24 Ağustos 1957 Sene: 4, Cilt: X, Sayı: 172

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Fiatı 60 Kuruş

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 4, Cilt X, Sayı : 172

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

★

Müessisi

Metin Toker

★

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:
Tarık HALULU

★

Umumî Neşriyat Müdürü
Hamdi AVCIOĞLU

★

Teknik Sekreter:
İlhami SOYSAL

★

Karikatür:
TURHAN

★

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

★

Klişe:
Desen Klişe ATELYESİ

★

Müessese Müdürü:
Mübin TOKER

★

Abone Şartları:

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

★

İlân Şartları:
3 renkli arka kapak (Tam sayfa): 350 Lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

★

Dizildiği ve Basıldığı Yer:
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221

Basıldığı tarih : 22.8.1957

Kapak resmimiz
N. Ardıçoğlu
Yeni bir sima

Kendi Aramızda

Nurlu istikbal hakkında

Sayın Adnan Menderesin muhtelif zamanlarda söylediği nutuklardan aldığınız, parlak ve nurlu istikbal kelimeleri ile süalli parçalar hakikaten çok enteresan. Bu şekilde hareket etmek belki tenkidin en tesirli vasıtalarından biridir. Son kanunlar muvacehesinde tenkid mekanizmasını işletemeyen gazetecilere bu usulü tavsiye etmek pek yerinde olacaktır. Bilhassa D. P. nin muhalefetteyken, hürriyet, müsavat, adalet hakkındaki nutukları, yazıları için gazetelerde ayrı birer sütun ayrılsa, halka iyi bir hizmet olur kanaatindeyim.

Mustafa Karaca - İstanbul

★

"Çok yakın olan sabah gelmekte gecikmiyecektir". Evet bu lâfı gayet iyi hatırlıyorum. Bunları geçen yıl kuzu kuzu dinlemiş ve işin garibi inanmıştık da. Ama şimdi bakıyorum da kendi saflığıma şaşıyorum. Bu ne gelmez sabahmış böyle ki aradan bir yıl geçtiği halde hâlâ şafağı bile belli olmadı. Hattâ bundan bir yıl önceki karanlık eksileceğine üstelik arttı bile. Geçen sene bu nutuk söylenirken kuru fasulyeyi üç liraya yiyorduk, şimdi beş liraya da bulamıyoruz. Acaba Adnan Beyin Horozları ne zaman ötüp de sabahın geldiğini müjdeleyecektir. Gerçi şimdi de bir sürü horoz ötüyor ama bunlar vakitsiz öten horozlar...

Hasip Yemişci - İzmir

★

Altı ayda memleketi her türlü iktisadî sıkıntıdan kurtaracaklarını söyleyerek reylerimizi alan Demokrat Partililer, Partilerinin Genel Başkanı Adnan Menderesin altı senedir nasıl ayni lafları ısıtıp ısıtıp önümüze koyduğunu görmek için AKİS'in 170 nci sayısını açsınlar, yeter. Öyle ümit ediyoruz ki bu lafları gördükten sonra önümüzdeki seçimlerde karşımıza çıkarken bir parça olsun yüzleri kızarır.

Cem Erduran - Ankara

★

Mecmua hakkında

AKİS de uzun zamandır mecmuanın teknik hatalarını tenkit eden yazılar çıkmıyordu da yazamıyorduk. Kendi kendimize, her halde diyorduk artık böyle mektupları neşretmiyorlar. Meğer yanılmışız. Madem ki lâflara kulak vereceksiniz hemen söyliyelim: Mecmuanız son aylarda berbat bir şekilde çıkmağa başladı. Birşeyler yapın da bunun önüne geçin. Tashih hatası olmayan yazı yok mecmuanızda. Üstelik mürekkebiniz, kâğıttan çok insanın eline yüzüne bulaşmağa yarıyor. Resimlerin de çoğu karanlıktan göz kırpıyor. Ne olduklarını anlayabilmek için müneccim olmak lâzım. Şunlara bir çare bulun, Allah rızası için!..

Ali Yeşilyurt - Hınıs

★

AKİS'in devamlı okuyucusuyum. Hemen hiç bir sayıyı kaçırmadım diyebilirim. Tabiî toplatılıp da elime geçiremediklerim müstesna. Ancak şu son zamanlarda mecmuanızdan şikâyetim çoğalmaya başladı. Bayiden 169 ncu sayıyı aldıktan sonra farkına vardım ki kapak resminin bir rengi unutulmuş basılmamış. 170 nci sayının ise tel dikişi sayfanın tam ortasına vurulmuştu. Onu oradan söküp de mecmuayı yırtılmadan açıncaya kadar anamdan emdiğim süt burnumdan geldi. Son sayınızda ise kâğıdı falan nasıl olmuşsa biraz güzelceydi. Ama bu sefer de mecmua kırılırken öyle bir kırılmış ki 60 kuruş verip yeni bir mecmua satın almak zorunda kaldım. Bu işlere de hiç değilse işbirliği kadar dikkat etseniz.

Nuran Şıvga - Fenerbahçe

★

Politikacılar hakkında

Kasım Gülek kömür mevzuunda bazı tenkitlerde bulunmuştu. Bunu Sanayi Bakanı Samed Ağaoğlu günlerdir tekzib etti, durdu. Hele Ulus iki defa talihsizliğe uğradı. Son zamanlarda bir de su derdi çıktı "Allahlık Ulus" suyun barajda azaldığını resimlerle ispata çalıştı. Arkasından bir tekzip. Barajda su dolu imiş, iyi su ihtiyacı Sakaryadan karşılanıyormuş. Ankara halkı da İstanbullular gibi susuz. İktidardakilerden biri "su yerine gazoz için" tavsiyesinde bulunursa hiç şaşmayalım. Zaten çay yerine ıhlamur, kahve yerine nohut içmeye alıştık. Yalnız D. P. nin bu telâşı neden?

Nureddin Tüfekçi - İstanbul

★

12 Ağustos 1957 Pazartesi günü D. P. Konya Milletvekilleri Borsa binasında halkla bir görüşme yaptılar. Açık acık propoganda vesilesi yapılmak istenen bu toplantıda ne yazık ki milletvekilleri acı acı tenkid edildiler. Bu arada da Konyalıların umumî arzusunun İmam - Hatip Okullarının inkişafı olduğu görüldü. Bir ara söz alan bir delikanlı da İstanbulun imarında Bizans eserlerinin meydana çıkartılmak istendiğinden dert yandı. Buna milletvekillerinden Mustafa Bağrıaçık ve Himmet Ölçmen cevap verdiler: "O genç arkadaşımızın dediği Halk Partisi devrinde idi. Biz şimdi kendi eserlerimizi ortaya çıkarıyoruz. Prost senelerce Taksimdeki Kilisenin önünü açmak için uğraştı ama Menderes emir verdi, Emlâk Kredi Bankası onun önüne on katlı bir bina yaptıracak". Ölçmen ilâve etti: "Başbakanla İstanbulu gezerken kulağıma eğilerek İstanbula 500 kilometre asfalt yol yaptırıyorum içerisinde 1 metre gâvur sokağı yok dedi".

Yüksel Güneri - Konya

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Bahar havasının akibeti

Önümüzdeki haftanın başında Ankaraya bir misafir gelecek. Misafir Afgan Kralıdır. Ziyaretin normalin üstünde bir hususiyeti yok. Ama gene de bütün gözler ziyaret günleri esnasında Ankaraya çevrilecek. Bunun sebebi şudur: Ziyaret vesilesiyle resmi ziyafetler verilecek. Bu ziyafetler son aylarda iktidarın başı ile muhalefetin başı arasında tek "doğrudan doğruya temas"ı teşkil etmiştir. Başbakan Menderes Muhalefet lideri İnönüyü davet etmiş. Muhalefet lideri İnönü Başbakan Menderesin davetlerine icabet etmiş ve iki devlet adamı samimi hasbıhalde bulunmuşlardır. Ama o günlerde Bahar havası hakimdi ve İktidar C. H. P. yi öteki muhalif partilerden uzak tutmaya gayret sarfediyor. C. H. P. de iktidarı rejimi normalleştirmeğe teşvik ediyordu. Bugün bunlar geride kalmıştır. Acaba Menderes buna rağmen İnönüyü davet edecek, acaba İnönü buna rağmen Menderesin davetine icabet edecek mi?

Menderes ve İnönü karşılıklı temaslarını "medeni münasebet" olarak millete takdim etmişlerdi. Seçimlere gidiyoruz, ancak bunun medeni münasebetlere sekte vermemesi gerekir. Bilâkis siyasi sahada çekişmelerin şiddet kazandığı bir devirde liderlerin medeni münasebetlere devamı ancak havayı yumuşatır. Gönül ister ki Menderes İnönüyü gene davetlilerinin 1 numaralısı saysın; gönül ister ki İnönü, iki eli kanda da olsa bu davete icabet etsin. İkisi de nazikçılık yapmasınlar.

Milletin Afgan Kralının ziyareti dolayısıyle duyduğu normal üstü alâka bundan ileri gelmektedir ve merak şu bir kaç gün içinde izale edilecektir.

İktidar

Bir yolun yolcusu

Kapıdaki polis:

"— Yasak!" dedi.

Genç adamlar duraladılar. İçlerinden bir tanesi:

"— Yahu burası arka kapı" diye söylendi.

Memur tekrar etti:

"— Yasak!"

O zaman genç adamlar askerlik hatırası resmi çektiren Anadolu çocukları gibi sıralandılar ve aralarından biri bu "Babıâli hatırası" nı tesbit etti. Hâdise kısa bir müddet evvel İstanbulda vilâyet binasının arka kapısı önünde cereyan ediyordu. Prof. Gökayın yola çıkışından sonra yeni vali vekili gazetecilere binanın ön kapısını yasak etmişti. Servis kapısından işlenecekti. Şimdi polis orayı da kapatıyordu. Gazeteciler bu tedbirin Cumhurbaşkanı Celâl Bayar vilâyette olduğu için alındığını anlamakta gecikmediler. Hakikaten bayraklı ve numarasız bir muhteşem araba o saatlerde binanın önünde yatmaktaydı.

Aylar var ki İstanbul vilâyet binası hükümet merkezi haline gelmişti. Başbakan ve Bakanlar için hususi çalışma odaları yapılmış, telefonlar yerleştirilmişti. Adnan Menderes orada çalışıyor ve devletin ileri gelenleri oraya akın ediyorlardı. Başbakan ayni zamanda İstanbulun fahri Belediye başkanı olduğundan bina az zamanda Belediye dairesine de dönmüştü. Bundan kısa bir müddet evvel bina bir üçüncü evsaf kazandı. D. P. Genel Başkanlığı. Eee, bu kadar hummalı bir faaliyete sahne olan yerde elbette ki gazete muhabirleri gibi "zararlı mahlûkat" a yer yoktu. Gazeteciler badem gözlü Prof. Gökayı hasretle anıp kaderlerine boyun eğdiler.

> **Kayıp İlânı**
>
> Partimize gönül veren, Partimizi tutan, Partimizi iktidara getiren "milyonlarca vatandaş" kayıptır. Nerede olduklarını bilenlerin insaniyet namına
>
> D. P. Genel Merkezi
> Rüzgârlı Sokak
> Ankara
>
> adresine haber vermelerini rica ederiz.
>
> *(Aslının aynıdır)*

F. Kerim Gökay
Gazetecilerin gözü yolda

Fakat İstanbul vilâyeti binasında çok sınırlı, çok gergin bir havanın esmekte olduğu buna rağmen dışarı sızdı. Hele bu haftanın başından itibaren D. P. nin organlarını okuyanların bu organları idare edenlerin büyük bir şaşkınlık içinde bulunduklarını anlamamaları imkânsızdı. Allahım, dünyada ne kadar saçma, ne kadar ipe sapa gelmez fikir varsa sanki hepsi Zafer ve Havadis sütunlarına dökülmüştü. Gazetelerden birinin yazdığı ötekini tutmadığı gibi aynı gazetede bir gün aralıkla çıkan iki makale de insicamsızlık bakımından rekor kırıyordu. Fakat neşriyatın hedefi meydandaydı: İşbirliğine mani olmak. Bunu temin için ne derelerden su getiriliyor ve gazeteler nasıl gülünç hale düşüyorlardı. Sanki D. P. milletin vasisi idi. Şuna müsaade edilmeyecek, buna müsaade edilmeyecekti. İş çarşamba günü o kadar ileri götürüldü ki nihayet bir seçim neticesi olan koalisyon hükümeti sistemini de D. P. nin seçimlerden evvel meneceği açıkca ilân edildi! Böylece İktidar organı gazeteler seçim neticelerine şimdiden ambargo koyuyorlardı. Sanki Türkiye Endonezya ve Mısırdı ve biz bir Güdümlü Demokrasi ile idare ediliyorduk. İşin daha kolayı vardı: D. P. kendisinden başka partiye rey verilmesini yasak ederdi ve böylece her şey hollolunurdu! Yazılanlar öylesine saçmaydı ki fikri sorulan Şemseddin Günaltay omuzlarını silkip:

"— Bizim işimiz var, meşgulüz. Her söylenene kulak asacak değiliz" dedi.

Eğer yazılanlar bazı D. P. çevrelerinde beslenilen bir takım niyetleri aksettirmeseydi Günaltaya hak vermemek imkânsızdı.

Nâsıra ve Aramburuya hasret

Ancak D. P. çevrelerinde bir fikrin dolaşmakta olduğu yavaş yavaş ortaya çıkıyordu. Bu çevrelere göre D. P. bir vatan kurmakla meşguldü. Devleti kurmak ondan sonra düşünülecek işti. Halbuki vatan kurmada Demokrası ayak bağı oluyordu, zira muhalifler geçici sıkıntılardan faydalanarak çalışmayı güçleştiriyorlardı. D. P. ise vatan kurma yolunda gayreti ibadet haline getirmişti. Yapılacak iş basitti: Demokrasiye muvakkaten paydos demek! Vatan kurulduktan sonra siyasi partilere yeniden müsaade verilir ve Demokrasiye avdet edilebilirdi. Bu halimizle Demokrasi bize göre değildi. İki sene mi olur, dört sene mi olur, partiler kapalı kalırdı. Mısırda Nâsır, Arjantinde Aramburu böyle hareket etmemişler miydi? Menderes de

BU VASİLİK MERAKINDAN VAZGEÇİNİZ

Demokrat İktidar yedi senelik ömrünün büyük gaflarından birini daha yapmak üzere bulunuyor. Anlaşılıyor ki lider seçim kanunundan, bugünkü haliyle dahi memnun değildir ve yeni tadiller getirmek niyetindedir. Muhalefetin İşbirliği müzakerelerinden hemen sonra İktidar organı gazetelerde açılan kampanya ve o sütunlarda savrulan tehditler, bilhassa makalelerin "bunu önlemek İktidarın hem hakkı, hem vazifesidir" tarzında cümlelerle sona ermesi bunun su götürmez delilleridir.

Eğer D.P. Meclis Grubu hâdiselerden ders almak istidadını biraz olsun göstermiş bulunsaydı, düşünülen tedbirlerin gerçekleşmiyeceğini ümid yersiz sayılmazdı. Zira bugün yapılmak istenilen, dün yapılanların eşidir ve yapılanların hiç birinin fayda vermediği gözler önündedir. Demokrat İktidar bir defa daha derdin esasına çare aramaya yanaşmaksızın bir "kanuni yasak" koyma yolundadır. Bu neviden her yasak eski günleri biraz daha arattığı ve D.P. yi biraz daha gözden düşürdüğü halde D.P. Meclis Grubunun bir defa daha liderin arzularını tescil etme vazifesini kabulleneceği, bir sürpriz vuku bulmazsa, muhakkaktır.

1954'ten bu yana İktidarın bir takım dertlerle karşı karşıya kaldığı hiç kimsenin meçhulü değildir. Aynı derecede malûm olan bir husus iktidarın, dertler üzerine eğilip onların sebeplerini izale edecek yerde kendi Meclis Grubundan bir takım antidemokratik kanun tasarılarını geçirmeyi tercih ettiğidir. Dertlerden biri hayat pahalılığıydı. Bu iktisadi meseleyi Demokrat İktidar hukuk yoluyla halle kalkınca, bir yandan Basın ve Toplantı kanunlarını, diğer taraftan Milli Korunma Kanununu çıkarınca bir takımı Demokratlar zannettiler ki hayat pahalılığı yok olacaktır. Halbuki artan huzursuzluk oldu.

Çocuklar bile kolaylıkla görebilirler ki bir İktidar evvelâ hâdiselere sağlam teşhis koymalı, sonra icap ediyorsa tedavi yoluna gitmelidir. Ne Basın Kanunu, ne Toplantı Kanunu, ne Milli Korunma yurttaki huzursuzluğu dağıtmış değildir. Niçin? Çünkü bu kanunlar "tabiinin icabı" olmaktan uzaktı. İşte, gazeteler çok sıkı tahdit altındadır. İşte, muhalefet mensupları halkla dertleşememektedir. İşte, tüccarın başında bir kılıç asılı beklemektedir. Ama geliniz ve İktidarın başının son nutuklarını okuyunuz. Bu nutuklar şikâyetlerin dinmeyip arttığının yazılı, daha doğrusu sözlü itirafıdır. D.P. Genel Başkanı son antidemokratik kanunlara tekaddüm eden günlerde, meselâ Seyhan barajının açılışı sırasında hemen kelimesi kelimesine aynı sözleri söylüyordu. Sonra, o antidemokratik kanunlar bunlara çare diye D.P. Meclis Grubuna takdim ve orada tescil olundu. Netice? Bir buçuk sene sonra Tosyada, İneboluda tekrarlanan şikâyetler. Demek ki o çareler o dertlerin devası değilmiş. Şimdi İktidar organları gene böyle bir derde, hiç tesiri olmayan, hatta o derdi büsbütün azdıracak bir çareye D.P. Meclis Grubunu hazırlamaya çalışmaktadırlar.

Mesele İşbirliği meselesidir. İktidar, Muhalefetin seçimlerde işbirliği yapması ihtimalini ortadan tamamiyle kaldırmak niyetindedir. Bunun için de garip bir vasilik pozu takınılmaktadır. D.P. organlarının ilân ettikleri gaye "milli iradenin tecellisini sekteye uğratacak hilelere karşı yolları kapamak"tır. Muhalefet milleti kandırmak yolundadır. Efendim bir parti, kendi mensuplarını başka partiden adaylara rey vermeye nasıl zorlayabilir? Efendim bir parti, bir bölgede nasıl olur da seçimlere katılmaya bilir? Böyle vaziyetlerde partililer kendi partilerinin listesini bulmayınca seçimlere katılmazlık etmezler mi? Melek tavırlı D.P. işte bunlara mani olacak, milli iradenin tam tecellisini sağlıyacaktır! D.P. organlarının başlıkları şunlardır: "Hükümet İradei Milliyeyi İfsad Edecek Hareketlere Karşı Tedbir Alacaktır", "Milli İradeyi Tağşiş Edecek Hiç Bir Teşebbüse Meydan Verilmiyecektir", "Gayri Ahlâki Bir Maksada İstinad Eden Herhangi Bir Harekete İmkân Verecek Hiç Bir Hüküm Bırakılmıyacaktır". D. P. Meclis Grubundan şimdi geçirilmek istenilen tedbirler işte bunlardır.

İnsaf edilsin, seçmenin listeden çizdiği, yani rey vermeyeceğini bildirdiği aday sanki o seçmenin reyini almışçasına muamele görür: Bu, milli iradenin tecellisidir. Bir seçmenin oturup ta elile yaptığı listenin muteberliği münakaşa edilir: Bu, milli iradenin tecellisidir. Radyodan İktidar istifade eder, Muhalefet etmez: Bu, milli iradenin tecellisidir. Devlet İktisadi Teşekkülleri millet parasıyla parti propagandası yapmakta serbest bırakılır: Bu, milli iradenin tecellisidir. Sonra, Muhalefet partileri aralarında anlaşır, bir müşterek programla seçmen karşısına çıkma kararı verirler: Bu, milli iradenin tağşişidir, ifsadıdır. Buna kimse inanır mı?

İktidar evvelâ başını iki elinin arasına alıp düşünmelidir: İşbirliği niçin millet tarafından hararetle arzulanmaktadır? Umumi efkâr niçin Muhalefet partilerini bir bayrak altında toplanmaya, bunun için de fedakârlık yapmaya itmiştir? Bu suallerin cevabı alınmadan derde çare bulmaya imkân yoktur. Derdin sebebi teşhis edilmedikçe, yani ortadan kalkmadıkça alınacak her tedbir D.P. yi seçimlerde hezimete biraz daha yaklaştıracak, ona karşı duyulan hırsı biraz daha çoğaltacaktır.

Eğer İşbirliği seçmen için bu derece sempatikse bunun sebebi Seçim Kanununun, milli iradenin tecellisine tam olarak imkân vermiyeceği ileri sürülen maddeleridir. Millet görmektedir ki taraflar seçimlerde müsavi şartlara malik olmayacaklardır. İktidar her türlü avantajı elinde bulunduracak, buna mukabil Muhalefet handikaplarla karşı karşıya kalacaktır. İşbirliğini bir milli dava haline getiren budur. İktidar buna karşı ne hazırlıyor: Maddeleri daha da sıkmak. Bu, bir akıllı hareket midir? D.P. çok kuvvetliymiş de Muhalefet onunla parti parti başa çıkamıyacağını anladığından işbirliği yapıyormuş! Bu İşbirliği aczin ve millet nazarında külliyen batmış olmanın yeni ve hazin bir deliliymiş! Lâf.. Hem, tamamiyle lâf.. Bugün herkes bilmektedir ki serbest ve demokratik bir Seçim kanunu gereğince cereyan edecek seçimlerde yer yer D. P. kazanmak şöyle dursun, teker teker üç muhalif partiden çok daha az rey alacaktır. İşbirliğini mucip kılan, İşbirliğini koca bir umumi efkâra böylesine sempatik hale getiren doğrudan doğruya Seçim Kanunudur. O sebebi ortadan kaldıracak yerde D.P. Meclis Grubundan istenilen derdi birken bin yapmasıdır. Yazık ki D.P. Meclis Grubunun hatalı olduğu çocuklar tarafından bile anlaşılan bu yolu bir defa daha tutacağı hemen hemen muhakkaktır.

Tâ ki meselâ Fuad Köprülü, meselâ Nedim Ökmen, meselâ Fahri Belen gibi şahsiyetler D.P. Meclis Grubunda kalsınlar ve hakikati konuşturup Genel Başkana sorsunlar: Bizden huzursuzluğu yok etmek için tedbir istemekte daha ne kadar devam edeceksin; her seferinde geliyor ve "artık bu son" diyorsun; sonra, huzursuzluğun biraz daha arttığı bahanesiyle yeni tedbirler istiyorsun; görmüyor musun ki huzursuzluk sebebi sadece sensin; haydi efendi, çekil git artık!

AKİS

tam selâhiyetli İktidar başı olur, Görülmemiş Kalkınmaya devam ederdi.

Seçimlerin öne alınmasında bu cereyanın tesirini inkâr doğru sayılmayabilirdi. Zira D. P. bugün bu hayalleri tahakkuk ettirecek vaziyette değildi. Partilerin kapatılması bir diktatörlük kurulması demekti. Halbuki her diktatörlüğün bir teşkilâtlı kuvvete dayanması gerekirdi. Bir diktatörlük muallakta kalamazdı. Nasır ve Aramburu orduyu istedikleri gibi kullanabiliyorlardı. Bizde ise durum bambaşkaydı. Halbuki milletten gidümlü bir seçimle vekâlet alınabilirse her şey kolaylaşacaktı. Menderesi yalnız karşı partideki muhalifler değil, kendi partisi içindekiler de çelmeliyorlardı. Bunların hepsi, kazanılacak bir seçimden sonra bertaraf edilebilirlerdi. Nitekim Genel Başkan Anadoludaki son turnesinde bu istikbali hissettirir sözler söyledi. D. P. nin seçim platformu şu olacaktı: Vatan yapmak!

Hem D. P. içindeki bahis mevzuu zümre bunda bir fenalık da görmüyordu. Partiler sadece muvakkaten kapatılacaktı. D. P. gibi memleket hayrına çalışan bir parti nerede görülmüştü? D. P. sırt üstü yatsaydı bugünkü sıkıntıların hiç biri olmazdı, millet kahvesini de içerdi, çayını da.. Ama D. P. zoru seçmişti. Bunun neticesini almak lâzımdı. Vatan kuruluyordu. Nehrin ortasında at değiştirildiği nerede görülmüştü? Anlaşılıyordu ki milletin böyle bir değişikliğe karar vermesi dahi önlenecekti. İşte D. P. içindeki zümre böyle düşünüyordu.

Karışıklığın sebebi

Fakat seçimlerden evvel bu plânı ortaya atmak ve bunun tahakkuku için rey istemek imkânsızdı. D. P. diyemezdi ki "Siz reyinizi bana verin, ben partileri muvakkaten kapatıp vatan kuracağım". Bunu o zümre açıkca söyleyemediği içindir ki Zaferin ve Havadisin neşriyatı bir saçma çorbası halinde kalıyordu. Fakat her ne olursa olsun D. P. Meclis Grubundan seçimlere bir hipotek daha koymak için selâhiyet isteneceği hususunda bu haftanın ortasında hiç kimsede şüphe yoktu.

Salı günü Zafer ve Havadis emir alarak "Müstakiller meselesi" ne hücum ettiler. İşbirlikçilerin Müstakilleri listelerine almak kararı D. P. kampında âdeta dehşet uyandırmıştı. Bunun sebebi tanınmış ve bugünkü gidişi tasvip etmeyen, idealden mahrum hale gelmiş partilerinden manen ayrılmış Demokratların tamamile istifa edip karşı tarafa geçmeleri korkusuydu. Yüksek kademelerin kafasında derhal bir isim belirdi: Prof. Köprülü. Hakikaten D. P. Genel İdare Kurulunun ve İstanbul milletvekillerinin bir toplantısına Kurucu Profesörün de katıldığı yolunda bir haber meçhul şahıslar tarafından gazetelere uçurulmuştu. Haberin neşrinin ertesi günü Köprülü bunu şiddetle tekzib ettirdi. Kurucu Profesör D. P. nin hiç bir toplantısına gitmemişti ve gitmiyecekti. Bu tekzipten bir kaç gün sonra gene İstanbul Vilâyeti binasında "Birinci sınıf Bakan" lardan Kalafat, Ağaoğlu, Zorlu ve İleri İstanbul D. P. ileri gelenlerini topluyorlar, onlar da İl Kongrelerini tehir ettiklerini ilân ediyorlardı. Kongreye hakim olunamayacağı anlaşılmıştı. Hakikaten gidişe muhalefet eden Demokratlar kongrede baş kaldırmaya hazırdılar ve susmayacaklardı. Zira gidişe bir dur demek zamanı sureti katiyyede gelmişti ve D. P. içinde bunun lüzumuna inananlar sanıldığından çok fazlaydı. Kongre "bilinmeyen bir tarih" e atıldı. Şaşkınlık o kadar büyüktü ki İdare Kurulu neşrettiği tebliğde Kongrenin Meclisin açılması sırasına tesadüf etmesini mazeret olarak ileri sürüyordu. Halbuki evvelâ Meclis 2 Eylülde açılacaktı, halbuki kongre 23 Ağustosta toplanacaktı. Daha mühimi, Kongrenin 23 Ağustosta toplanması kararı verildiği zaman Meclis 2 Eylülde toplanacağını ilân ederek tatile girmişti; yani bu, bir sürpriz değildi. Bir çocuk bile tehir için daha makûl sebep bulabilirdi.

Ama işte D. P. öyle şaşırmıştı ki ve artık her şey öylesine ters gitmeye başlamış, şans o kadar dönmüştü ki.. Sanki Napolyon Moskovaya arkasını çevirmiş, geri geliyordu.

Tevfik İleri
Gözde bakan

Hazin İtiraf

Turan Güneş ile Cihat Baban gibiler "Taşlık" tâbiyesinin usulü dairesinde inkişafını beklevemediklerinden, önümüzdeki seçimlerin gayesini daha bugünden şu şekilde ilân ediyorlar: Mücadele, memleketin kaderine tahakküm etmek isteyen bir adamla bizzat Türk Milleti arasındadır. Binaenaleyh bu adamın paçasına yapışarak onu yıkmak lâzımdır!

Bu beyana göre, memlekette hürriyet ve demokrasi yok... Bir tiran, bir zalim var... Bunu yıkıp demokrasiyi tesis etmek lâzım!

Hürriyet olmasa ve idare bir zalimin elinde bulunsa bu derece tecavüzkâr beyanların yapılmasına imkân var mıdır?

Zafer (21.8.56; Sayfa 4)

★

Şehrimizde münteşir Yeni Gün gazetesi dün nöbetçi mahkemenin aldığı bir kararla toplattırılmıştır.

Bu kararla alâkalı olarak mezkûr gazetenin başmuharriri Cihad Baban'ın Balıkesir merkez kazası Hür. P. kongresindeki konuşmasını hükümetin manevi şahsiyetini sarsacak ve tahkir edici ifade ve ibareleriyle neşreden Yeni Gün'ün yazı işleri müdürü de müddeiumumiliğe celbedilerek ifadesi alınmıştır.

(Zafer (21.8.56; Sayfa 2)

Samed Ağaoğlu
Göze bakan

Muhalefet

Yılan hikâyesinin sonu

Bu haftanın başında bir gün İstanbulda, belki de İstanbulun en gü-

zel manzaralı evinde mutadın üstünde bir kalabalık toplandı. Ev son günlerde hayli kalabalık topluyordu. Ama hiç bir zaman evin küçük salonlarını Pazartesi akşam üzeri olduğu kadar geniş bir misafir kitlesi işgal etmemişti. Ekseriyeti gazeteciler teşkil ediyordu. Taşlıktaki ev için -zira ev İnönünün Taşlıktaki eviydi-, gazetecilerin bir kısmı, siyasi muhabirler artık tabiiydi. Ancak Pazartesi akşamı onların yanında zabıta muhabirleri yer almıştı ve kalabalığın sebebi buydu. Hava karardıktan sonra da misafirlerin ardı kesilmedi. Bunlar telaşlı bir edayla geliyorlar, müsterih dönüyorlardı. Zira bütün bu kalabalığı oraya o gün, şehirde dolaşan bir asılsız şayia toplamıştı.

Pazartesi günü İstanbulda bir haber, kulaktan kulağa görülmemiş bir süratle dolaştı: Polis İşbirliği müzakerelerinin yapıldığı evi basacaktı. Hatta buna bir de mucip sebep bulmuş, daha doğrusu uydurulmuştu. Floryada kumların arasında bir bomba yerleştirilmişti; sonra bu ortaya çıkarılıp tahkikata girişilmişti. Böylece siyasi partilerin kapatılması yoluna gidilecekti. İlk iş olarak da Muhalefet liderlerinin toplu halde bulundukları Taşlıkta arama yapılacak, bir takım delillerin ele geçtiği ilân edilecekti. İşin tuhaf tarafı şuydu ki ziyadesile fanteziye meraklı muhayyeleler tarafından uydurulduğu aşikâr olan bu rivayete gazeteciler ihtimal verdikleri gibi aklı başında bir çok siyaset adamı da kanmış ve Taşlığa koşmuştu.

O gün işbirliği müzakeresi temsilcileri toplantılarını bitirdiklerinde salonlarda ve terasta böyle bir kalabalıkla karşılaştılar Ortada heyecanlı bir hava esiyordu. Kasım Gülek temsilcilerin yemeği orada yemelerini teklif etti. Zira müzakere sırasında liderlere rivayet haber verilmişti. Genel Sekreterin teklifine İnönü pek şaştı, zira İnönüler Heybeliadada olduklarından Taşlıkta yemek yoktu. Kasım Gülek "dışarda bir yer" den bahsetti. Anlaşılan "bir arada" olmayı tercih ediyordu. İnönü yorgunluğunu söyledi ve özür diledi. Zaten şayianın bir balon olduğu da seziliyordu. Fakat bu, ertesi gün D.P. nin İstanbuldaki organı Havadis'in İstanbulun göbeğinde siyasi ahlâksızlık yapmak için toplanmaktan çekinmeyenlerden bahsetmesine mani olamadı. Liderlerin içinde tehdide en çok gülen İnönü oldu. Doğrusu istenilirse hayatında bundan biraz daha büyük tehlikelerle karşılaşmış ve hiç bir seferinde de füturunu bozmamıştı.

Uzayan müzakereler

Taşlıktaki ev geçen haftanın sonundan beri bir alâka merkezi haline gelmişti. Heybeliadada başlayan müzakereler oraya nakledilmiş, fakat bir türlü bitmek bilmemişti. Bunun bir sebebi her gün temcid pilavı gibi aynı meselelerin tekrar tekrar ele alınmasıydı. Müzakerelerde bir husus münakaşa ediliyor, bir neticeye varılıyor, temsilciler dağılıyorlardı. Ertesi gün toplanıldığında bilhassa Hür.P. temsilcilerinin aynı hususu bahis mevzuu edip kendileri için bir gün evvelki neticeden daha avantajlı durum koparmak istedikleri görülüyordu. Bunun, temsilcilerin gece gördükleri rüyalarla alâkalı bulunmadığı aşikârdı. Temsilciler toplantıdan ayrıldıktan sonra partili arkadaşlarıyla görüşüyorlardı; bu, gazeteciler tarafından tesbit edilmişti. "Partili arkadaşlar" hep ayrı telden çalıyorlar, bazen temsilcileri muaheze ediyorlardı. Bunun üzerine temsilciler ertesi gün "sil baştan" yapıyorlardı. Bu halden en ziyade şikâyetçi olanlar da C.M.P. heyeti azalarıydı. Onlar anlaşmak için en samimi arzu gösteren ekibi teşkil ediyorlardı. Bilhassa Fuad Arna herkes üzerinde çok müsbet tesir yaptı. Hür.P. Genel Başkanı Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu müzakerelerin ortasında ve sonunda ayrılmak zorunda kaldı. Zaten Hür. P. Genel Başkanı Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu ve anlaşmaya taraftar Enver Gürelinin dışarda kalan "Partili Arkadaşlar" üzerinde büyük bir tesir kudretine maalesef sahip bulunmadıkları seziliyordu.

Nitekim "kontenjan meselesi"nde de ihtilaf C.M.P. ile Hür.P. arasında çıktı. Küçük partiler evvela yarı

Palavra Edebiyatı

Totaliter idarelerin bir klâsik silâhı vardır: Palavra Edebiyatı. Bu edebiyatı "at, atabildiğin kadar" şeklinde tarif etmek mümkündür ve bunun en güzel numuneleri bugün Rus basınında görülmektedir. Daha doğrusu görülmekteydi, zira bir zamanlar Lenine hayranlığını damlarda haykıran bir "mağşuş adam" Zafer'e kapılanalıberi bahis mevzuu edebiyattan pek başarılı örnekler artık bizde de umur-u adiyeden hale gelmiş görünüyor. İş okadar ileri götürülmüştü ki üstad bedava yapılan seyahatlere katılıp dışarı çıktı mı, yurda döner dönmez ilk işi kaleme sarılıp hakiki refahın, hakiki satın alma gücünün, hakiki demokrasinin D. P. idaresindeki Kalkınan Türkiyede olduğunu söylüyor ve gördüğü memleketler halkının haline acıyıp duruyor. Avrupada bolluk varmış. Lâf! O bolluk, vitrin zenginliğidir. Evet, vitrinler doludur ama, zavallı halk bunları satın alma kudretine sahip değildir ki.. Otomobiller, buz dolapları, radyolar! Ne fayda, halk istifade edemedikten sonra.. Asıl satın alma gücü Türkiyededir. Dışarlarda para öylesine pahalıdır ki herkes nasıl geçineceğini düşünmekte, bin tasarruf çaresi bulmakta, kıvranıp sızlanmaktadır. "Mağşuş adam" bunları o kadar acıklı şekilde anlatır ki, neredeyse ağlıyacağımız ve tabii kendi vaziyetimize şükredeceğimiz gelir. Adamın bir, "bütün o nimetlerden alçak kapitalistler faydalanır, proletarya sefalet içindedir" demesi eksiktir.

Yalnız, totaliter memleketlerle Türkiyenin farkı oralarda halkın sadece parti organlarını okumak zorunda olmasıdır. Bu yüzden Moskovalıların büyük kısmı kendilerini Palavra Edebiyatına kaptırabilirler. Fark, "Mağşuş adam"ın talihsizliğidir. Türkler, Allaha bin şükür, dünyanın hakiki vaziyetini başka kaynaklardan öğrenmek saadetine maliktir. Bakınız, şu halkının vitrinlerdeki eşyayı alamayıp kıvrandığı memleketlerden birine, Batı Almanyaya. Batı Almanya geçen sene 1 milyon otomobil imal etmiştir. Çelik istihsali ayda 2 milyon tondur. 1951'den beri Batı Almanya dünyanın ikinci gemi inşacısıdır. Geçen sene 7,5 milyar dolarlık ihracaat yapmıştır, döviz ve altın ihtiyatı 4,6 milyar dolardır. Bu, memleket. Şimdi gelelim halka. Batı Almanyada işsizlik yoktur. İşçi ücretleri 1950'ye nisbetle yüzde 60, 1953'e nazaran yüzde 40 artmıştır. Geçen sene işçiler, -dikkat buyrulsun, işçiler, "alçak kapitalistler" değil - 157 bin yeni araba, 127 bin motosiklet ve skuter satın almışlardır. Et istihlâki 1950'ye nisbetle yüzde 30 çoğalmıştır. Bu yaz Alman turistleri ancak Amerikan turistlerinin rekabet edebileceği rahatlık ve cömertlikle etraflarına döviz saçmışlar, dünya nimetlerinden faydalanmışlardır.

Şimdi, bunları bilen bir insan üzerinde Palavra Edebiyatının ne tesiri olur ve hudutlarımızı hakikatlere kapatmadıktan sonra dünyanın bütün mağşuş adamları kendilerini ve gazeteyi komik hale sokmaktan başka fayda sağlayabilirler mi? İhtimal ki tıpkı o mağşuş adam gibi dışarıya çıkan büyüklerimiz, yurda döndüklerinde, en büyüğümüze "Ah, beyfendi, diyorlar, bütün Avrupada ne sefalet, ne sefalet.. Halk, vitrinlerdeki eşyayı alamadığı için nerdeyse intihar edecek. Satın alma gücü, sayenizde, sadece bizde var.. Varolunuz, sağolunuz ve devam ediniz".

Kim bilir, en büyüğümüz biz gazetecilere belki de böyle söylemeye dilimiz varmadığı için kızıyordur ya... Ama, insaf etsin, kabahat bizde mi?

İnönü ve Arna bir sohbet sırasında

Tatlı dil

hisseyi C.H.P. ye vermeye razı oldular Gerçi "Partili Arkadaşlar" Hür. P. temsilcilerine "Yahu, biz bu mevzuda bunca lâf ettik, şimdi nasıl taviz verir görünebiliriz" diye hemen her akşam tarizde bulundular ama asıl itiraz C.M.P. den geldi. C.M.P. geri kalan yarımı "Teşkilatsız Hür.P." ile müsavi bölüşmeye razı olmuyordu. Zaten bu, uzun zamandan beri C.M.P. ye hakim olan kanaatti ve Abdurrahman Boyacıgiller bile bunu savunmuştu. Hür.P. otuz küsur milletvekilinden ve bir takım "ocak levhası"ndan müteşekkildi. Halbuki C.M.P. senelerden beri memlekete yerleşmişti. C.M.P. yüzde 30, Hür.P. yüzde 20 almalıydı. Hür.P. buna şiddetle itiraz etti. Böyle bir taviz verilirse, temsilcileri "Partili Arkadaşlar" mutlaka keserlerdi. İnönü C.M.P. heyeti başkanı Fuat Arnayı pazar günü yemeğe davet etti. Yemekte Ahmet Tahtakılıç ve Ahmet Oğuz da bulundular. C.M.P. mutlaka Hür.P. den ilerde görünmek istiyordu. Halbuki Hür.P. de hiç olmazsa C.M.P. den geri kalmamayı prestij meselesi sayıyordu. C.M.P. liler C.H.P. den, kendi kontenjanından bir pay istediler. Nihayet mesele şöyle halledildi: C.H.P. ye yüzde 45, C.M.P. ve Hür. P. ye yüzde 24, Müstakillere yüzde 7. Böylece C.H.P. yüzde 5, diğerleri yüzde birer müstakil aday göstereceklerdi.

Nihayet geçen haftanın ortasında Çarşamba günü gene İnönünün Taşlıkdaki evinde ve tam beş saat süren toplantıdan sonra yayınlanan bir tebliğle İşbirliği toplantılarının sona erdiği basına Kasım Gülek tarafından açıklandı. Çok daha uzun ve teferruatlı bir tebliğ bekleyen gazeteciler topu topu on satır tutan tebliğ karşısında toplantıların sona erdiğine âdeta inanmadılar. Boy bakımından bu tebliğ ara toplantılarında okunan tebliğlerden daha uzun değildi. Ancak şurası da muhakkaktı ki bu son tebliğdeki lâflar ve muhteva evvelki tebliğlerdekilerden çok daha kesin ve evvelce mutabık kalınan prensiplerden başka kontenjan mevzuunda da mutabakata varıldığını bildiriyordu. Kontenjan mevzuunda mutabakata varılması ise bir çok müşkülün halledildiğini gösterirdi. Tebliğin hususiyetlerinden biri de İstanbulda günlerden beri devam etmiş olan işbirliği toplantılarının bundan böyle de arkasının kesilmiyeceği, geride kalmış diğer prensipler ve tatbik şekilleri üzerinde de 3 Eylülde Ankarada başlayacak toplantılarda karara varılmağa çalışılacağının belirtilmesi idi. Tebliğden açıkça anlaşılıyordu ki 3 muhalefet partisi ana meselelerde tam bir mutabakata vardıkları ve anlaştıkları halde ufak tefek de olsa bazı noktalarda anlaşmayı bir hayli ilerdeki bir tarihte yapılacak toplantılara talik etmişlerdi. Bundan herşeye rağmen işbirliği görüşmelerinin tam ve kesin bir anlaşmayla bitmediği neticesine varılabileceği gibi meseleyi şimdilik böyle sallantıda bırakmakla son günlerde pek sertleşen ve büyük bir şaşkınlık içinde olan iktidarın herhangi melhuz bir hareketine karşı kullanılan bir taktik olabileceği neticesine de varılabilirdi.

"Gazetecilerin sevgilisi"

İşbirliği toplantılarının bir hususiyeti doğrudan doğruya gazetecilerin nezareti altında geçmesi oldu. Muhabirler siyanet melekleri gibi kanatlarını evvelâ Heybeliadadaki, sonra Taşlıktaki evin üstüne gerdiler ve "Meraklı Vatandaş"lara karşı amansız bir savaş verdiler. "Meraklı Vatandaş" lar bazan başıbozuktular, bazen simitçi, şerbetçi veya şoför kılığındaydılar. Nerede görülseler muhabirler tarafından hemen teşhis ve ihbar edildiler. Fotoğrafların objektifleri onlara çevrildi, hepsi kahkahalarla takip olundular. Onlara karşı anlayışlı da davranılıyor, bir çoğunun bu "merak" ı zoraki duydukları biliniyordu. Yalnız bir tanesi o sırada badana edilmekte olan garaja sokulunca yakayı fena ele verdi ve resimleri bütün gazetelerde çıktı.

İnönü, Karaosmanoğlu, Arna ve ötekiler.. Gazetecilere hepsi sempatik geliyordu. Ama müzakereler sırasında "Gazetecilerin sevgilisi" sıfatını alan Erdal İnönü oldu. Bir "Meraklı Vatandaş" keşfedildi mi, muhabirler hemen bu uzun boylu, gözlüklü, hiç heyecanlanmayan, daima sakin ve mültefit, evin kapısını beklerken fizik kitapları okuyan atom âlimine koşuyor, ona haber veriyorlardı. Kuş uçurtmayan bir bekçi olduğunu gösteren genç fizikçi kitabını kapıyor ve "meseleyle meşgul oluyordu". Erdal İnönü bir hafta içinde bütün İstanbul basınının temsilcilerinin -Havadis'inki dahil- gönlünü fethetti.

Sıkılan umumi efkâr

Fakat bu küçük pazarlıklar devam ederken üç partinin de unuttuğu, umumi efkârın sıkılmaya başlamasıydı. Müzakereler dikkatle takip ediliyordu, fakat bu ne haldi? Muhalefet niçin anlaşamıyordu? Hele her gün "yarın bitireceğiz" diye dağılıp ertesi gün müzakereleri gene talik etmek gülünç hal alıyordu. Herkes, bizzat liderler, üç günde bir tebliğ çıkarılacağını ümit etmişlerdi halbuki görüşmeler uzadıkça uzuyordu. Yapılacak en iyi iş üç gün içinde prensip anlaşmasını bildiren bir karar alıp, öteki faslı -ki umumî efkâra hiç sempatik değildi- sonraya bı-

Dana Efendi

Yeni şöhret

Kapaktaki politikacı

Nureddin Ardıçoğlu

Eğer İstanbulda bir haftadan fazla bir zaman sürmüş olan muhalefetler arası İşbirliği toplantılarının en sakin adamını seçmek icap etse yapılacak bir seçimde hiç şüphe yok ki İnönüden sonra en fazla oyu henüz genç sayılabilecek yaşta uzunca boylu, saçları alnına doğru açık, esmerle kumral arası bir tene sahip olan ve siyaset sahasında bu çapta bir toplantı için yeni bir sima olan Nureddin Ardıçoğlu alırdı.

1914 yılında dünyaya gelen Nureddin Ardıçoğlu, henüz 43 yaşında olmasına rağmen partisi içinde en sağlam mevkilerden birine ulaşmış. 1946 da katıldığı politika hayatının türlü sillelerini yemiş ama yılmamış bir insandır. Gazi Terbiye Enstitüsünün tarih bölümünden mezun olan Nureddin Ardıçoğlu yalnızca tarih tahsiliyle iktifa etmemiş ve İstanbul Hukuk Fakültesine de devam ederek oradan da mezun olmuştur. Bir kaç sene tarih ve yabancı dil öğretmenliği yapan Ardıçoğlu daha tahsil çağındayken gazeteciliğe heves sarmış ve bu emelinde de kısa zamanda muvaffak olarak Cumhuriyet gazetesine girmiştir Dört sene Cumhuriyet Gazetesinde Yazı İşleri Müdürü muavinliği yapan Ardıçoğlu 1946 yılında politika hayatına atılmış, ama daha o zamandan D. P. nin gidisini beğenmediği için faal politikacılığa ancak Millet Partisinin kuruluşu ile birlikte atılmıştır. On yıldan beri Ankara Barosuna Kayıtlı olan ve Ankarada Avukatlık yapan Ardıçoğlu Ankarada çıkan Kudret ve Millet gazeteleri ile bir ara İstanbulda da çıkan Millet gazetelerinin başmuharrirliğini ve Millet Partisinin sözcülüğünü yapmıştır. Kudret ve Millet gazetelerinde yazdığı çeşitli baş yazılardan dolayı defalarca eski basın kanununun maddeleri gereğince cem'an iki sene tutan hapis cezalarına çarptırılmış ayrıca 2 sene 6 ay da Bilecik'e sürgüne mahkûm edilmiştir. İlk defa 1953 yılında yazdığı bir başyazıdan dolayı mahkûm olan Nureddin Ardıçoğlu o günden bu yana hemen hemen peş peşine gelen mahkûmiyetlerden hiç baş kaldıramamış ve ancak bundan bir kaç ay önce Bilecikteki 2 sene 6 aylık sürgün cezasını da ikmal ederek Ankaraya dönebilmiştir. Şurası da muhakkaktır ki Ardıçoğlu için Ankara ve İstanbulda geçirdiği hapishane hayatı herhangi bir tahsil kadar hattâ daha da faydalı olmuştur. Uzun süren mahkûmiyetler Ardıçoğlunu politika hayatı için her bakımdan pişirmiş ve olgunlaştırmıştır. Yazılarından dolayı uğradığı mahkûmiyetler ağır hapsi müstelzim suçlardan olduğundan Anayasa hükümlerine göre Milletvekili seçilmek hakkını da kaybetmiş olan Nureddin Ardıçoğlu ilerde politika hayatından hiç bir şey beklemediği halde gene de sadakatle muhalefet vazifesini yapmağa devam etmekte ve inandığım davalar ve memleketimin menfaatı için çalışıyorum demektedir.

rakmak, onu hususi temaslarda halletmekti. Seçimlere girilirken ameli cihet üzerinde mutabakata varmak daha faydalı olacaktı. Fakat bu yapılamadı.

Allahtan ki İktidar vardı ve sevimli muhalefetin en büyük kozu olan sevimli D. P. İktidarı bir defa daha imdada yetişti Umumî efkârın alakasının dağılmaya başladığı, hattâ kızgınlık alâmetlerinin belirdiği sırada İktidar organları gülünç bir demagojiyle İşbirliğine saldırmaya başladılar. Alâka yeniden doğdu, kızgınlık unutuldu ve bir defa daha, hem de seçimin arifesinde Muhalefet sempatik, İktidar antipatik oldu.

Kıbrıs

Acele davetler

Bu hafta başında Kıbrıs Türktür Partisinin Lideri Fazıl Küçük, Cumhuriyet Hükûmetinin acele daveti üzerine Yeşilköy hava alanına iniyordu. Bu ani davetin acaba sebebi neydi? Gazetecileri elinden geldiği kadar aydınlatmayı seven Fazıl Küçükün ağzı bu sefer sanki mühürlüydü. Belki o da, niçin çağrıldığını bilmiyordu. Bildiği tek şey, taksim tezine pek iltifat etmeyen ada Genel Valisi Mareşalın boş durmadığı idi. Harding ve Müftü Dânâ Efendi arasındaki konuşmalar Kıbrıs Türktür Liderinin pek hoşuna gitmemişe benziyordu. İyi İngilizce bilen Makarios bile Mareşalle tercüman vasıtasıyla konuşuyordu. Dânâ Efendi ne diye baş başa konuşma yolunu seçmişti? Kıbrıs Türktür Partisinden habersiz ne diye böyle tek başına davetler kabul ediyordu? Hardingin fikirlerini biraz tanıyanların bu sualleri cevaplandırması pek güç değildi. Taksim Aleyhtarı Mareşal, Türk ve Rum camiasının bir arada yaşayabileceğine inanıyordu. Hattâ Cumhuriyet Gazetesinin hususî surette gönderdiği muhabir Ömer Sami Çoşar'a, bir kokteyl partisi münasebetiyle Türk ve Rumların beraberce nasıl mesut ömür sürecekleri gösterilmeye çalışılmıştı. Harding'e göre Fazıl Küçük bir azınlığı temsil ediyordu. Ada halkının çoğunluğu Küçük gibi düşünmüyordu. O halde, sayın Mareşal için yapılacak iş basitti: Mutedil görüşü temsil eden yeni bir Türk Lideri bulmalıydı. Müftü Dânâ Efendi aranan şahıs olabilirdi. Ada Türklerinin kabul ettiği muhtariyet fikrine Cumhuriyet Hükûmeti de herhalde pek fazla itiraz edemiyecekti.

Harding'in fikri buydu.

Bununla beraber, Küçük böyle bir plânın muvaffak olamıyacağından emin görünüyordu. Kıbrıs Türktür Partisi o kadar kuvvetli idi ki Partiye muhalif tek bir şahsın çıkması veya iş başına getirilmesi imkânsızdı. Sayın Mareşala da partisinin ne kadar kuvvetli olduğunu göstermek için Fazıl Küçük Pazar günü bir nümayiş tertiplemişti. Sabahın dokuzunda 100 ayyıldızlı bayrakla süslü otomobil ve otobüsle önünde 50 motorsiklet olduğu halde 1500 kişi yola

Fazıl Kaymak ve Dr. Fazıl Küçük
Lefkoşe - İstanbul, İstanbul - Lefkoşe...

çıkıyordu. Muhtelif köylere uğradıktan ve münasebetsizlik yapan bir Rum gencine haddi bildirildikten sonra akşam Limasola dönüldü. Baf köyünde bir nutuk veren Doktor Küçük'ün konuşması "Taksim! taksim!.." sözleriyle kesiliyordu. Nümayiş büyük bir muvaffakiyetti. Fakat acaba Mareşal Harding'e fikirlerini değiştirtebilmiş miydi?

Dânâ Efendinin isminin bugünlerde tekrar işitilmesi muhtemeldi.

Basın

Tiryakinin üzüntüsü

Salı günü saat 11 sularında evinden çıkan yaşlıca bir adam Sağlık Bakanlığındaki gazete bayiine geldi ve cebinden çıkardığı 15 kuruşu bayie uzatarak alışkın bir eda ile bir Yeni Gün gazetesi istediğini söyledi. Sabahtanberi, zaten canı bir hayli sıkılmış olan bayi, acaba kendisiyle alay mı ediyorlar endişesine kapılmış olacak ki dönüp, ters ters kendisinden Yeni Gün gazetesi isteyen ve halinden emekli bir memur olduğu anlaşılan adama baktı. Ama yaşlı adamda, hiç de alay edere benzer bir hal yoktu. Bayi, biraz sakinleşmiş bir sesle "Yeni Gün gazetesini biraz önce topladılar beybaba" dedi. Yaşlı adam birden bayiin ne demek istediğini anlıyamamıştı. Şaşkın bir sesle sordu: "Ne dedin evlâdım! ne dedin? Topladılar mı?" Bayiin sualini tasdik etmesi üzerine de büyük bir şaşkınlık içinde "Allah Allah. Allah Allah, ne varmış ki acaba bu gazetede? Gördün mü şimdi işi. Peki ama ben ne yapacağım şimdi? İstanbul gazeteleri gelinceye kadar ne okuyacağım" diye söylenerekten uzaklaştı gitti. Hâdise geçen haftanın başında Salı günü cereyan ediyordu ve o günkü Yeni Gün gazetesi satışa çıkarıldıktan bir kaç saat sonra Nöbetçi Sulh Ceza Hâkiminin kararı ile polisler tarafından bayilerden toplattırılmıştı. Aynı gün içinde Gazetenin neşriyatını fiilen idare eden Mesul Müdür Erdoğan Tokatlı da Savcılığa celbedilmiş ve o günkü Yeni Gün gazetesindeki neşriyattan dolayı ifadesi alınmıştı. O gün aleyhine açılan dâva ile Erdoğan Tokatlı hakkındaki dâvaların sayısı 10'u buluyordu.

Bu toplatma hâdisesinden daha bir kaç gün önce de gazetenin Mesul Müdürlerinden Beyhan Cenkçi bir tekzibi bir gün geç neşrettiği için 15 gün tecilsiz olarak hapse ve 1000 küsur lira da para cezasına mahkûm olmuştu. Yeni Gün Mesul Müdürlerinden olan Beyhan Cenkçinin bu mahkûmiyeti, aleyhinde açılan dört dâvadan ancak bir tanesinin neticesi idi. Yeni Günün toplatılmasından bir gün önce de gazetenin Umumi Neşriyat Müdürü Altan Öymen savcılığa celp edilmiş ve bir yazısında dini siyasete âlet etmekten mahkûm Ödemiş Vaizi Fevzi Boyar'a hakaret ettiği iddiası ile hakkında dâva açılmıştı. Son zamanlarda Basın Kanununun âdeta deneme ve tatbikat tahtası haline getirilen Yeni Gün gazetesi mesulleri hemen gün geçmiyordu ki Ankara Adliyesi koridorlarında boy göstermesinler. Salı günü, Yeni Gün gazetesinin toplattırılmasına, Hür P. nin Balıkesir Merkez İlçe Kongresinde konuşan İzmir milletvekillerinden ve gazetenin de Baş yazarı olan Cihad Baban'la ge ne Hür. P. milletvekillerinden Turan Güneşin kongrede yaptıkları konuşmalardan bazı cümlelerin manşete çıkartılması sebep olmuştu.

Salı sabahı bayide Yeni Gün gazetesini bulamayan emekli memurun üzüntüsü pek haklıydı. Gerçekten de Ankaranın, şöyle ele alıp da okunabilecek tek gazetesi Yeni Gündü ve Yeni Gün bütün teknik imkân darlıklarına rağmen kısa bir zamanda Ankaralılar için vaz geçilmez ve aranır bir gazete olmuştu. Bayide Yeni Gün'ü bulamayan okuyucunun üzüntüsü buradan geliyordu ve bu üzüntü yıllardır kahve tiryakisi olup da günün birinde kahve bulamayan bir tiryakinin üzüntüsünden daha farklı değildi.

Ankara caddelerinde yollar düzeltiliyor
Ziyaretten ziyarete

Ankara

Hummalı hazırlık

Geçen hafta Ankaralılar son günlerde pek de alışık olmadıkları hummalı bir faaliyet görünce şaşkına döndüler. Aylardan beri Ankaralıları âdeta cambaz eden hendeklerle dolu Atatürk Bulvarı geceli gündüzlü çalışan ekipler tarafından düzeltilmeye çalışılıyordu. Yenişehir halkı bir türlü bu süratli tempoya bir mana veremiyordu. Muhalif gazetelere, tekniğine göre tekzipler yollayabilmek için para vererek adamlar tutan Ankara Belediyesi nihayet tekziplerle çukurların dolmadığını, yolların düzelmediğini görmüştü de çalışmalarını yeni bir plân ve program dairesine mi sokmuştu? Yoksa büyüklerimizden birisi mi çalışma temposunun pek yavaş gittiğini görmüştü? Ancak pek nadir de olsa Zafer Gazetesini okuyan bazı dikkatli okuyucular bu işin sırrını çözebilmişlerdi. Yenişehirdeki ve ana yollar üzerindeki hummalı çalışmaların başladığı günlerde Zafer Gazetesinde çift sütun üzerine bir haber çıkmıştı. Haber pek uzun isimli bir Kralın, dost Afganistan Kralı Majeste Elmütevekkil Alâllah Alâ Muhammed Zahir Şah'ın memleketimizi ziyaret edeceğini bildiriyordu. İşte Zaferde bu haberin çıktığı günlerde imar faaliyeti de birden bire hızlanıvermişti. Sanki sihirli bir el Ankara Belediyesinin yıkım faaliyetinin sona erdiği günlerin hemen sonrasında başlayan uyuşukluğunu ve ağırlığını almış gitmişti. Atatürk Bulvarı bir anda karıncalar gibi çalışan işçilerle dolmuştu. Yaya kaldırımlar traş ediliyor, bulvar üzerindeki binalara ait çıkıntılar kalİstanbul havası getirmişti. İşte badırılıyor ve en mühimi çukurlar dolduruluyor, topraklar kaldırılıyordu. Tahmin edilebileceği gibi, bermutat emir balâdan çıkmıştı ve bu emir gereğince 26 Ağustos gününe kadar ta Esenboğa'dan Çankayaya kadar uzanan ana caddelerin kaymak gibi yapılmasına çalışılıyordu. Emir gereğince yollarda en ufak bir aksaklık bile kalmıyacaktı. Doğrusu, gelecek misafiri bu tozlu topraklı yollardan geçirmek yakışık almazdı. Majeste Kral Türkiyenin tertemiz yollarından geçerek istirahatgâhına gitmeliydi. Nitekim haftanın ortalarına doğru da Demokrasi Türkiyesinde pek âdet olan tak-ı zaferler misafir Kralın ge-

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

- VIII -

Samim H. TARI

Devrimizin karakteristiği hareketlilik oldu. Bazı cemiyetlerin hareketliliği ise bilhassa rejim meseleleri üzerinde toplanmış görünüyor. Demokratik rejimin henüz pek genç olduğu topluluklarda da milletçe, düzenli şuurlu ve müsbet bir hareketlilik kaçınılmaz bir zaruret vasfını kazanmıştır. Bu hareketlerin neler ve ne yolda olması icab ettiğini belirtmeden evvel, her mevzuda olduğu gibi, hareketlerin tevcih edileceği gayenin mahiyetini ortaya koymak faydalı olacaktır.

Demokrasi nedir? Ne için erişilmesi kuvvetle arzu edilen bir rejim haline gelmiş bulunmaktadır?

Muhtelif tariflerin muhassalası alınarak kısaca "Demokrasi, bir memleket halkının kendi kendini idaresi için ortaya çıkan bir düzendir" denilebilir.

Az nüfuslu ve dar hudutlu bazı eski cemiyetlerde hemen hemen vasıtasız olarak tatbik edilebilen bu sistem, asırlar boyunca ve toplulukların genişlemesi neticesinde halkın, ana prensipleri bozmadan, kendilerini yine kendileri namına idare edecek bir takım müesseseler kurmasiyle neticelendi ve bu tekâmül, cemiyetlerin bünyesinde başlıca iki sınıfın teşekkülüne amil oldu: İdare edenler ve idare edilenler..

Filhakika bu iki sınıf zamanımız cemiyetlerinin hepsinde mevcuttur. Ancak demokrasi rejiminin kıstası, idare edenlerin bu idareyi halk namına ve toplum menfaatlerine uygun olarak yapmasıdır.

Halk idaresi mevzuunda en mühim meselenin, fikirlerin teşekkülü ve kıymetlendirilmesi olduğu kendiliğinden meydana çıkar. Bu sebeple evvelâ fikirlerin serbestçe ortaya atılmasını sağlıyacak davranış ve müesseselerin tesisi bir zarurettir. Bu şekilde, serbestçe düşünülecek, toplanılacak, fikirler söylenilecek, konuşulacak ve yazılacaktır. Bunun neticesinde toplum fikri denilen yapıcılığın ham maddesi teşekkül etmiş olacaktır. Fertlerin fikirleri; muhtelif cemiyetler, sendikalar, üniversiteler, millet meclisleri, bilginler ve efkârı umumiyenin başlıca makesi olan basın tarafından tartışılır, tekemmül ettirilir ve cemiyetin umumî menfaatlarına uygun bir hale getirilir.

Müsbet bir fikrin doğuşu ve tekemmülü herşeyden evvel müsait ve hür bir zemin ve teşekkül etmiş bir millî şuur ister. Bu şuurun teessüs edip etmediği, toplum meseleleri mevzubahs olduğunda halkın, bu meseleleri büyük bir önemle ele alıp almamasından ve her türlü imkânlarını kullanarak bunları azimle müdafaa etmek suretiyle vazifesini yapıp yapmamasından anlaşılabilir. Bu vazifenin ifası için halk, bilgi ve alâkasını daima bilemeli ve bunun neticesi olan fikrinin serbestçe ifadesini temin edecek cemiyetlerin, sendikaların, basının, üniversitelerin, millet meclislerinin hür ve serbest işlemeleri üzerinde titizlikle durmalıdır.

Teşekkül ve tekemmül etmiş, millî menfaate uygun fikirlerin kıymetlendirilerek yine halkın hizmetine arzedilmesi bugünkü demokrasi rejimlerinde icra organı olan hükûmetlerin başlıca vazifesidir. Bazı hükûmetlerin zaman zaman hüsnüniyet veya suiniyetle bu vazifenin icrası yolundan ayrıldığı, yalnız mahdut bir zümrenin isteklerini kanunlaştırdığı bir vakıadır. Bu takdirde idare halk için değil, halka rağmen yürütülmüş olur. Rejim de demokrasi olmaktan çıkar.

Toplumlar, hükûmetleri doğru yola sevketmek için muhtelif müesseseler ve kanunlar vâz etmişlerdir. Anayasalar, anayasa mahkemeleri, çift meclis, hür ve müstakil kazaî merciler, millî iradenin doğru olarak tecellisini temin edecek, muayyen zamanlarda yapılan hür seçimler, efkârı umumiyeyi en iyi temsil eden ve onun en kuvvetli murakabe vasıtası olan basın, bunlardan belli başlı olanlarıdır.

Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler bu rejimin yukarda belirtilmiş olan ana müesseseleri ve prensipleri üzerinde, hangi sınıfa mensup olurlarsa olsunlar, hatta bazan fert veya zümre menfaatlarıyla çatışsa dahi, daima azamî hassasiyetle durmak mecburiyetindedirler.

Halkın, kendisini idare etmek için, yine kendi içinden seçtiği fertlere bu vazifenin muvakkat ve ancak milletin umumî menfaatlarına hizmet edildiği müddetçe muteber olduğunu her vesile ile anlatması ve idare edenlerin de bunu en tabiî hal olarak benimsemeleri rejimin kökleşmesi için elzemdir.

Demokrasi rejmleri, bir idare tarzına "Demokrasi" ismini vermekle değil, fakat milletlerin kendi kendilerini idareye muktedir bir olgunluğa erişmesiyle başlıyan ve ızdıraplarla dolu uzun bir mücadele sonunda teessüs etmiştir.

Gerek temel hürriyetlerin teşekkülünde, gerek bunların muhafazasında bilgi ile, alâka ile, sabırla, azim ve cesaretle, hüsnüniyetle, bir sınırdan sonra da yalnız millî menfaatları gözeterek, rejimi, ana prensiplerinden en ufak fedakârlıkta bulunulamıyacak bir millî davranış haline getirmek lâzımdır.

Demokrasi rejimlerinde idare edenlerin hataları varsa toplum evvelâ ve mutlaka kabahatı kendinde aramalı ve bu sebeble bir milletin kendi kendini idare eden fertleri olarak herkes, herşeyden önce üzerine düşen vazifeyi yapmalıdır. Bazı demokrasi rejimlerinde yalnız muayyen bir zümrenin siyasetle meşgul olabileceği fikrinin yerleştirilmiş olması vatandaşları vazifelerini yapmaktan alıkoyan en tesirli faktör olarak kendini göstermektedir. Kanunlarla haklı - yani toplum menfaatına uygunluğu mutlak - olarak sınırlandırılmış bazı aktif siyasî faaliyetler dışında bütün vatandaşların siyasî meselelerle alâkalanmaları, bu mevzuda fikirlerini söylemeleri, yazmaları en tabiî ve başta gelen hakları ve vazifeleridir.

Susmak ve her meselede çekimser davranmak olsa olsa ya bir şahsın ya da mahdut bir zümrenin tabiyetine girmeyi peşin olarak kabul etmiş olmaktan başka bir mana ifade etmez.

Demokrasi rejimi bir başka tâbirle bir Hukuk Devleti, insan haklarını koruyucu müesseseler rejimidir. Fert veya zümre menfaatları değil, toplum menfaatları mevzu bahistir. Bu sebeple de mevcut kanunların herkes hakkında aynen carî bir düzen ve davranış haline sokulması üzerinde hassasiyetle durmak icab eder.

Demokrasi rejimi ancak bu prensipler tahakkuk ettikten sonradır ki insanlık için, hak ve hürriyetini temin eden, onu sürü olmaktan kurtararak insanlığını idrâk ettiren ulvî bir mahiyet alır. Medenî âlem için erişilmesi çok arzu edilen bir rejim olmasının sebebi hikmeti de budur.

Ankara caddelerinde yükselen bir tak-ı zafer

Misafirperverlik!..

çeceği yolun muhtelif noktalarında boy göstermeğe başladılar.

Meraklı gazeteci

Şu son birkaç yıl içinde memleketimize pek çok yabancı misafir gelmiş ve bunlar için pek çok tak-ı zafer dikilmişti. Bunun için bu seferki tak-ı zafer inşaasını hemen hiç bir Ankaralı yadırgamadı. Şarktan, hem de iyice şarktan gelecek bir misafiri elbette, adına lâyık bir debdebe ve alâyış içinde karşılamalıydık. Yalnız bu meselede de Ankaralıların zihinlerini kurcalayan ufacık bir nokta vardı. Gelen misafirler şerefine kurulan bu tak-ı zaferler, donatılan binalar, asılan bayraklar falan hep iyi idi hoş idi ama mesele Ziraat Bankasının, meselâ Makina ve Kimya Endüstrisinin bu karşılama törenleri ile ne gibi bir alâkaları vardı. Bu teşekküller her resmî ziyarette bir tak-ı zafer kurma yoluna gidiyorlardı. Gelen misafir, Türk Milletinin misafiri idi ama, davet sahibi olarak yapılacak masrafları hükümetin çekmesi gerekmez miydi? Ziraat Bankası da, Makina Kimya Endüstrisi de bu işle alâkalanmaması gereken müesseseler değil miydiler? Ama hal böyleyken de bu müesseseler hemen senede bir kaç defa binlerce ve binlerce lira vererek taklar kurduruyorlar ve böylece karşılama törenlerinde tuz bulunduruyorlardı. Bu, bir çok Ankaralı vatandaş gibi bir gazetecinin de nazarı dikkatini çekmişti. Öğrenmek istiyordu, birisi Dışkapıda, birisi Ulusta Ziraat Bankasının önünde, birisi Yenişehir yolundaki Demir Köprüde, birisi Kızılayda ve biri de Çankayaya çıkarken kurulan bu muazzam tak-ı zaferler acaba kaça mal oluyordu? Böyle bir şeyi öğrenmek isteyen gazeteci ne yapar? Tabiî ki alâkalıları bulur ve sorar. Meraklı gazeteci de öyle yaptı. İşe Ziraat Bankasından başladı. Ama doğrusu bu sualinden dolayı pek de hüsnü kabul görmiyeceğini biliyordu. Bildiği halde, vazife vazifedir dedi, kalktı, bankanın bulunduğu muazzam binaya gitti. Bu işle alâkalı olduğunu sandığı kimselere baş vurdu. Aldığı cevap böyle bir suale ancak Umum Müdürün cevap verebileceği yolundaydı. Ama aksilik bu ya o gün de Umum Müdür makamında yoktu. Meraklı gazeteci hiç birşey öğrenemeden Ziraat Bankasından çıktı. Bankadan çıkınca da hemen Bankanın bahçesinde meydana getirilen tak-ı zafer inşaatı şantiyesindeki /işçilerin çalışmalarını seyretti. Bir müddet onlarla konuştu. Ama doğrusu ilgililerden sadra şifa verici bir malûmat alamadığı için üzgündü. İşçilerin yanından ayrılınca hemen bankanın karşısına isabet eden Büyük Postahaneye girdi. Büyük Postahanede bir hayli sıra bekledikten sonra boşalan telefonlardan birinin başına geçti ve rehberden arayıp bulduğu bir numarayı çevirdi. Bu numara Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumunun santral numarası olan 32000 idi. Ahizeyi elinde tutan meraklı gazetecinin elindeki kulaklıktan kısa kısa düdük sesleri geldi. Demek ki santral meşguldü. Meraklı gazeteci dinleyiciyi yerine koydu ve bir müddet saf saf attığı 25 kuruşun geri gelmesini bekledi. Ama Ankaranın hemen bilcümle umumî telefonlarında olduğu gibi para geri gelmedi. Aradan birkaç dakika geçtikten sonra meraklı gazeteci bir 25 kuruş daha atıp bir kere daha ayni numarayı çevirdi. Hayret, bu sefer telefon açıldı. Santral, kimin istendiğini sordu. Gazeteci sualine cevap alabileceği yer olarak neşriyat şubesini düşünmüştü, oranın adını verdi. Santralın kısa bir manyotosundan sonra telefondan bir erkek sesi cevap verdi. Meraklı gazeteci kiminle konuşmak istediğini söyledi ve kendisini tanıttı. Ama aldığı cevap hiç te tatmin edici değildi. Zira telefona çıkan, alâkalı bir memur değil odacıydı. Bilmem ne beyin halen dairede olmadığını ve neşriyat işlerine bakan hanımın da senelik izne gittiğini söylüyordu. Meraklı gazeteci çaresiz telefonu kapadı ve yeniden biraz ötede asılı duran rehbere gitti. Bu sefer rehberde sualine cevap verebilecek başka bir numara bulmuştu. Santraldan aramadan doğrudan doğruya bu numarayı çevirdi. Numara 32468 idi ve rehberde karşısında İç Hizmetleri ve Sosyal İşler Müdürlüğü yazılıydı. Telefona çıkan hanıma derdini anlattı. Cevab olarak da 31392 numaralı telefona, Umum Müdürün İdari İşler Muavinine baş vurulması sağlığını aldı. Yeni bir 25 kuruş daha gözden çıkaran meraklı gazeteci telefonun daha ilk çalışından sonra Umum Müdür Muavini ile konuşmak şerefine erdi, derdini anlattı. Umum Müdür Muavini alâka gösterdi. Böyle bir malûmatı ne yapacaklarını sordu. Gazeteci merakını izah etti. Bunun üzerine de Umum Müdür Muavini bu hususta Ticarî İşler Müdürlüğünün cevap verebileceğini, oraya telefon edilmesini söyledi. Meraklı gazeteci yorulmuştu ama bıkmamıştı. Bir 25 kuruş daha attı, yeniden santralı aradı, santraldan Ticarî İşler Müdürlüğünü istedi. Oraya da sualini tekrarladı. Kendisine Umum Müdür Muavinine sorması zira kendilerinin bu hususta selâhiyetli olmadığı söylendi Bunun üzerine meraklı gazeteci kendilerini zaten Umum Müdür Muavininin tavsiye ettiğini söyleyince de, o halde siz İç Hizmetler ve Sosyal İşler Müdürlüğüne telefon edin orada Reşat Sarıbaş cevap verebilir dendi. Gazeteci bir kere daha 32468 numarayı çevirdi ve Reşat Sarıbaşa hikâyesini tekrarladı. Ama doğrusu aldığı cevap hiç de iç açıcı değildi. Reşat Sarıbaş âdeta azarlar gibi, bu işin tamamiyle iç işleri olduğunu, tak-ı zaferler icin kaç para harcarlarsa harcasınlar kimseye cevap vermek mecburiyetinde olmadıklarını söylüyordu. Reşat Sarıbaş sureti katiyede böyle bir suale muhatap olmak istemiyordu. Bu lâflardan sonra da telefon "trak" dedi kapandı. Doğrusu meraklı gazetecinin artık telefona atacak bütün bir 25 kuruşu kalmamıştı. Postahaneden çıkıp bir dolmuşa atladı, doğru Kızılaya gitti. Makina Kimya Endüstrisi tak-ı zaferini orada yaptırıyordu. Bu tak-ı zaferi yapan ustalarla konuştu ve beş dakikada, telefon başında bir saatte öğrenemediği şeyi öğrendi. Bir tak-ı zafer aşağı yukarı 8-10 bin liraya mal oluyordu. Eh, her karşılama töreninde Ankarada en azından beş tane tak kurulduğuna göre demek ki 50 bin lira kadar para harcanıyordu. Tabiî bu kabataslak bir rakkamdı. Yoksa daha bu tak-ı zaferlerin yanında her elektrik direğine a-

sılan bayraklar, dövizler de eklenirse bir karşılama töreninin en azından bir kaç yüz bin liraya çıktığı anlaşılırdı. Gazetecinin merakı azıcık da olsa zail olmuştu.

Binbir gece masalı

Meraklı gazetecinin böyle maliyet hesapları peşinde koştuğu günlerde hazırlıklar da bütün hızı ile ilerliyordu. Doğrusu Dışişleri Bakanlığı Protokol Umum Müdürlüğü de bu karşılama için elinden gelen gayreti göstermişti. Öyle ki 26 Ağustosta memleketimizi şereflendirecek olan Majeste Kralın hoşlandığı renkler bile öğrenilmiş ve Esenboğadaki Şeref Odası buna göre yenibaştan boyanmağa başlanmıştı. Protokol Umum Müdürlüğünce hazırlanan programa göre Majeste Kral 26 Ağustos Pazartesi günü saat 17 de Esenboğa Hava Alanına inecek, Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı ve Başbakan tarafından karşılanacak ve sonra üstü açık bir otomobille ikametlerine tahsis edilen Hariciye Köşküne müteveccihen bu günlerde hazırlanmakta olan yollardan geçecekti.

Misafir Kral Ankarada 3 gün kalacak sonra sırasiyle Konya, Karabük, Zonguldak'ı gördükten sonra bir müddet İstanbulda dinlenecekti. Bu arada Bursa ve İzmir de misafir hükümdar tarafından şereflendirilecekti. Kısacası Afgan Kralının resmî ziyaretinin ihtişamı için hiç bir gayret ve fedakârlıktan kaçınılmıyacaktı.

Politikacılar

Gözü yollardaki adam

Geçen hafta içinde, hiç şüphe yok ki, Ankarada bulunanlar içinde İstanbul gazetelerinin gelmesini en çok merakla bekleyen insan, Ankara Merkez Cezaevinin 10 numaralı koğuşu önündeki dar bahçede "kısa volta" atan C.M.P. Genel Başkanı ve Kırşehir milletvekili Osman Bölükbaşıydı. Osman Bölükbaşı bir haftadan beri büyük bir merak içinde kıvranıyordu. Onu böylesine meraklandıran, İstanbul gazetelerini böylesine merakla bekleten şey, gıyabında cereyan eden işbirliği toplantılarıydı. Bölükbaşı bir türlü bu toplantılar hakkında sarih bir malûmat alamıyordu. İşbirliği günün en mühim hâdisesiydi ve yalnız muhalif partili değil, hemen bütün vatandaşları alâkalandırıyordu. Hal böyleyken işbirliğinin tahakkuku için çalışan üç muhalif partiden birinin lideri olan Osman Bölükbaşı bu toplantılar hakkında ancak gazete malûmatı ile yetinmek zorunda kalıyordu. Muhakkak ki İstanbulda yapılan bu toplantıların gazetelere aksetmiyen ama bir parti lideri için pek çok ehemmiyet arzeden bazı cepheleri de vardı. Ama, Bölükbaşı bunları öğrenmek imkânından mahrum bulunuyordu. Zira dışarı ile teması son derece daraltılmış ve bu yüzden Bölükbaşı yalnızca gazetelerden aldığı malûmatla iktifa etmek zorunda kalmıştı. Gerçi Bölükbaşı Çarşamba ve Pazar günleri bazi yakınları ve partililer tarafından ziyaret ediliyordu. Bu ziyaretlerden belki birşeyler öğrenmek mümkün olurdu ama, bu ziyaretler sırasında herhangi bir parti haberini konuşmağa imkan yoktu. Zira hemen bütün görüşmelerde hücrelerin kapısında daima bir gardıyan hazır bulunuyor ve bütün konuşmalara açıkça kulak misafiri oluyordu. Elbette, parti işleri de bir yabancının yanında alenen konuşulamazdı.

Geçen hafta içinde Bölükbaşının hemen bütün günleri hep bu merak içinde geçti. Saat öğleyi gösterdiği sıralarda Bölükbaşının 10 numaralı hücredeki voltaları iyiden iyiye sıklaşıyordu. Bölükbaşının sabırsızlandığı bu saatlar, İstanbul gazetelerinin gelme saatlarıydı. Ne vakit, Dörtyoldaki gazete bayii İstanbul gazetelerinden bir takımını adamı ile hapishaneye yolluyor ve bu gazeteler Bölükbaşının eline geçiyordu, işte o andan itibaren Bölükbaşı sonsuz bir merak içinde gazetelerin başına oturuyor ve herşeyden evvel işbirliğine dair haberleri büyük bir dikkatla okumağa başlıyordu. Hemen bütün gazeteler Bölükbaşının teker teker sansüründen geçiyor ve Bölükbaşı her satırın altında yatan mânayı çıkarmak için ayrı ayrı duruyordu.

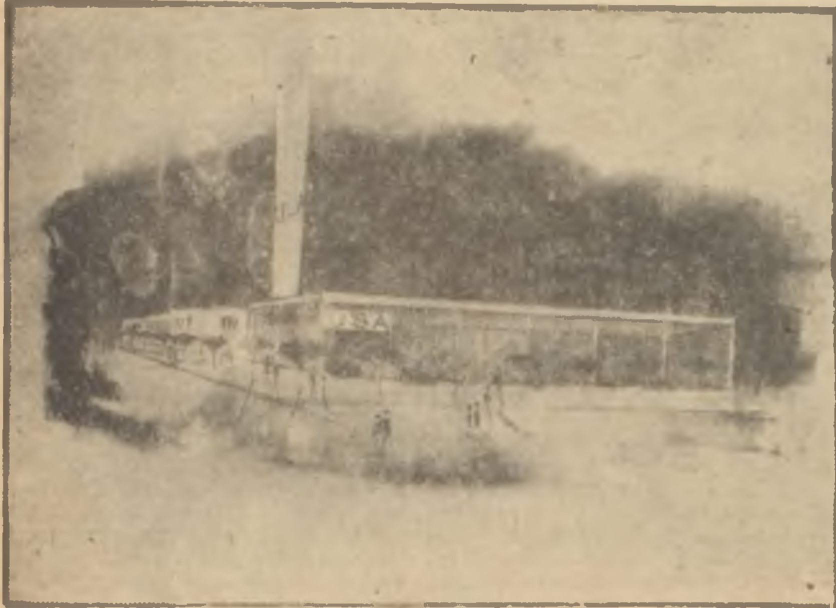
Gene geçen hafta içinde Bölükbaşını endişeye düşüren gazete haberlerinden birisi de memleketimizde salgın halinde yayılmağa başlayan Asya Gribi hastalığı olmuştu. Asya Gribi bilhassa kalabalık yerlerdeki temaslar neticesinde süratle sirayet ediyordu. Bu hastalığın yayılmasına en müsait yerlerden birisi de hapishanelerdi. Osman Bölükbaşı hapishaneye giriş ve çıkışlardaki izdihamın hastalığın sirayetini kolaylaştıracağını biliyordu. Bu bakımdan telâşa kapılan Bölükbaşı evvelki haftanın sonlarında bir gün, her gün yemeğini getiren, sadık ve vefakâr C.M.P. li "Diktafoncu Hasan Efendi"ye bir pusula vererek eve götürmesini söyledi. Bu pusulada karısı Mediha Bölükbaşıya hitap eden Bölükbaşı, bundan böyle hiç olmazsa bir müddet için karısının ve oğlu Deniz'le kızı Gül'ün kendisini ziyarete gelmemelerini rica ediyordu. Gerçi Bölükbaşı için çocuklarını ve ailesini hiç olmazsa haftada iki defa, üçer beşer dakikacık da olsa görmemek çok zor gelecekti ama her şeyden evvel onların sıhhatini düşünmek lâzımdı. Kızı Gül zaten güneşte uzun müddet kalmağa tahammül edemiyordu, buna bir de hapishanenin o berbat havası inzimam etmeliydi. Sonra Mediha Hanımın da üçüncü çocuğunun doğumuna şunun şurasında çok bir şey kalmamıştı. Doktorlar Mediha Hanıma ısrarla tam bir istirahat tavsiye ediyorlardı. Doktorların söylediğine göre Bölükbaşının üçüncü çocuğunun doğumuna bir ay bile kalmamıştı. Hemen bu ay başından sonra bir doğum bekleniyordu.

Osman Bölükbaşı bu hafta ziyaret saatlerinde karısını ve çocuklarını göremedi. Doğrusu, ziyaret günlerinde, insanın en yakınlarının, görmeyi en çok arzuladıklarının gelmeyişi dört duvar arasındaki bir insan için çok zor oluyordu ama Bölükbaşı buna da katlanmayı bildi. Bu hafta ziyaret saatlerinde Bölükbaşıyı Ankara C.M.P. İl İdare Kurulu üyelerinden bazıları ile avukatları ve Mediha Bölükbaşının dayısı ziyaret ettiler Ona, çocuklarından, karısından haberler getirdiler. Bir hafta kadar önce bir hastalık geçirip iyileşmiş olan Bölükbaşının dayısı ziyaret ettiler. lerini de çocuklarına ve eşine ulaştırdılar. İşte Ankara Merkez Cezaevinin demir kapıları ardında yatan ve ne zaman başlıyacağı bir türlü belli olmayan mahkemesini sabırla bekliyen Bölükbaşının son haftasının hikâyesi budur.

Mediha Bölükbaşı ve çocukları cezaevinin önünde

Allah sabır versin

İzmir Fuarında Amerikan pavyonu
Al gözüm, seyreyle!.

Ticaret Bakanı Abdullah Aker'in açılış konuşmasını yapacağı büyük kapının önünde protokola göre yer alanlar arasında bilhassa Demir Perde gerisi elçileri göze çarpıyordu. Bu devletlerin hemen hepsinin büyük elçileri bu törende hazırdılar. Hatta o kadar ki Fuara iştirâk etmeyen Çekoslovakya Büyük Elçisi bile gelmiş ve Rus Büyük Elçisinin yanındaki yerini almıştı. Amerikanın Ankara Büyük Elçisi Mr. Warren de son dakikada bir askerî uçakla İzmire gelmiş ve törendeki yerini almıştı.

İlân edilen program gereğince törenin saat 18 de başlaması lâzımdı ama bir aralık nedense İzmirin sevimli Belediye Başkanı telâşa düştü ve daha törenin başlamasına bir çeyrek saat varken töreni başlattı. Gene bu acelecilikten olacak her yıl mutat olan İstiklâl marşıyla törene başlama âdeti de unutuluverdi ve hemen açılış konuşmalarına geçildi. Ancak konuşmalar bittikten sonra İstiklâl

Fuarlar

Fuar mı, panayır mı?

Geçen haftanın başında Salı günü İzmir şehri yılın en canlı ve hareketli gününü yaşıyordu. Hararetin gölgede 36 dereceyi bulduğu Salı günü meşhur Fuar kapısının önüne birikenleri görüp de şaşmamak mümkün değildi. Sanırdınız ki sayıları ellibini bulan bu kalabalık sanki sıcaktan hiç müteessir değildirler. O gün fuar kapısına biriken ve saatin 18 olmasını bekliyen 50 bin İzmirli İzmir Enternasyonal Fuarının 26 ıncı açılışında hazır bulunmak için bekleşiyorlardı. Ama doğrusunu söylemek gerekirse kapılara yığılıp bekleşen bunca halk biraz sonra Fuara girdiklerinde büyük bir hayal kırıklığına uğramaktan kendilerini alamadılar. Zira Fuar 26 yıldır belki de ilk defadır ki böylesine cılız bir kadro ile açılıyordu. Hele şurası muhakkaktı ki 1950 yılından beri yerli ve yabancı firmalar tarafından en az rağbet gören fuar bu olmuştu. Pek çok yabancı devlet dış ticaret rejimimizin dalgalı seyri ve çıkartılan zorluklar yüzünden bu fuara iştirakten kaçınmışlardı. Bunların içinde Hollanda, Macaristan, Çekoslovakya, Avusturya gibilerinin fuara katılmama sebepleri cidden yürekler acısı idi. Bu devletler 1952, 53 ve 1954 yıllarında fuarda teşhir ettikleri malların bedelinin transferinin yapılmadığından şikâyetçi idiler. Beş senelik hesabın transferini yapmaktan aciz bir fuara katılamıyacaklarını bildirmişlerdi. Geçen sene Fuara 15 yabancı devlet katılmıştı, bu yılki rakkam ise ancak 13 idi. Yugoslavya ve İsviçre ise gayri resmî olarak Fuara katılmayı kabul etmişlerdi. Son yıllarda iktisat politikamızın gidişi yalnız yabancı firmaları değil, yerli firmaları da Fuardan hayli soğutmuştu. 15 devletin 2325 firmasına karşılık yerli firmalardan ancak 1261'i fuara katılıyordu. Bu yüzden de Fuardaki pek çok pavyon boş kalmıştı. Fuarın açılış hazırlığı devresinde döviz transferi mevzuunda o kadar acayip şeyler olmuştu ki sırf bu yüzden Filips müessesesi 6000 dolarlık elektrik malzemesini getirtememiş ve Fuarın bir hayli yerinde de bu yüzden ışıklandırma tertibatı noksan kalmıştı. Ancak Fuarın açılışına iki üç gün kala transfer çıkmıştı da Filips müessesesi siparişlerini acele olarak yapmıştı. Ama bu siparişler ne kadar acele olursa olsun gene de, Fuar, ilk açıldığı günlerde bu malzeme gelemiyeceği için yarı yarıya karanlıklar içinde icrayı faaliyet edilecekti.

Fuarda göze çarpan noktalardan biri de Demir Perde gerisi memleketlerinin hemen hepsinin tam kadro ile hazır bulunuşu idi. Zaten Fuara iştirâk edenlerin de ekseriyetini onlar teşkil ediyordu. Rusya, Polonya, Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya pavyonları gayet geniş bir sahaya yayılmıştı ve mümkün olduğu kadar göz alıcı bir şekilde tanzim edilmişlerdi. Bu yılki Fuara Amerikalılar da büyük ehemmiyet vermişler ve hiç olmazsa bu sene geçen yılki gibi Ruslara mağlûp olmamak için geçen seneki nisbeten küçük pavyonlarını yıktırarak yerine daha büyüğünü inşa etmişlerdi. İzmir Fuarına bu yıl ilk olarak iştirak eden bir devlet vardı; o da Pakistan idi.

Millî geliri belli bir miktarda artırmak için ne kadar yatırım yapmak lâzımdır? İleri memleketlerde bile maalesef bu mesele iyice aydınlanmış değildir. Bununla beraber Kuznetz, Colin Clark gibi iktisatçılar bu suale bir cevap getirmeye çalışmışlardır. Bu müelliflere göre sanayileşmiş memleketlerde, 100 liralık bir yatırım millî geliri 25 lira kadar arttırmaktadır. Diğer bir deyişle yüzde 3 bir artış elde etmek için, millî gelirin yüzde 12 sini net yatırımlara ayırmak lâzımdır.

Acaba az gelişmiş memleketlerde durum nasıldır? Bir çok iktisatçı sermayenin daha tesirsiz kullanılması dolayısiyle yatırım - millî gelir nisbetinin az gelişmiş memleketlerde daha yüksek olacağını düşünmektedirler. Bundan başka bu memleketlerde yatırımların mühim bir kısmı, baraj, yol, liman, inşaat vs... gibi sabit sosyal sermaye teşekkülüne gitmektedir. En ileri memleketlerde bile, bu cins 6 liralık yatırım millî geliri ancak 1 lira arttırmaktadır. Bu sebeple ileri memleketlerdeki nisbeti, az gelişmiş memleketler için muteber kabul etmek, kötümser bir görüş olmıyacaktır. Farz edelim ki Avrupa ve Amerikadaki gibi Türkiyede de 4 liralık bir yatırım millî geliri 1 lira artırsın. Bu durumda adam başına düşen geliri sabit tutmak için acaba millî gelirin ne kadarını net yatırımlara ayırmak gerekecektir? Memleketimizde nüfus her yıl yüzde 3 nisbetinde artmaktadır. O halde mevcut gelir seviyesini muhafaza edebilmek için her

Marşının çaldırılması akıl edilebildi. Konuşmalar içinde hiç şüphe yok ki en enteresanı Ekonomi ve Ticaret Bakanı Abdullah Aker'inki idi. Bu enteresanlık bilhassa ve bilhassa Ticaret Bakanının konuşmasının havasının Başbakanın konuşmalarına son derece benzeyişi idi. Öyle ki bir ara seyirciler arasında bulunan bir gazeteci dayanamadı da gayri ihtiyari "Sen de mi Abdullah Bey" diye yüksekçe bir sesle mırıldanıverdi. Bu arada gazetecilerin gözünden kaçmıyan hususlardan biri de Ticaret Bakanının elindeki eski yazıyla yazılı nutuk metnini okurken son derece asabi oluşu idi. Hatta o kadar ki bir kaç defa Bakan nutkunu kesti ve havada Puro tuvalet sabunlarının reklamını yapmak için akrobatık numaralar yapan ve halkın alâkasını çeken uçağa ters ters baktı. Nutuk tamamiyle klişeleşmiş normal iktidar nutuklarından biriydi ve daha ziyade memleketimizde hayat pahalılığı olmadığı yolundaki fikri işliyordu. Zaten bu yüzden de lâyık olduğu ilgisizliği gördü ve pek çok vatandaş Puro reklâmcısı uçağın hareketlerini takip etmeyi, nutuğu dinlemeğe göre çok daha cazip buldular.

Akşamın geç vaktinde Fuarı baştan aşağı dolaşıp çıkanlar arasında maalesef şöyle konuşmalar cereyan ediyordu:

— Birader, bu fuar, hele beynelmilel fuar değil, festival.

—Ne festivali kardeşim. Festival olsa iyi, panayır, panayır!..

Dış Ticaret

Mısırla münasebetler

Yunan Başbakanı Karamanlis bu hafta sonu Kahire yolunu tutarken, Mısır Ticaret Bakanı da Türkiyeye geliyordu. Mısırla olan münasebetlerimiz spor temasları safhasını geçmiş, ticari safhaya girmişti. Ticaretten sonra siyaset gelecekti. Siyah kıvırcık saçlı, gözlüklü Bakan Muhammet Ebu Nusayr Mısırın Türkiyeye sadece pamuk ihraç etmiyeceğini söylüyordu. Mısırın satacak başka malı da vardı. Bu mallardan birinin İsraille ticaret yasağı olmasından haklı olarak korkulmaktaydı. Zira İsrail - Türk ticareti gıt gide gelişmekteydi. Orta Doğuda memleketimizin muhtaç olduğu mamul maddeleri bize satabilecek tek memleket İsraildi ve İsrailin şartları bir hayli avantajlıydı.

Doğrusu, Mısır pamuk ihrac eden Türkiyeye, iyi kaliteli pamuktan başka ne satabilirdi? Bu çok merak edilecek bir meseleydi. Mısır pamuk satmakta bile güçlük çekecekti. 300 milyonluk silah alışverişinin neticesi olarak, geçen yıl pamuk ihracatının yüzde 40'ı Rusyaya gitmişti. Fakat mühim olan ticaret değil siyasetti. Ama ne çare ki bu sahada da durum pek iç açıcı değildi. "Amerikan emperyalizmi"ne karşı nötr bir Arap Birliğinin şampiyonu olan Mısır, Birleşmiş Milletlerde Yunanlıların Kıb-

YATIRIMLAR AZDIR

Doğan AVCIOĞLU

yıl milli gelirin yüzde 12 sini yatırmak lâzımdır. Eğer milli geliri her yıl yüzde 2 nisbetinde artırmak istersek yatırımları yüzde 8 nisbetinde çoğaltmak lüzumlu olacaktır. Diğer bir deyişle milli gelirin yüzde 20 sini yatırımlara tahsis etmek icap edecektir. Hemen söyliyelim, milli gelirde yüzde 2 yükselme, gayet mütevazi bir rakkamdır. Amerika ve Avrupada yıllık milli gelir artışı yüzde 3-4 arasındadır. Bir çok hatırlı iktisatçı bu nisbetin Rusyada 5-7 arasında olduğunu söylemektedir. O halde, memleketimizde milli gelirin yüzde 2 artmasına rıza gösterirsek Batı memleketleri seviyesine erişmek iddiasından vaz geçmek zorunda kalınacaktır. Zira milli gelir artışının ileri memleketlerde daha hızlı olması sebebiyle aradaki mesafe azalacağı yerde çoğalacaktır.

Halen Türkiye, milli gelirin ne kadarını yatırımlara ayırmaktadır? Son Bütçe Encümeni mazbatası bu hususta bazı bilgiler vermektedir. 1950 den beri gayri safi milli hasılanın yatırımlara giden kısmı şöyledir:

1950	*1951*	*1952*	*1953*	*1954*	*1955*
% 9,5	*10.2*	*12.3*	*12.4*	*14.4*	*14.5*

Yukarıdaki rakkamlar eskiyen sermayenin yerine konması için gerekli yatırımları da ihtiva etmektedir. Net yatırım nisbeti daha azdır. İleri memleketlerde işe yaramaz hale gelen sermayenin değiştirilmesi, gayri safi milli hasılanın yüzde 7-10 u gibi yüksek bir nisbete erişmektedir. Az gelişmiş memleketlerde sermaye stokunun daha az olduğu düşünülürse, yıpranma payının yüzde 2-3 civarında bulunduğu kabul edilebilir. Bundan başka memleketimizde hiç değilse devlet yatırımları için kabul edilen yatırım mefhumu, bu kelimeye verilen iktisadi manaya pek uymamaktadır. Bir bakanın binek arabası veya satın alınan herhangi bir bina bütçede yatırım faslında görünmektedir. Mevcut bir binanın alınıp satılması iktisadi bakımdan hiç bir şey ifade etmemektedir. Yukarıdaki sebeplerden dolayı 1950 - 1955 arasında memleketimizdeki ortalama yatırım nisbetinin yüzde 10 civarında bulunduğunu kabul etmek pek hatalı olmayacaktır. Biraz evvel mevcut hayat seviyesini muhafaza için milli gelirin yüzde 12 sinin yatırımlara ayrılması gerektiği hesaplanmıştı. O halde memleketimizdeki yatırım nisbeti, adam başına düşen geliri sabit tutmaya bile kâfi gelmiyecektir. Yatırım temposu değişmezse hayat seviyesi düşecektir.

Adam başına düşen gelirin son zamanlardaki seyri bu nazari hesapları teyit eder gibi görünmektedir. Ferdi reel gelir 1950-1953 yılları arasında büyük bir artma göstermesine rağmen, 1953 ten beri düşmeye başlamıştır. 1953 de 556 lirayken, 1954 de 489, 1955 de 519 liradır. 1956 yılı için bu rakkamın 510 olduğu tahmin edilmektedir.

1950 - 1953 yılları arasında fevkalâde hava şartları ve ekilen toprakların yüzde 50 nisbetinde artması milli gelirdeki hızlı yükselmenin başlıca amilleri olmuştur. Yani fazla bir yatırıma ihtiyaç hasıl olmadan milli gelir artmıştır. Hemen hemen bütün ekilebilen toprakların kullanılması sebebiyle 1953 den sonra zirai sektördeki istihsal artışı, ancak randımanların yani yatırımların yükselmesi ile mümkün olacaktır.

Son yıllarda ferdi gelirin azalmasını tamamiyle kötü hava şartlarına bağlamak da pek isabetli gözükmemektedir. Son yıllar anormal kabul edilse bile, 1953 yılının da sürnormal bir sene olduğu unutulmamalıdır. Kaldı ki 1955 ve 1956 yılı randımanları, memleketimizin son 8 senelik ortalama randıman nisbetlerinden pek uzaklaşmamaktadır. Zira 1946 - 1954 yılları arasında hektar başına düşen ortalama buğday mahsulü 960 kilodur. Bu rakkam 1955 ve 1956 yılları için 934 kilodur. Bu sebeple ziraat sektörünün 1955 ve 1956 istihsalleri pek fazla anormal sayılmamalıdır. Bu sahadaki istihsal artışı, bundan böyle, belki de hava şartlarından çok yapılan yatırımların miktarına bağlı olacaktır.

Kısacası resmi propaganda ne derse desin, milli gelirden yatırımlara ayrılan pay, ferdi reel gelirin şimdiki seviyesinde tutulmasına bile kifayet etmemektedir. O halde bizim için yatırımları arttırmaktan başka yol yoktur. Yatırımlar ancak tasarrufla mümkündür. Tasarruf istihsal edilenin hepsini istihlâk etmemek, yani mahrumiyete katlanmak demektir.

Diğer bir deyişle, iktisadi kalkınma alın teri ve mahrumiyetle mümkündür. Aksi halde özlediğimiz kalkınma, resmi nutuklarda kalmaya mahkûmdur.

rı tezini desteklemeye hazırlanıyordu.

Piyasa

Kırılan camlar

«Memleketimizde ihtiyaca yetecek kadar cam vardır"! Kırılan penceresinin camını hâlâ yerine taktıramıyan vatandaşlar, bu sözlerin her halde İktidara mensup biri tarafından söylendiğini sanacaklar ve acı acı gülümsiyeceklerdir. Bu sözler, İktidarın dili kullanılmakla beraber, cam tacirlerinden gelmektedir. Camcılar iddialarını ispat için bir liste hazırlayıp Ekonomi ve Ticaret Bakanına vermişlerdir. Hele Çekoslovakyadan beklenen 3 milyon liralık sipariş te gelirse, piyasada en az bir yıl için cam bolluğundan geçilmiyecektir!

O halde vatandaş niçin cam bulamamaktadır? Kabahat, tevzi sistemininidir. Camcılar, "Bu işi hele bir bize bırakın, kimse camsız kalmıyacaktır" diyorlar.

Halen ithalâtçılar camı, tevzi bürosunun emrine âmade, depolarında tutmaktadırlar. Fakat nakliyat esnasında camlar kırılmaktadır. Tevzi bürosu hesapta bir türlü camın kırılabileceğini kabul etmek istememektedir. Camcılar "Hiç değilse, diyorlar, cam satışı serbest bırakılmadığına göre, tevzi bürosu tahsislerini mevcudun yüzde 10 eksiğine göre yapsın. Bu yüzde 10, yani kırılan camlar, tüccara bırakılsın!"

Bu mevzuda karar şüphesiz Ticaret Bakanlığına ait olacaktır. Ama tüccarın çok "cam kırması" Bakanı her halde epey tereddüde sevkedecektir

Adanadaki yoklar

Son haftanın tekzipçiler şampiyonu edip Bakan Samet Ağaoğlu, geçen hafta müstakil bir gazeteye yolladığı tekzipte: "Ham maddesizlik veya yedeksizlik yüzünden hangi fabrikalar az randımanla çalışıyor, söyleyin!" diyordu. Bu sualin cevabı her halde "Hangi birini söyliyelim" olacaktı. Ampul fabrikası çalışmıyordu. Traktör, ziraat aletleri ve motor fabrikasının durumu daha iyi değildi. Jeep fabrikasından ses sada çıkmıyordu. Yünlü dokuma ve ilâç fabrikaları günlerdir ham madde bekliyorlardı.

Bu arada Samet Ağaoğlunu tekzip etmeye gayret eden nazikâne bir ses te Adanadan geldi. Adana sanayicileri ham maddesizlik yüzünden müşkül durumdaydılar. Bilhassa pamuklu mensucat ve emprime sanayii, boya, sut kostik ve kimyevi maddeler kıtlığı yüzünden mesailerini kısmak zorunda kalmışlardı.

Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının istatistiklerine bakan ham maddesiz sanayiciler, aradıkları maddelerin ithalinin tam olarak yapıldığını görmekle iyice hayrete düştüler.

İş mevsiminin gelip çatması dolayısıyla bu sanayiciler istatistiklerdeki rakkamların bir an evvel realiteye uydurulmasını sabırsızlıkla beklemekteydiler.

Fransa

Ayarlama

Tatillerini İtalya ve İspanya sahillerinde geçirmeye hazırlanan Fransızlar, geçen hafta, pek hoşlarına gitmeyen bir sürprizle karşılaştılar. Evvelce 100 dolarlık döviz için 35 bin frank öderken, bundan böyle 42 bin frank ödiyeceklerdi. Rüyalarında gördükleri seyahat için aylardan beri para biriktiren daktilo ve işçi kızlar bu karardan hiç de memnun olmamışlardı. Birçoğu Akdenizin yemyeşil sularını ve yakıcı güneşini tanımaktan vazgeçeceklerdi.

Parisli genç dilberler üzüle dursunlar, haber bir örnek giyinmiş, kısa beyaz çoraplı Amerikalı kızları pek sevindirmişti. Artık dolarları değiştirmek için Notre-Dame'ın arkasındaki, Yahudi sarrafların bulunduğu dar ve pis sokaklı mahalleye gitmekten kurtuluyorlardı. Zira sarrafların 420 frank ödedikleri dolar başına, bankalar ancak 346 frank veriyorlardı. Yeni karara göre artık bankalar da karaborsacılar gibi her dolar için 420 frank ödeyeceklerdi. Böylece genç Amerikalı turist kızlar hem kanunsuz bir iş yapmaktan, hem karaborsacıların peşinden kurtuluyorlardı.

Fransanın yeni enerjik Maliye Bakanı Felix Gaillard da güzel Amerikalılardan daha az memnun değildi. Turistlerin harcadıkları dolarlar karaborsacıların eline gitmekten kurtulacak, Fransanın döviz kaynaklarını arttıracaktı.

Frankın yeni değeri sadece turistlere değil, Fransanın dış ticaretinin üçte ikisini teşkil eden mallara da tatbik edilecekti. Sadece petrol, çelik, kömür v.s. gibi ham maddeler için eski kambiyo nisbeti sabit tutuluyordu. Mamul maddelerin ihracat ve ithalâtı doların 420 frank hesap edilmesi üzerinden yapılacaktı.

1500 frank değerinde bir şişe şampanyaya evvelce 4 dolar ödeyen Amerikalılar, şimdi şampanyaların 3.3 dolara patlatabileceklerdi. Tersine 2000 dolarlık bir Amerikan otomobilini, gümrük hariç, 700 bin franga elde eden "Amerikan otomobili" meraklısı Fransızlar, bundan böyle aynı otomobil için 820 bin frank ödemek zorunda kalacaklardı.

Fransız hükümetinin yeni kararı "kemeri sıkma" siyasetinin bir devamıydı. İstihsal, son senelerde şimdiye kadar görülmemiş miktarda artmasına rağmen, istihlâk daha fazla artmış, bu yüzden fiatlar yükselmiş, dış ticaret açığı artmıştı. O halde yapılacak iş dahilî istihlâki kısmak, ithalâtı azaltmak, ihracatı çağaltmaktı. Hükümet ilk iş olarak bütçe masraflarını budamakla işe başladı. 1958 bütçesinde 2 milyar dolar gibi muazzam bir tasarruf yapılacaktı. Fiatları sun'i şekilde ucuz tutan "sübvansiyon"lar kaldırılmıştı. Kısmî fiat artışları, müstehliklerin iştira gücünü frenliyecekti. Millî Kredi Komisyonu da kredi imkânlarını zorlaştırmış, faiz haddini azaltmıştı.

İkinci iş, döviz ihtiyaçlarının erimesine son vermekti. Frankın dış değeri, hakiki satın alma gücünün üstündeydi. Fransız malları dış pazarlarda son derece karışık bir prim sistemi sayesinde satılıyordu. İthalât

Pencereleri cam bekleyen inşaat

Kusur, tevzi sistemindeymiş!.

arzusunun kısılması için, ithalât vergilerine baş vurmak zorunda kalınmıştı. Teknik bakımdan devalüasyon bir zaruretti. Birçok iktisatçı 1953 yılından beri devalüasyon yapılması fikrini savunuyordu. Fakat Türkiyede olduğu gibi insan haklarının memleketinde de "devalüasyon" bir tabu idi. Hiç bir hükümet bu kelimeyi ağzına almaya cesaret edemiyordu. Nitekim Felix Gaillard da aldığı karara devalüasyon ismini vermiyordu. Sadece bazı maddeler için ithalâtçılardan bir vergi alınıyor, ihracatçılara yüzde 20 nispetinde sabit bir prim veriliyordu. Fransız parasının dış değeri, eskisi gibi, 1 dolara mukabil 350 frank olarak kalıyordu. Genç Maliye Bakanı, yaptığı işin hakiki adını söylememekte haklıydı. Devalüasyonun muvaffakiyeti iç fiatların yükselmemesine bağlıydı. Fiatlar yükselirse, devalüasyon hiçbir işe yaramıyacaktı. Yeniden Fransız mallarının fiatları dış pazarlarda pahalı bulunacak, bir devalüasyonu diğer bir devalüasyon takip edecekti. Psikolojik amillerin, hiç bir iktisadi sebep mevcut olmadığı halde, fiatlara tesir ettiği tecrübeyle görülmüştü. Devalüasyon lâfını duyar duymaz, Fransızların hemen pazarlara koşup fiatların artmasına sebep olacaklarını düşünmek haksız bir endişe değildi. Bu sebeple tabu'ya boyun eğmek lâzımdı. Bundan başka en lüzumlu ham maddelerin eski rayiç üzerinden ithali, mamul maddelerin fiatlarının artmasını önliyecekti. Devalüasyonun muvaffak olması için, bu tedbir zaruriydi. Frankın yüzde 20 devalüasyonunun iç fiatlar üzerinde tesiri ancak yüzde 2 olacaktı.

Halledilecek tek nokta kalıyordu: Fransa da Türkiye gibi, Para Fonuna tek bir kambiyo rayici tatbik edeceğini taahhüt etmişti. Genç Maliye Bakanı çift rayiç tatbiki zaruretini bu hafta Para Fonuna izah edecekti.

Fransa iktisadi bakımdan doğru kararlar almıştı. Fakat son söz Fransızlara aitti. Tatil sonunda işçiler ücretleri arttırma talebinde bulunur, müteşebbisler fiatlarını yükseltmek fırsatını kaçırmak istemezlerse alınan tedbirler boşa gidecekti. Genç Maliye Bakanı Felix Gaillard, bu yüzden endişe içinde Eylül sonunu bekliyordu.

A. B. D.

Kuşa dönen dış yardım

Amerikalıların sevgilisi Ike, aylardanberi Amerikalıların temsilcilerine bir türlü meram anlatamamanın üzüntüsünü çekiyordu. İkinci Dünya Harbinin galibi General Eisenhower'e karşı muhterem temsilciler ve senatörler kazan kaldırmışlardı. Son bir misal olarak Temsilciler Meclisi, Cumhurbaşkanının asgarinin en asgarisi olarak sineye çektiği 3 milyar 367 milyon dolarlık dış yardım miktarını Temsilciler Meclisi, 800 milyon dolar daha budamaktan kaçınmamıştı. Ike'ın ilk talebi 4,4 milyar dolardı; parlâmento üyelerinin ellerinde satırlarla saldırdığını görünce 3,8 milyara rıza göstermişti. General sonunda stratejik bir ricat daha yaparak 3,3 milyara da boynunu bükmüştü. Ama ne çare ki Davalaciro' nun "şiddeti tasmim"iyle yola çıkan çok muhterem temsilcilerin taarruzunu durdurmak mümkün değildi. Amerikan dış politikası dolarsız yürütülemezmiş, komünizmle mücadele için yardım zaruriymiş gibi lâflar miyop temsilcilerin umurunda mıydı sanki? Onlar için dünyada sadece kendi eyaletleri, kendi seçmenleri mevcuttu. Gerisi hikâye idi. Sevgili seçmenler az vergi ödesin de Koredeki, Hindistandaki, Ürdündeki insanlar isterlerse açlıktan ölsünlerdi! Eisenhower hükümetini "gelecek nesillere ait serveti sokağa atmak"la itham ediyorlardı.

Eisenhower
Başka kapıya!.

Bulunduğu mevki itibariyle, muhterem temsilcilerin aksine, burnundan ötesini de gören Cumhurbaşkanı dış yardımı satırdan kurtarmaya boş yere uğraşıp duruyordu. Egoist temsilcileri ikna etmek için, dış yardımla Amerikan askerlerinin hayatının satın alındığını bile söylemekten çekinmemişti. Amerika dolar ödiyecek, bu suretle Amerikanın emniyeti için, başkaları silâhlandırılacaktı.

Son bir gayret olarak Eisenhower, geçen hafta parlâmento liderlerini Beyaz Saraya davet etti. "Ben maaşımı kesip dış yardım için teberru etmeye hazırım" dediği halde, kös dinlemiş temsilcilerin kalplerini yumuşatamadı. Cumhurbaşkanına parlâmento üyelerini yeni tahsisat istemek için olağanüstü bir toplantıya davet etmekten başka bir yol kalmıyordu.

Muhterem temsilciler dünyaya başlarını çeviremiyecek kadar kendi iç meseleleriyle meşguldüler. Dış yardıma taraftar bazı Cumhuriyetçi parlâmento üyeleri, zencilere rey hakkı tanımaktan vazgeçmek şartıyla, bazı Demokratları dış yardımın lehine çevirebileceklerini umuyorlardı...

Harca harcayabildiğin kadar

Muhterem temsilcilere, dış yardımı şirin göstermek için bazı mühim sebepler de doğrusu eksik değildi. Dış yardımın bir de ikinci cephesi vardı. Yardım gören memlekette mal alan tüccar karşılığını hususi bir fona yatırıyordu. Bu karşılık fonu Amerikan hükümetinin müsaadesiyle kullanılıyordu. Bu fonun yüzde 5 veya 10'u Amerikan hükümetinin emrine tahsis ediliyordu. Meselâ Türkiyede bu fon, 1 milyar Türk lirasını aşmıştı. Bunun yüzde 10'u Amerikaya aitti. Amerika doğrusu, bu parayı ne yapacağını bilemiyordu. Londrada, Tokyoda ve diğer yerlerde lüks sefaret binaları yaptırmıştı. Bol bol ziyafetler veriliyordu. Orta Doğu hâdiselerinde bu paralardan sık sık istifade edilmişti. Ama gene de yüzde 10'lar bitmek tükenmek bilmiyordu. Parlâmentonun sayın üyeleri, seyahata çıktıkları zaman bu paralardan istedikleri kadar harcıyabilirlerdi. İstediklerine ziyafet verirler, istediklerine bahşişler bezledebilirlerdi. Kimseye hesap vermek zorunda değillerdi. Kanun, bu hakkı onlara tanımıştı. Doğrusu, muhterem temsilcilerin seyahatları pek zevkli oluyordu. Kral Suud gibi Ortaçağdan kalma bir iki misal istisna edilirse, yurt dışına çıktıkları zaman muhterem temsilcileri modern zamanların sultanlarından ayırdetmek çok zorlaşıyordu. Fakat gelin görün ki muhterem temsilciler, bütün bu nimetlerine rağmen dış yardımın amansız birer düşmanıydılar...

TURAN GÜNEŞİN MEKTUBU

Muhterem Âdil Aşçıoğlu,

AKİS Dergisinin 170 nci sayısında, Hürriyet Partili milletvekili arkadaşlarımla beraber yapmış olduğum kanun teklifi hakkındaki yazınızı okudum. Bazı yanlış anlamalar hususundaki fikirlerimi izah etmek istiyorum.

Hasat zamanında ziraî işçilerin grev yapamamasının yerinde olmadığı hakkındakı mülâhazalarınıza kısmen iştirak ediyorum. Bu yasağın sebebi, esas itibariyle, hasadın muayyen bir müddet zarfında bitirilmesi zaruretidir; ve ziraî mahsulün heba olmaması maksadına matuftur. Bununla beraber, memleketimizde ziraî işçilerin büyük mikyasta iş arzettikleri; bunun da daha başlangıçta düşük ücretlere yol açtığı birçok arkadaşlar tarafından ileri sürüldüğünden, tasarımızın bu noktada değiştirilmesini yerinde bulurum. Nitekim, kanun teklifimizi bu bakımdan tâdil eden ve bahse konu yasağı kaldıran bir yazıyı Büyük Millet Meclisi riyasetine sunmuş bulunuyoruz.

Grev yasağının sadece İş Kanununa tâbi yerlerde tatbik edilmesi gerektiği yolundaki sözleriniz, bana, bugünkü mevzuat hakkında fazla iyimser bir görüş gibi geldi. Bugünkü kanunlarımızın, İş Kanununa tâbi olmayan işyerlerinde ve hususî bazı kanunlara tâbi olan işyerlerinde greve müsait olduğunu zannetmiyorum. Bu konuda hukukî münakaşalara girişmeye bu mektubumun çerçevesi müsait olmamakla beraber, sizin görüşünüzü kabul etsek bile, bizim teklifimizin bu kabil işyerlerinden grevi kaldırdığı neticesini çıkartmakta, zannederim, bir az acele ediyorsunuz. Bizim teklifimiz, muayyen bir işçi sayısını nazarı itibare almadan bütün işyerlerinde grev hakkını kabul etmektedir. Hiç olmazsa, hâlen büyük işçi kitlelerini sinesinde toplayan İş Kanununa tâbi olmayan işyerlerinde de grevi kabul ettiğimize işaret etseydiniz, daha insaflı olmaz mıydı?

Tasarımızın son aldığı şekle göre, grev ve lokavt, sadece, Millî Müdafaa Vekâleti, Jandarma Umum Kumandanlığı ve Emniyet Umum Müdürlüğüne bağlı işyerlerinde; kanunen harp malzemesi sayılan malzemeyi imâl eden işyerlerinde (ki bu istisna nazarımızda Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu işçilerinin hepsini değil, bir kısmını içine almaktadır); hastahane ve eczahane gibi sağlık müesseselerinde ve itfaiye hizmetlerinde yasak edilmiştir. Bu istisnaların, memleket müdafaası ve âmme nizamı bakımından lüzumunu inkâr edecek herhangi bir siyasî parti veya meslekî teşekkülden haberdar değilim. Bu istisnalar dışında, meslekî sahada ilân edilecek grev, tasarımızla tamamen serbest olarak tanınmıştır. Bu suretle grev hakkına kavuşacak olanların, işçilerimizin kahir ekseriyetini teşkil ettikleri âşikârdır, sanırım.

Turan Güneş
Politikacı

Zannederim, bir noktayı daha dikkat nazarına almıyorsunuz. Bir an için, yazınızda bahsettiğiniz işyerlerinde işçilerin işi topluca bırakabileceklerini kabul edelim. Böyle bir işi bırakma, işçi ile işveren arasındaki hizmet akdine aykırı olacağına göre, işveren, Borçlar Kanununun akde muhalefete müteallik hükümlerinin verdiği bütün haklardan istifade edebilecek, ezcümle hizmet akdini feshedebilecek ve zarar ve ziyanın tazminini istiyebilecektir. Toplu bir halde işi terk fiilinin ceza müeyyidesine raptedilmemiş olması, bu fiilin meşru bir grev hareketi olduğunun mevzuatça tanınmış olduğu neticesini çıkartmak için kâfi gelebilir mi? Bizim teklifimiz ise, grevin iş akdine nihayet vermeyeceğini açıkça belirtmektedir. Siz bunu bir gerilik mi sayıyorsunuz?

Bir noktaya daha işaret etmeme müsaadenizi rica edeceğim. Bugün Meclise grev mevzuunda verilmiş tek kanun teklifi bizim teklifimizdir. Hükümetin de ayrı bir tasarı verdiğinden veya vereceğinden haberdar değilim. İki tasarıdan bahsetmek suretiyle, okuyucularınızın bir kısmında, Demokrat Partinin de bir grev tasarısını Meclise verdiği yanlış kanaatini uyandırmanızdan korkarım. Bu vesileyle şunu de belirteyim ki bizim teklifimiz, bahsettiğiniz Hükümet tasarısının aksine, grev ilânını bir makamın iznine bağlamak gibi, hiçbir demokratik memlekette rastlanmayan bir garabete düşmüş değildir.

Tasarımız, sosyal politika mevzuunda memleketimizde tanınmış mütehassıslara danışılarak hazırlanmıştır. Tasarımızın esaslarının demokratik memleketlerdeki mevzuatın esaslarına uyduğuna inanmaktayız. Teferruat üzerinde daha iyi hâl çareleri bulmak ise, elbette ki, her zaman için mümkün olabilir. Herhalde, yapılacak tenkitleri, büyük bir memnuniyetle ve tam bir açık görüşlülükle mütalâa etmeye ve icabında gereken tâdilleri yapmaya âmâde bulunuyoruz.

Bizim kanun teklifimiz, eğer yanılmıyorsam, bu konuda Türk teşrii organı önüne gelmiş ilk tekliftir. Muhtelif siyasî teşekküllerin mücerret "grev hakkını tanıyacağız" gibi sözleri, bu konudaki tartışmalara hiçbir vuzuh getirmemekte ve mevzuun verimli bir şekilde tetkikine hizmet etmemektedir. Bütün siyasî teşekküller, grev ve lokavti ne şekilde tasavvur ettiğini belirtse, vatandaşlar, şüphesiz, bu konuda daha büyük bir aydınlığa kavuşacaklardır. Umumî vaadlerin siyasî faide sağlıyabileceği zehabına kapılmayıp, bu konuda vuzuhun doğurduğu tenkitleri göze almayı, iyi niyetimizin bir delili sayacağınızı ümit ederim.

Bu fikirlerimi AKİS'in tarafsız okuyucularına duyurmak isteyeceğinizden emin olarak şimdiden teşekkür ederim. Hürmetlerimle...

Kocaeli Meb'usu
Doç. Dr.
Turan GÜNEŞ

ÂDİL AŞÇIOĞLUNUN CEVABI

Muhterem Turan Güneş,

Bazı partili arkadaşlarınızla birlikte hazırlıyarak Meclise vermiş olduğunuz grev tasarısı hakkında AKİS'te çıkan bir yazıma cevaben gönderdiğiniz nazik mektup bu sayıda yayınlanmıştır.

Tarım işçileri için hasat zamanında grev yapma yasağının, ikazım üzerine, tasarıdan çıkarılmış olduğunu bütün işçiler gibi ben de sevinçle haber aldım. Yazında iki tasarıdan bahsedişimin, Hükümetin de B.M.M. ne bir grev tasarısı getirdiği zannını uyandıracağını tahmin etmiyorum. Çünkü bundan evvelki yazılarımda olduğu gibi bunda da, hükümet tasarısının B.M.M. ne getirildiğine dair bir mütalâa mevcut değildir. Hükümet tasarısının B.M.M. ne gelmediğini ve bir "yem borusu" olduğunu bilmeyen yoktur. Mektubunuzda hükümet tasarısının grevi izne tâbi tuttuğunu yazdığınıza göre, inşallah sizin bu ifadeniz de hükümetin B.M.M. ne bir tasarı getirdiği zannını okuyucular arasında uyandırmamıştır. Maamafih belirtilmesinde lüzum gördüğümüz nokta B.M.M. ne grev konusunda sizden başka kimsenin bir tasarı getirmediğidir ki, bu da doğrudur ve herkesce bilinmektedir. Ancak unutulmaması gereken bir nokta daha vardır. Herhangi ehemmiyetli bir konuda B.M.M. ne diğer partilerden önce bir tasarı sunmak ne kadar "şerefli" ise, bu tasarının noksanlıklarından doğabilecek kötü neticeler de aynı derecede "külfetli" bir sorumluluğu davet edebilir. Vatandaş şeref ve haysiyetinin korunmasını hatırlarsınız, bütün siyasi partiler istemişlerdi. Bu hususta hükümetin B.M.M. ne getirdiği tasarıyı alkışlayanlar arasında "muhalif" tanınan basın da vardı. Şimdi durum meydandadır. Bu sebeple tasarılar hazırlamak kolay ve fakat onlardan beklenen neticelerin elde edilmesini sağlayacak tedbirleri ihtiva etmeleri ise güç olmaktadır.

Grev yasağının sadece İş Kanununa tabi olan işyerlerinde uygulanabileceği ve İş Kanununa tabi olmayan işyerleri ile bazı hususi kanunlara tabi olan işyerlerinde - basın gibi - grev yapılabileceği hakkındaki sözlerim halen muteberdir. Çalışma Hukuku Profesörü Ferit H. Saymen de aynı fikirdedir. (Bk. Vatan 29 Şubat 1956) Teklifinizin bu gibi işyerlerinden grev hakkını kaldırdığı da açıktır. Bir defa nerede bir kanun varsa, orada bir tahdit vardır. Şimdi hiçbir kayda ve kanuna tâbi olmadan grev yapabilecek olan bu gibi işçiler tasarınızdaki tahditlerle karşı karşıya geleceklerdir. Halen bu işçiler doğrudan doğruya grev yapabileceklerken tasarınızın 18 inci maddesine göre mecburi uz-

Âdil Aşçıoğlu
Gazeteci

laştırmaya başvurmak zorunda olacaklar ve grevin "sürpriz" tesiri kalmayacaktır. Bu kaydın diğer bütün işçiler için de zararlı olduğu ve bu bakımdan tasarının "ileri" olmadığı meydandadır. Halen grev yapmak imkânına sahip olan işçilerin, tasarınıza göre, diğer bütün işçiler gibi tâbi olacakları diğer kayıtlar şunlardır: 1) Tasarınızda sempati grevleri yasak edilmiştir. Halbuki İngilterede son olarak vukubulan ve AKİS'in bu sayısında tafsilâtını bulacağınızı sandığım grevler sempati grevlerinin birer örneğidir ve göreceğiniz gibi İngilterede sempati grevleri yasak değildir.

2) Milli Savunma Bakanlığına bağlı işçiler için de başka memleketlerde grev yasağı bulunmadığına en iyi delil Amerikadaki atom işçilerinin grevidir. Herhalde atom sanayii bizim askeri dikimevlerindeki işlerden daha az önemli ve hayati olmasa gerektir. Milli Savunma Bakanlığına bağlı işyerlerinin çoğu doğrudan doğruya "memleket savunması" ile ilgili değildir. Bu işyerlerinde elbise dikilir, motör tamir edilir, gemi parçaları yapılır. Tasarınızın 3 üncü maddesinin b bendinde harp malzemesi imâl eden işyerlerinde grev yasak edildiğine göre buna bir de Milli Savunma, İç İşleri, Jandarma ve Emniyet Genel Müdürlüğü işyerlerinin ilâvesi fuzulidir.

3) Tasarının 3 ncü maddesinin c bendindeki yasakta da isabet yoktur. İngilterede, Fransada sağlık müesseselerinde çalışanlar da grev yapabilmektedirler. Hele ilâç ve sıhhi malzeme tevzi eden işyerlerinde grevi yasak etmek ve 'kanunla tesbit edilebilecek emsali' müesseselerde de bu yasağın uygulanacağını kabul etmek herhalde grev hakkını son derece mahdut iş kollarına tanımak demek olur.

4) Örfi idarenin cári olduğu bölgelerde grevi yasak etmek grev hakkını tamamen ortadan kaldırmakla birdir. Memleketimizde örfi idare tecrübelerinden geçmiş siyaset adamlarının bilmeleri veya hatırlamaları lâzımdır ki, bizde örfi idare ilânı zor değildir. Muayyen maksatların istihsalı için hükûmet kolayca örfi idare ilân edebileceğinden hükümetin, arzu etmediği bir grevi durdurmak veya dağıtmak için o grevin yapılacağı veya yapılmakta olduğu mıntakada derhal örfi idare ilân etmeyeceğini kim temin edebilir?

5) Grev yasağının cari olduğu yerlerde, hallerde ve zamanda uyuşmazlıkların İş Kanununa ve tahkim tüzüğüne göre halledileceğini söylemek bunların halledilmesini istemek demektir. İş Kanununun bu hususa ait hükümlerinin nasıl çalıştığı malûmunuz olmalıdır.

6) Memleketimizde işçilerin sadece yüzde onunun sendikalara kayıtlı oldukları düşünülecek olursa büyük çoğunluğun tasarınıza göre grev yapamayacağı anlaşılmaktadır. Vakıa böyle bir hükmün sendikaları kuvvetlendirmek maksadile tasarıya konduğu anlaşılmaktadır. Fakat bir işyeri tasavvur ediniz ki orada çalışanların sadece küçük bir kısmı sendikalıdır. Bu takdirde yapılacak grevden ne bekleyebilirsiniz?

Sendikasız işçilerin de grev yapmağa hakları vardır. Onları sendikaya girmeğe zorlamak için en tabii haklarından mahrum etmeğe kimsenin hakkı yoktur. Şimdi sorarım size, Türk işçisinin sadece yüzde onunu teşkil eden sendikalılara grev hakkı tanıyıp diğerlerine bu hakkı inkâr ederseniz, bugün grev yapmak hakkına sahip olduklarını bildirdiğimiz işçiler de çoğu sendikasız olmaları dolayısile grevden mahrum olmazlar mı? Böyle hükümler getiren bir tasarı veya kanun "ileri" olabilir mi?

Gerek bu hususu, gerekse "ileri" ve "geri" den neler anladığımı ayrı bir mektupta açıklamama müsaade edeceğinizi ve Yeni Gün'ün değerli okuyucularına da bu mektubumu duyurmak hususunda delâlet buyuracağınızı umarım. Bu vesile ile çalışmalarınızda başarılar dilerim. Saygılarımla...

Âdil AŞÇIOĞLU

Grevler

Frank Cousins
Yuhalandı

Oralarda

Türkiyede işçiler en tabii haklarının peşinde koşarlarken, geçen ay başında başlayan grevler Japonyadan İngiltereye kadar bütün dünyaya yayılıyordu. Japonyadaki 14 bin kömür madeni işçisinden Polonyadaki tramvay ve İngilterede gıda ve dok işçilerine kadar bütün dünya işçileri kendilerine daha iyi "çalışma ve yaşama şartları" sağlamak için mücadele ediyorlardı. Polonyanın Lodz şehrindeki tramvay işçileri geçen haftanın başında ücretlerine zam yapılması için işlerini bırakmışlardı. Başbakan Gomulka Lodz'daki grev hareketinin anayasaya aykırı olmadığını bildirmişti. Polonyanın ekonomik durumunun "parlak" olmadığını herkes biliyordu. Memleketin İkinci Dünya Harbinde uğradığı kayıpları gidermek ve yeni bir düzen kurmak için endüstrileşmek lâzımdı. Polonya bunun için millî gelirinin % 50 sinden fazlasını yıllardanberi yatırımlara ayırıyordu. Bu da istihlâk maddelerinin azalması ve hayat seviyesinin yükselmemesi demekti. Fakat Polonyanın gayesi bir taraftan harbin yıkıntı ve çöküntülerinden kurtulmak, diğer taraftan da istihsalini arttırmaktı. İstihsal de ancak gelirin azını yemeğe çoğunu makineye yatırmakla mümkündü. Bu sayede ekonomik faaliyetlerden sadece imtiyazlı bir zümrenin değil, fakat bütün halkın faydalanması düşünülmüştü. Herhangi bir ekonomi politikasının başarılı olmasının ilk şartı bu politikayı yürütenler kadar ona uyacakların da o politika hakkında iyi aydınlatılmalarıydı. Anlaşılan Polonya, ekonomi politikasının bu "psikolojik" noktasını ihmal etmişti. Polonya hükümeti yeni ekonomi politikasını uygulamaya başladığı 1956 Ekiminde ücretleri dondurmağa karar verdiği halde işçilerin ücretlerine mühim zamlar yapmış ve bu suretle istihlâkin de artmasını sağlamıştı.

İngilterede

Polonyanın Lodz şehrindeki tramvaycılarının grevine mukabil İngilterede çeşitli iş kollarındaki grevler 1 aydanberi bu memleketi meşgul etmekteydi. Bu grevler arasında en mühimi şüphesiz 8 milyon Londralının sebze ve meyva tedarikini tehlikeye sokan ve 15 Ağustosta sona eren Coven Garden'deki yükleme ve boşaltma işçilerinin greviydi. İşçiler çalışma şartlarının ağırlığı sebebiyle bir nevi hal olan Coven Garden içinde bir işçinin çeşitli işlerde kullanılmasına engel olmak için 15 Temmuzda greve başlamışlardı. Coven Garden'deki işçilerin haklı isteklerini desteklemek maksadıyla dok işçileri de yavaş yavaş sempati grevlerine başlamışlar ve bunların sayısı 14 Ağustosta 8.750 kişiyi bulmuştu. Coven Garden işçileri ile işverenler arasındaki müzakereler işverenlerin bundan böyle çıkan uyuşmazlıkları "mecburî tahkim" yolu ile halletmek şartını ileri sürmeleri yüzünden çıkmaza girmişti. İşçiler bunu gerev hakkından bir müddet için feragat olarak kabul ediyorlardı. Nihayet 15 Ağustosta Sendika Genel Sekreteri Frank Cousins'in müdahalesi ile grev sona eriyordu. Greve son verilip verilmemesi için yapılan yoklamada uzlaşmak isteyenlerin çok küçük bir çoğunlukta oldukları görülmüştü. Çünkü varılan anlaşma işçiler için pek de "şerefli" değildi. Vakıa anlaşmaya göre işçilerin grev haklarına hiç bir set çekilmemişti. Fakat grevin başlamasına sebep olan "işçinin iş yerinde herhangi bir işte kullanılmaları" şartı kabul edilmişti. Bu sebepledir ki, işçiler greve son veren toplantıdan çıkan Sendika Genel Sekreteri Frank Cousinsi'i ıslıkla karşılamışlardı.

Liverpool doklarında da Taşıt İşçileri sendikasından bir işçiye devamlı bir iş verilmesi sebebi ile İstifçiler ve Dokçular Millî Sendikasının 200 üyesi greve başlamışlardı.

"Mavi" ve "beyaz" olarak adlandırılan bu iki sendika arasındaki anlaşmazlığın genişlemesi tehlikesi İngiltereyi diğer bütün grevlerden daha fazla ilgilendiriyordu. Çünkü 1955 te bu iki sendika arasındaki bir anlaşmazlık memleket çapında bir "dok grevi"ne sebep vermişti.

Sempati grevleri yanında İngiliz işçileri sendikalizmin kuvvetlenmesi için boykotlar yapmaktan da geri kalmıyorlardı. Doncaster yakınındaki Hatfield kömür madenlerinde çalışan 2.700 maden işçisi, otobüs işçilerinin son görevinde, şoförleri sendikadan ayrılmağa zorlayan ve sadece sendikasız işçi kullanacağını ilân eden T. Severn ve Oğulları otobüs şirketinin vasıtalarına boykot edeceklerini bildiriyorlardı. Bunun üzerine şirket, işçilerin arzu ettikleri takdirde, sendikaya girebileceklerini beyan etmek zorunda kalıyordu.

Akis Mecmuası Müdürlüğüne
Ankara

3/8/957 tarihli ve 169 sayılı nüshanızın 15 inci sahifesinde münteşir ve Hirfanlı barajı ile alâkalı yazınızın işçi haklarına taalluk eden kısımları müdürlüğümüzle alâkalı olup hakikate uymadığından aşağıdaki açıklamamızın matbuat kanunu hükümleri dairesinde ve aynı sütunlarda neşrini rica ederim.

Hirfanlı barajı teşkilâtımız müfettişleri tarafından işçilerin hak ve menfaatları ve işyerinde alınması icabeden İşçi sağlığı ve iş emniyeti tedbirleri bakımından muntazaman teftiş edilmekte ve bu teftişler esnasında işin mahiyeti icabı hem işçiler ve işçi mümessilleri ve hem de işveren vekilleri ile temas edilmektedir.

Yazınızda bahis mevzuu 24/7/957 günü de mezkûr işyerinde ve Çalışma vekâletinden bir şube müdürünün de iltihakı ile yapılan teftiş sırasında evvelâ işçi mümessilleri ile temas edilerek umumi mahiyetteki şikâyetler tesbit edilmiş, bilahara işveren ile temas edilerek bunların bertaraf edilmesi ve imkânları sağlanmış ve daha sonra da işveren vekili, selâhiyetli memurlarımızın da iştirak ettiği bir toplantıda işçi temsilcileri ile birlikte görüşülmüş, işçilere taallûk eden bir çok mevzular karşılıklı müzakere edilmiş ve muhtelif hal şekillerine bağlanmış ve hatta badema işçi mümessillerinin haftada bir gün işveren vekili ile birlikte oturarak bu gibi hususları birlikte tezekkür etmeleri hususunda da taraflar mutabık kalmışlardır.

Bu sebeple yazınızda belirtilen hususların hadisatın tarzı cereyanına uymadığı görülmektedir.

Bu mevzularda daha fazla tenevvür edilmesi arzu edilen hususlarda müdürlüğümüzden her türlü malûmatı alabileceğinizde derkârdır.

Malûmat husulünü rica ederim.

Bölge Çalışma Müdürü
İmza

Terbiye

İntibaksızlık

Çocukluktan gençliğe geçiş devri muhakkak ki bir insanın hayatındaki en mühim devirlerden biridir Vakıa bu geçiş kısa ve ani bir geçiş değildir ve bu devre 14 yaşından 25 yaşına kadar devam ettiğine göre, çocuk bir huduttan ötekine geçer gibi, 14 yaşına gelir gelmez çocukluğu terk edip birdenbire genç olmuş sayılamıyacaktır. Haliyle bir bocalama, bir intibak zorluğu, bazı ruhî buhranlar geçirecektir. Fakat bütün bunların normal hudutları aşıp aşmadığı, çocuğun mesut bir inkişafa, mesut bir gençliğe doğru gidip gitmediği evde aile ve okulda öğretmenler tarafından, sessizce ve dikkatlice takip edilmelidir. Çünkü bir ömür boyunca bir insanı rahatsız edecek mühim intibaksızlıkların, ruhî hastalıkların kontrolsüz bir hayat yaşama temayüllerinin ilk tohumları bu devrede atılır. Bu devrede henüz çocuğa yeni birşeyler vermek, onu tedavi etmek, onu kurtarmak mümkündür.

Pasaport meselesi

Çocuk, normal şartlar altında normal bir aile tarafından ve bugünkü hayat şartlarına uyacak normal bir terbiye ile yetiştirilmişse "yetişkinlik" çağına kolayca âdeta kayarak geçecektir. Bu çocuğun elinde sağlam bir pasaport var demektir. Çünkü bu çocuk psikolojiye dayanan, hürriyet ile disiplini mesut şekilde birleştiren bir terbiye almıştır ve etrafıyla olsun, nefsiyle olsun yapacağı her mücadeleyi kazanacak kuvvete sahiptir.

Alârm işaretleri

Fakat bu mesut netice her zaman ve her çocuktan alınamaz. Bazan kabahat çocuklarını çok fazla sıkan, onları çok sert bir disipline maruz bırakan ailelerdedir. Bazan da, aksine, bu ailelerin kabahati çocuklarına iyi anlayamadıkları bir modern terbiye tatbik etmek sevdasına kapılarak onları prensipsiz, disiplinsiz, başıboş yetiştirmelerindedir. Kusur "çevre"de, okulda, öğretmenlerde, arkadaşlarda, hayat şartlarında da olabilir. Çocuğun yaradılışı da rol oynıyabilir ve neticede bazı çocuklar çocukluktan yetişme çağına geçerken gayet vahim intibaksızlıklar gösterebilirler. Bu intibaksızlıklar çok muhtelif şekillerde kendilerini gösterirler. Onları zamanında görebilmek, meseleye el koymak şarttır. Alârm işaretleri şunlardır: Çocuk, mantıklı mantıksız, herşeye itiraz etmekte, devamlı bir disiplinsizlik, itaatsızlik arzusu göstermektedir, her türlü otorite onu derhal isyana sevketmektedir. Çocuk bazı anormal hareketlere, evhamlara, inançlara sahiptir. Evden kaçmak, yemek yememek usullerine baş vurmaktadır. arkadaşlarına, kardeşlerine, akranlarına, hatta zararsız hayvanlara karşı mütecavizdir. Bazan küçük yaşlardaki alışkanlıklara geri dönmektedir. -parmağını emmek, geceleri yatağını ıslatmak gibi-. Okulda geçimsizlik, tembellik, aşırı yaramazlık ve intibaksızlığa varan şikâyetler de bu alârm işaretleri dahiline sokulmalıdır. Bunların birisi veya birkaç tanesi yetişme çağına giren bir çocukta görüldü mü, aile derhal tetikte olmalıdır. Çünkü bunlar daima bir intibaksızlık işaretidir ve bunların en hafifi bile, bu yaşlarda, karakter şeklinde çocukta yerleşip onun istikbaldeki hayatı üzerinde gayet menfi bir rol oynayabilir.

Tedbir

Yapılacak ilk iş çocuğu bir ruh mütehassısına götürmektir ve tuhaftır ki, aileler, çocuklarının bir nezlesi için telâşa kapılır, doktor doktor dolaşırlar da, çocuğun hayatını mahvedebilecek bu ilk kötü işaretleri ekseriya "geçici" telâkki edip, "üzerinde durmamayı" tercih ederler. Bizim memlekette bunun bazı zorlukları olduğunu kabul etmek lâzımdır. Terbiyecilerimiz meseleyi yalnız psikolojik bakımdan ele alırlar Halbuki bazan psikoloji meseleyi halledemez. Dert daha derindedir, bir doktora ve bazan bir psikıyatra ihtiyaç vardır. Fakat şunu da itiraf etmek lâzımdır ki, bizde çocuk psikiyatrisi de henüz pek yenidir, bir çok doktorlar da psikolojiyi ihmal edip, çocuğu yalnız tıbbî bakımdan ele almaktadırlar. Halbuki Avrupada bugün "Medico - Pédagogique" servisler vardır. Burada psikologlar, terbiyeciler, psikiyatrlar elele vererek yetişme çağında intibaksızlıklar gösteren çocukları cemiyete kazandırmak için sistemli bir çalışma takip ederler. Her aile mesele çıkaran, bedbaht veya intibaksız çocuğunu bu servislere getirip mütehassısların fikrini alabilir.

Teşhis

Diğer çocuklardan başka türlü olan, mesele çıkaran, intibaksızlık gösteren bir çocuk, herşeyden evvel, müşahede altına alınıp kendisine bir teşhis konulmalıdır. Acaba çocuk bazı uzvi rahatsızlıklardan mı muzdariptir ve bunun neticesi olarak zihni inkişafında bir duraklama mı olmuştur? Hakikaten bir menenjit, ensefalit, raşitizm neticesi bu duraklama bahis mevzuu olabilir. Görme, işitme, konuşma bozuklukları irsî frengi, asabî hastalıklar, sakatlıklar, büyüme çağında geçirilen bazı krizler ruhî sahaya tesir edebilir ve bu uzvî eksiklikler telâfi yoluna gidilirse, çocuk düzelebilir.

İkinci muayene doğrudan doğruya psikiyatrik bir muayenedir. Az olmakla beraber bazı çocuklarda muhitin tesirleriyle, şahsiyette parçalanmalar olur. Bu çocuklar, zamanında tedavi edildikleri takdirde, akıl hastası olmaktan kurtulurlar

Üçüncü muayene, mütehassısa, çocuğun şahsiyetinin bütünü hakkında bir hüküm verdirecektir. Test tatbiki ile, sualler sorularak, çocuk konuşturularak, ailesinin, hocalarının, muhitinin çocuk hakkında düşündük-

James Dean'ın "Asi Gençlik"i
Dert bu ama..

Tercüme ve Tefsir

Jale CANDAN

Türkçe Kur'an, son g.ınlerde, İstanbul basınında oldukça mühim bir yer işgal etti. Hemen hemen bütün yazarlar, İsmail Hakkı Baltacıoğlunun on senelik çalışma neticesinde meydana getirdiği bu büyük eser hakkında düşündüklerini açıkladılar. Kimi eseri övdü, kimi yerdi. Elbette ki Kur'an'ın Türkçeye tercüme edilmesi muazzam bir işti ve elbette ki, ilim adamları bu tercüme üzerinde, hassasiyetle duracaklar, her satırını ayrı ayrı tetkik edip, tartışacaklardı. Bu hem bir hak, hem de bir vazifeydi. Meselâ İngilizlerin İncil'i tercüme ettirirken ne derece titiz davrandıklarını ve ilmi heyetlerin bu işe ne kadar zaman ve emek sarfetmiş olduklarını düşünecek olursak, din kitabı tercümelerinin hiç te kolay olmadığını hatırlamış oluruz. Ancak İstanbul basınında çıkan yazılar arasındaki fikir ayrılığı tercüme üzerinde pek az duruyor, daha ziyade bir zihniyet farkından doğuyordu. Asıl halletmeye mecbur olduğumuz mesele de esasen buydu. Muhafazakâr bir din anlayışına tercüman olan yazarlar, Kur'an'ın tercüme edilemiyeceği fikrine sarılmışlar ve herhangi bir tercümeyi, peşin bir hükümle, yermeğe ahtetmiş görünüyorlardı. Bu inanışa göre her müslüman Arapça öğrenmek mecburiyetinde idi! Ama bu bile Kur'an'ı anlamaya kâfi değildi. Çünkü Kur'an, Arapça değil "Allahça" idi!. Onu tercüme etmek şöyle dursun anlıyabilmek için Arapça bilmek bile kâfi değildi. Onu anlayabilmek için satırların arasındaki mânayı hissetmek, satırların arasını okumak şarttı. Tabii Allah her kuluna da bunu nasip etmezdi!

Bir başka kanaata göre Kur'an doğrudan doğruya "okunacak şey" demekti. Okumak için de anlamak şarttı. Şu halde Islâmiyetin yüksek felsefesini, ahlâk kaidelerini büyük halk kitlelerine mal edebilmek, bu camiayı yükseltmek için Kur'an'ı tercüme etmemiz, onu inanarak, onu severek, onu benimsiyerek okumamız şarttı. Kur'an, "bir bilmece kitabı" değildi, bir "sırlar dergisi" de değildi. O okunacak en güzel şeydi. O, din adamının, âlimin olduğu kadar kendisine doğru yol çizmek istiyen her "mümin"in kitabı idi.

Doğrusu aklıselim ve mantık, beni derhal bu ikinci kanaati benimsemeğe sevketti. "Din"in başlıca gayesi insanları ahlâk yoluna sevketmek, saadeti fazilet yolunda aramayı öğretmektir. Bütün dinlerin müşterek tarafları zaten budur. Şu halde en mükemmel ahlâk kaideleri üzerine kurulmuş olan İslâm dininin yayıldığı memleketlerde, Asyada ve Afrikada, neden hâlâ özlediğimiz ahlâk mükemmeliyetine kavuşamıyoruz?. Çünkü İslâm, hiçbir zaman, kitabı ile başbaşa bırakılmamıştır, daima satırların arasını okuyanlar çıkmış, hazan yanlış tefsir ve hazan da istifade gayreti ile satırları değiştirmişlerdir.. Acaba yeryüzünde hakiki müslüman adedi mi daha çoktur, yoksa yobaz adedi mi? Eğer bunu tetkik edebilseydik, bir dini yalnızca din adamının inhisarında bırakmanın yanlışlığını kolayca gördük.

Her Türk, dinini kendi temiz diliyle yazılmış kitabından kolayca öğrenebilmelidir. Bir dini yaymak, yükseltmek ancak o dine mensup insanları yükseltmekle mümkündür.

leri nazarı itibare alınarak çocuğun zekâ, karakter, istidat ve temayülleri, hafızası, elişlerindeki mahareti ölçülecektir. Böylece çocuğun şahsiyeti, tablo halinde meydana çıkınca intibaksızlığın sathi mi, yoksa derin mi olduğu, psikolojiye mi yoksa karaktere mi dayandığı da anlaşılacaktır. Sebepler dışardan mı gelmektedir, yoksa çocuğun içinden mi? Mühim olan budur ve bu ancak derin bir müşahede ile meydana çıkarılabilir.

Fakat bütün bunlardan başka ihmal edilmemesi icap eden birşey de çocuğun hissî sahadaki durumudur. Kâfi derecede sevilmeyen veya fazla şımartılan, bir kardeş, bir rakip yanında aşağılık duygusuna kapılan, huzur ve emniyet hissinden mahrum olan bir çocuk bazan en vahim harekeltlerde bulunabilir; Yalan söyler, evden kaçar, hainlik, hatta hırsızlık edebilir. Sebepler ortadan kaldırılırsa çocuk düzelebilir. Vaktinde teşhis edilmek şartı ile ruh bozuklukları mükemmelen tedavi edilir. İş, görmesini bilmekte ve tedaviye gitmektedir. Eski bir sözümüzü burada da tekrar edebiliriz: Ağaç yaşken eğilir.

Güzellik

Sıcaklar karşısında

Öyle günler oldu ki, suhunet, gölgede 32 dereceyi geçti. Böyle sıcak günlerde çalışmak zordur, gezmek zordur, uyumak bile zordur. Fakat böyle sıcak günlerde en zor olan da, muhakkak herşeye rağmen taze, herşeye rağmen güzel olmaktır. Mamafih sıcakta güzel olmanın da bir usulü, bir tekniği vardır ve bu kolayca öğrenilebilir.

Saçlar

Sıcak günlerde, saçlar haftada iki defa yıkanmak ister. Bu işi akşamları yapmak tercih edilmelidir. gündüzleri de, baş öne eğilerek sık sık fırçalanmalıdır. Yazın saç biçimleri sade ve tabiî olmalı, berber işi mümkün mertebe azaltılmalıdır.

Serinlemek için

Sıcağı çok fazla duymamak için, elleri sık sık yıkamak lazımdır. Musluktan kollara, dirseklere doğru akıtılan ince bir su insana çok ferahlık verir. Kolonyaya batırılmış pamukla enseye dokunmak ta serinlemek için birebirdir.

Evde

Eve girer girmez hemen bir su dökününüz, mümkünse duş yapınız. Şayet bunu kolonyalı bir friksiyon takip ederse, serinleme müddeti daha uzayacaktır. Sıcak günlerde ağır kokular sürünmek hem kendiniz, hem etrafınız için nahoştur. Duştan sonra temiz çamaşır, çok hafif neş'eli bir elbise giyinmek lâzımdır. Açık renkler, poplinler, basmalar tercih edilmelidir. Evde çıplak ayak yürümek te çok faydalıdır.

Dışarda

Sıcak günlerde, büroda çalışan bir kadın, bilhassa temiz, taze, iyi görünmek zorundadır. Çünkü onun hali hem kendi çalışmasına hem etrafında çalışanlara tesir eder. Bitkin haller takınan, mütemadiyen sıcaktan şikâyet eden bir kadın büroyu derhal cehenneme çevirir. Çalışırken sık sık limon kolonyası kullanmak, banyodan sonra ter kokularına mani olan kremleri ihmal etmemiş olmak çok faydalıdır. Umumiyetle, bir kadının eteğini kaldırıp oturması gayet hatalı ve çirkin bir harekettir ve bunu hiç yapmamalıdır. Ama fazla sıcak günlerde, çok buruşan pliseli veya bol etekli elbiseler giyinmiş olan bir kadın gizlice, bu hareketi yapabilir. Sıcak günlerde buzlu su, dondurma yemek de hatadır. En iyisi sıcak çay içmektir. Çünkü çay harareti keser.

Makiyaj

Yazın ve bilhassa sıcak günlerde hafif boyanmak şarttır. Cildin üstünde hiçbir tabaka olmamalı, "fon döten"ler, kremler kullanılmamalıdır. En iyisi akşamları sulu bir kremle yüzü temizleyip, sabahları su ile yıkanmak ve ferahlatıcı bir tualet suyu kullanarak yalnız dudakları boyamaktır. Rimel, pudra, allık fazla sıcakla bağdaşamaz. Yazın koyu renkli tuvalet malzemesinden, koyu kırmızı dudak boyalarından, siyah rimelden de sakınmak şarttır. Renkler hafif, iç açıcı, ferah olmalıdır.

Ayaklar

Yazın en çok düşünülecek şey ayakların rahatıdır. Sık sık pediküre gitmek, nasırları temizletmek şarttır.

Sıcaklarda makyaj

Boyadan tasarruf

Ayakları çok sıcak suya sokmamak da lâzımdır. Çünkü bu kramplara ve şişmelere sebebiyet verir. Suda yürümek çok dinlendirici ve ferahlatıcıdır. Yazın çok yüksek topuklu ayakkabı giymek te akıl işi değildir. Ayakkabı satın alırken bilhassa dikkatli olmalıdır. Deriler yumuşak olursa ayaklar rahat eder. Çok ayakkabı yerine iyi ayakkabı formülünü tercih etmek, satış yapmak için konuşan kunduracıya kanmamak ta şarttır. En iyisi ayakkabı alırken sol ayağı da giyip, öyle karar vermektir.

Yaz için saç biçimi

Enseyi açınız!

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Suriye

Tehlikeli alâkalar

Suriye Savunma Bakanının Moskova seyahatinden henüz döndüğü bir sırada, Şam radyosu, Suriye askerî makamlarının "Suriyenin takip etmekte olduğu bağımsız Arap siyasetini değiştirmek ve şimdiki rejimi devirmek" maksadıyla hazırlanmış bir komloyu meydana çıkardıklarını iddia etti. Doğrusunu söylemek gerekirse, aynı radyo bu iddiayı şimdiye kadar o kadar çok tekrarlamış, "bağımsız Arap siyasetini değiştirmek ve şimdiki rejimi devirmek" için komplo hazırlamakla suçlandırılarak hapse tıkılanların sayısı Suriyede o kadar çoğalmıştı ki bu söylenenleri olağan addetmek ve yapılacağı bildirilen yeni tevkiflere fazla ehemmiyet vermemek, ilk bakışta, yanlış sayılamazdı. Nitekim, hafta içinde Suriyeden alınan tamamlayıcı haberler Şamda bu sefer olup bitenlerin ve Suriye Savunma Bakanının Moskova seyahatinden sonra yaratılan siyasî havanın bundan öncekilere benzemediklerini gösterir cinsten olmasalardı, radyonun Salı akşamı yaptığı yayın da diğerleri gibi unutulup gidecek, en geç bir hafta içinde, Suriye tekrar dünya siyaset sahnesinin ikinci plânına atılacaktı.

Suriyede bu sefer olup bitenlerin bundan öncekilere benzemediğini gösteren ve bu memleketi bütün bir hafta boyunca dünya siyaset sahnesinin ön plânında tutan tamamlayıcı haberlerin başında, hiç şüphesiz, Şam'daki Amerikan diplomatlarının sınır dışı edilmesiyle, Suriye ordusundaki yüksek rütbeli subaylar arasında geniş değişiklikler yapılması geliyordu. Geçen Salı akşamı yaptığı yayında, Şam radyosu, Suriye askerî makamlarının meydana çıkardıkları bu komplonun arkasında Amerikan parmağı bulunduğunu ileri sürmüş, Suriye hükümeti de, ertesi gün, Şamdaki Amerikan sefareti mensuplarından komplo ile ilgili bulunduğu üç kişiyi artık sınırları içinde görmek istemediğini Washington'a bildirmişti. Bütün bunlar, Suriyenin artık kendinde açıktan açığa Batı blokuna karşı cephe almak cesaretini bulmaya başladığını gösteren işaretlerdi. Bu cesareti nereden aldığı ise, gene Şam radyosunun aynı gün verdiği bir haberden kolayca anlaşılabilirdi. Radyo, komplo haberini verdikten biraz sonra, Sovyet Rusyanın Suriye Büyükelçisinin Başbakan Sabri El Assali ile yapmış olduğu uzun bir görüşmeyi müteakip verdiği beyanatı yayınlıyordu. Söylendiğine göre Sovyet elçisi, Suriye Başbakanına, Sovyetlerin "dost ve kardeş" Suriyeyi her türlü yabancı komplolara karşı korumaya hazır olduğuna dair teminat vermişti. Hakikatte bu teminat Suriye Savunma Bakanı Halid El Azmın Moskova seyahati sırasında elde edildiğine göre, Sovyet elçisininki bir teyidden başka birşey değildi.

Son yıllar içindeki türlü gelişmeler sonunda Sovyet Rusya ile yakın alâkalar tesis eden Suriyenin diplomatlarına reva gördüğü ve hiç de dostane olmayan sınır dışı etme hâdisesinden sonra, Amerika Birleşik Devletleri de geçen hafta içinde Suriyeye karşı bazı tedbirler almak lüzumunu duyuyordu. Birleşik Amerika, atacağı her yanlış adımın Suriyeyi biraz daha Sovyet blokuna yaklaştıracağını düşünerek, şimdiye kadar bu memleketle olan münasebetlerinde sert hareketlere tevessül etmekten daima kaçınmıştı. Halbuki

Yarbay Seraç

Yüksel ki yerin..

Suriyenin son hareketi bardağı taşıran damla oluyor, Şam hükümetinin hangi taraklarda bez dokumaya kalkıştığını açıkça gösteriyordu. Bu bakımdan, Birleşik Amerika artık Suriyeye karşı elindeki bütün kartlar açık olduğu halde hareket edebilir, istediği tedbirleri almaktan kaçınmadı. Nitekim, Suriyenin üç Amerikan diplomatını sınırdışı etmesinden biraz sonra Amerikan Dışişleri Bakanlığının Orta Doğu kısmı yardımcısı William Rountree de, Suriyenin Washington maslahatgüzarına, Birleşik Amerika hükümetinin Washingtondaki Suriye Büyükelçisi Dr. Ferid Zeyneddin ile elçilik ikinci kâtiplerden Dr. Yasın Zekeriyya'yı "per-

sonae non gratae" ilân ettiğini bildiriyordu. Bilindiği gibi, "personae non gratae" tâbiri, Devletler hukukunda "varlığı arzulanmayan kimse" anlamında kullanılıyordu ve bir devlet, başka bir devlet tarafından"personae non gratae" ilân edilen diplomatını geri çekmek zorundaydı.

Kızıllaşan ordu

Ancak Suriyede geçen hafta içinde olup bitenlerin bundan öncekilerden çok farklı olduğunu gösteren en mühim işaretin, gerginleşen Amerikan Suriye münasebetlerinden ziyade Suriye ordusunun yüksek rütbeli subayları arasında yapılan değişiklik ve temizlikler olduğuna şüphe yoktu. Bu değişiklik ve temizlik sonunda Batı taraftarı subaylar işlerinden uzaklaştırılmışlar ve yerlerine Sovyet dostu olmakla tanınan kimseler getirilmişlerdi. Değişiklik ilk olarak Suriye Genelkurmay Başkanı General Nizameddin'in istifası ile başlamıştı. General Nizameddin, Suriye silâhlı kuvvetlerinin başında bulunan renksiz kumandanlardan biriydi ve hiç bir zaman bir Sovyet düşmanı olmadığı gibi Halid El Azm'ın yanında katıldığı Moskova seyahati sırasında Rusya hakkında sitayişkâr sözler söylemekten de kendini alamamıştı. Ancak Suriye ordusunun meşhur Albay Saraç'ı General Nizameddin'i fazla çekingen buluyor, aşırı solcu çevrelere yakınlığı ve Sovyet Rusya ile daha sıkı bir işbirliğine taraftarlığıyla tanınmış Albay ile söz ve hareketlerinde daha ölçülü davranan General arasında sık sık anlaşmazlıklar çıkıyordu. Nizameddin'in istifasından sonra, ihtilâlcı albayın duruma hakim olduğu bir kere daha anlaşılıyor, hele ondan boşalan yere koyu bir komünist olan Albay Bizri'nin getirilmesi Saraç'ın kuvveti hakkındaki son tereddütleri de ortadan kaldırıyordu.

Komünistlerle işbirliği yapmayı reddetmiş bulunan yüksek rütbeli 13 subay Lübnan'a sığındığı gibi düzinelerlesi de mahkemeye sevkedilmişti...

Bu arada çok dikkat çeken bir nokta da Devlet Başkanı Şükrü el Kuvvetli'nin alelacele Kahirenin yolunu tutmasıydı. Suriye Cumhurbaşkanının Kahireli Albay Nâsırla yapacağı görüşmelerden sonra Suriyenin yeni istikametinin, Arap dünyasında ifade ettiği mâna daha açık bir şekilde ortaya çıkacaktı.

Endonezya

Cava seçimleri

Geçen hafta, Endonezya Cumhuriyetinin Cava adasında yapılan mahallî seçimleri komünistler rahatça kazanıyorlardı. Esasen bin bir dert içinde bulunan bin bir adalı Cumhuriyetin istikbali hayli karanlık gözüküyordu. Adalarda isyanlar bir türlü bitmek bilmiyordu. Her ada, başına buyruk olmak istiyordu. Şimdi de Cava adasının müstakil bir halk Cumhuriyeti haline gelmesinden korkuluyordu.

Parlamento seçimlerinde de komünistler büyük bir başarı göstermişlerdi. Cumhurbaşkanı Sukarno da komünistlere olan sempatisini saklamıyordu. Hatta onların da Hükûmete iştirak etmesini istemişti. Müslüman Partiler böyle bir teşebbüsü hoş görmemişlerdi. Fakat Cumhurbaşkanı da ne güdümlü demokrasi fikrinden, ne komünistleri Hükümete almaktan vazgeçmişti. Merkeziyetçi komünistlerin Hükûmete iştirakinin, tefritçi Müslüman partilerini frenliyeceğini umuyordu. Fakat Endonezya Cumhuriyetinin, dağılmamasını her şeyden üstün tutan Sukarno, şimdi yeni bir tehlike karşısındaydı. Merkeziyetçi komünistler fikir değiştirip Cava'da bal gibi bir Halk Cumhuriyeti kurabilirlerdi.

Sukarno

Denize düşen

İngiliz Güyanı

Jagan'ın zaferi

İngiliz Güyanı, Büyük Britanya İmparatorluğunun üzerinde güneşin batmadığı günlerden arda kalan sayılı İngiliz müstemlekelerinden biridir. Kendi kendini idare (Self - government) selâhiyetine sahip olmakla beraber tamamen bağımsız değildir. Londra hükûmeti ile Georgetown'daki İngiliz temsilcisi bu küçük sömürgenin bir kısım iç işlerinde son sözü söyleme yetkisini hâlâ muhafaza ettikleri gibi dış işlerini de tek elden yürütürler. İngiliz tahtının sahibi, aynı zamanda bu sömürgenin de değişmez devlet başkanıdır. İngiliz sermayesi burada sonsuz iş imkânları bulmuştur. Şu günlerde bile, yerli halkın büyük çoğunluğu bu sermayenin hizmetinde çalışmakta, geçimini İngilizlerin elindeki toprak üstü ve toprak altı servetlerini işlemekle kazanmaktadır.

İşte hemen hemen bütün ansiklopedi veya sözlüklerde kısaca bu suretle tanıtılan İngiliz Güyanı'nda geçen hafta içinde çok ehemmiyetli bazı gelişmeler oldu. Filhakika, geçen Çarşamba günü yapılan kısmî seçimler sonunda, Dr. Cheddi Jagan'ın başkanlığındaki Terakkiperver Halkçı Partisi ondört koltuktan dokuzunu kazanıyor ve böylece, Dr. Jagan, bir kere daha İngiliz Güyanı işlerinde kuvvetle söz sahibi oluyordu.

Aslında bu küçük İngiliz sömürgesindeki gelişmelerin başlangıç tarihini çok daha gerilere götürmek gerekirdi. Bilindiği gibi, Dr. Jagan İngiliz Güyanı'nın siyasî bağımsızlığının şampiyonluğunu yapan bir siyaset adamıydı ve İngiltere, siyasî hayata atıldığı günden başlıyarak kendi aleyhine çalışmaktan bir dakika geri kalmayan Jagan'ı bütün dünyaya koyu bir komünist olarak tanıtmağa çalışmıştı. Doğrusunu söylemek gerekirse, Dr. Jagan da siyasî temayülleri bakımından sağcı sayılamazdı. Hattâ, zaman zaman, aşırı sola doğru meyilli olduğunu itiraf etmekten de çekinmiyordu. Bilhassa Kızıl Janet ismiyle anılan karısı Britanya Devletler camiası içindeki en aşırı solculardan biri olmakla şöhret kazanmıştı. İşte Bu Dr. Jagan'la karısının Güyan yerlilerini İngilizlere karşı ayaklandırmak gayretine girişmeleri İkinci Dünya Harbinin sona erdiği günlere kadar götürülebilirdi. Gerçi bu gayretler 1953 yılında yapılan seçimlerde Jagan'ın Terakkiperver Halk Partisinin büyük bir başarı kazanması ile neticelenmiş ve Jagan bu seçimlerden sonra Başbakanlığa getirilmişti ama yeni Başbakanın Güyan'ı kısa bir zaman sonra İngiltereden bağımsız kılacağını anlayan İngiliz hükûmeti, Güyan'da komünist bir rejim kurmak ithamıyla Jagan'ı iş başından uzaklaştırmakta gecikmemiş ve Jagan ile karısı hapse tıkılmışlardı. Geçen hafta yapılan seçimlerde tekrar çoğunluğu kazanmakla, Jagan, İkinci Dünya Harbinin sona erdiği günlerden bu yana harcadığı büyük gayretlerin mükâfatını bir kere daha görüyordu.

Güyan seçimlerinin ikinci defa aynı neticeyi vermesinden sonra merak edilen husus, İngiliz hükûmetinin takip edeceği yolun ne olacağı idi. Acaba Majeste Kraliçehin hükûmeti geçen seçimlerin sonunda yaptığı gibi veto hakkını kullanarak Meclise kendi tâyin edeceği kimseleri mi getirecekti, yoksa halkın oyunu olduğu gibi kabul edip Jagancıların çoğunlukta kalmalarına müsaade mi edecekti? Bunu kestirmek kolay değildi. Ancak Jagan'a yapılan her kötü muamele bu adamın Güyan'daki popülaritesini biraz daha çoğalttığı için İngiliz hükûmeti yeni tedbirler almadan epeyce düşünmek durumunda bulunuyordu.

K İ T A P L A R

YAŞAYANLARIN İÇİNDE

(Halil Kocagöz'ün 3 perdelik manzum oyunu. Şairler Yaprağı Yayınları: 4. Güzel İstanbul Matbaası, Ankara - 1957. 132 sayfa, 250 kuruş)

Yaşayanların İçinde", orijinal olmak iddiasiyle yazılmış bir oyundur. Kitabın arka kapağındaki notta belirtildiğine göre "Kocagöz, bu oyunun süresince, uygarlık ve zaman akımı içinde, gerçek anlamıyla insanı, insanın son gücünü ve yapabiliciliğini araştırıyor". Kapak notunun, kitap hakkındaki iddiası budur. Halil Kocagöz genç bir yazar. Gene kitabın arka kapağındaki nottan öğrendiğimize göre 1930 yılında Sökede doğmuş. Orta öğretimini Galatasaray Lisesinde yapmış, halen Hukuk Fakültesine devam ediyormuş. Halil Kocagözün gençliği, eserinde de kendisini belli ediyor. Kocagöz kitabını yazarken işe çok büyük iddialarla girişmiş, Grek ve Latin edebiyatının tesiri altında kalmış. Bu edebiyatların ölmezleri gibi yazmağa özenmiş. Bu uğurda da elinden geldiği kadar çırpınmış. Edebiyatımızda kendine göre bir rönesans yaratmağa kalkışmış. İleri adımlar atıyorum diye tutup bundan binlerce yıl öncesinin ustalarını taklit etmiş. Tabiatiyle de şekil, muhteva ve özde taklidin hiç bir zaman başarılı olamıyacağını gözden uzak tuttuğu için yenilmiş. Ortaya bir özenme eseri, celimsiz bir kitapçık çıkmış. Öyle bir eser ki sahnede oynansın diye yazılmış ama oynansa çekilmez, okunmağa kalkışılsa tahammül edip sonuna kadar okumak güç. Kısacası genç yazarının ümidini kırabilecek bir eser. Bir defa oyun yazmak çok güç bir iştir. Halil Kocagöz tutmuş bu güç işe sarılmış. Oyun yazmanın güçlüğü yetmiyormuş gibi Halil Kocagöz bir de bu oyunu manzum yazmağa kalkışmış. Bu güne kadar dünyada kaç kişi manzum oyun yazmış da başarı sağlamış? Bütün dünya edebiyatındaki manzum oyunları saysanız, nihayet iki elinizin parmakları bu sayma işinde yeter de artar bile. Bizim edebiyatımızda ise bu işe kalkışıp da tutunan hiç yok. Bir iki kişi denemiş, denemiş ama başarının yanına bile yaklaşan olmamış. Mesela bu gün Abdülhak Hamidin manzum oyunlarından kime söz açsanız, olsa olsa omuz silker geçer. O oyunlardan birini, sahneye koymaya kalkşanız, insana güldüverirler. Zira, o da manzum oyunlar yazdığı halde onun bu oyunları ne oynanmağa yarar, ne de okunmağa. Olsa olsa "Eşber" ler, "Finten" ler edebiyat tarihlerinde kalabalık yapmağa yarar. Başkaca da bu güne kadar hiç bir faydaları görülmemiştir. "Yaşayanların İçinde" yi de "Eşber" den "Finten" den daha farklı daha başarılı görmek için ortada bir sebep yok. Belki dili biraz daha günümüzün dili. Belki meselesi biraz daha günümüzün meselesi. Ama bu iki sebep "Yaşayanların İçinde" yi başarılı eserler safına katmaya yetmez. Kitabın arka kapağındaki nota göre Halil Kocagöz "insan"ı arıyormuş, "insan"ın son gücünü ve "yapabiliciliğini" araştırıyormuş! Doğrusu kitap sabırla ve tahammülle okunduğu zaman bile, bu edilen laflardaki araştırıcılığı bulmak mümkün olmuyor. Evet, ortada bir hikâye var, bir takım düzmece insanlar var, hâdiseler, hâdiselerin sebepleri neticeleri var. Var ama, bütün bu var olanlar da kitabı okuyup bitirdikten sonra, okuyanda, geride bir şeyler kalmasına sebeb olamıyor. Halil Kocagöz dünden, bugünden ve yarından söz etmiş. Ama dikkat edildiğinde görülüyor ki yazarın asıl üstünde durması gereken bugün oyunun en zayıf cephesini teşkil ediyor. Her okuyucu, ister istemez içinde bulunduğu dünyayı çarpık bir aynadan aksettiren yazarın dünden ve yarından bahseden satırlarına karşı da bir emniyetsizlik duyacak, tereddüde düşecektir. Bu günü yanlış gösteren acaba dünü ve yarını doğru gösteriyor mu, gösterebiliyor mu? İster istemez bu sualler zihinlerde yer alacaktır. Halil Kocagöz için asıl yapılması gereken şey, öyle sanıyoruz ki düne veya yarına bakmak yerine, günümüze günümüzün meselelerine eğilmek olmalıdır. Muhakkak ki maziyi, mazinin meselelerini bilmek, mazinin büyük eserlerine saygı göstermek, onlardan faydalanmak, zevk alabilmek mühim şeydir. Ama, yaşayan bir insan için bundan da daha mühimi gününün içinde yaşamaktır. Yarın için de ayni şeyler söylenebilir. Yarına özenmek de muhakkak ki iyi bir şey.. Fakat önce bugünü bilmek, yaşamak lâzım. Düne yarın arasındaki bağın kopması maalesef sanat eserleri için başarı yolunu tıkayan en büyük engeldir.

RÜŞTÜ ONUR

(Rüştü Onur'un şiirleri, yazıları, kendisi için yazılanlar. Hazırlayan: Salâh Birsel. Yeditepe Yayınları: 39. Baha Matbaası. İstanbul - 1956. 96 sayfa, 100 kuruş)

Rüştü Onur, modern Türk şiirinin ilk hamlesini yaptığı günlerde duyulan ve gününe göre modern Türk şiirinin en güzel örneklerinden bir demet veren bir şairin adıdır. 1920 yılında doğan Rüştü Onur Zonguldak'ta okumuştur. Daha 18 yaşındayken vereme yakalanan Rüştü Onur Çelikel Lisesinde arkadaş olduğu kendisi gibi genç bir şair olan Muzaffer Tayyip Uslu ile garip bir kader birliği gösterir. Muzaffer Tayyip de daha lise sıralarındayken vereme yakalanmış ve genç yaşında ölmüştür. Bu iki arkadaş Orhan Veli - Melih Cevdet - Oktay Rıfat sacayağından sonra modern şiirimizin ilk ciddive alanlar safına katılıp bu yolda şiirler yazmaya başlamışlar ve gerçekten son derece orijinal şiirleriyle şiir dünyamızda kendilerine has bir hava yaratmışlardı. 1938 yılında lise tahsiline ara vermek zorunda kalan Rüştü Onur bir yıl sonra yeniden okumaya döndü ise de bu işte gereken sabrı gösteremediği için okuldan ayrılıp memuriyete başladı. Ama hastalık yakasını bırakmıyordu. 1941 yılında Heybeliada Sanatoryumuna yattı. 1942 de sanatoryumdan çıktığında zahiri bir iyileşme gösteriyordu. Tekrar Zonguldaka dönüp memuriyete başladı. Bu arada nişanlandı, kalkıp İstanbula gitti yerleşti. Nişanlısı da kendisi gibi hastaydı. Bir müddet sonra öldü. Bu acının üstünden pek fazla zaman geçmeden Rüştü Onur 1 Aralık 1942 günü hayata gözlerini kapadı. İşte, bu 22 yıllık acıklı hayat hikâyesinden geriye 100 kadar şiir ile üç beş hikâye ve makale kalmıştır ki bunlar Rüştü Onur adını yıllarca sonra bile yaşatmağa devam etmektedir, edecektir de. Rüştü Onuru 1940 yılında tanımış olan Salâh Birsel, Yeditepe yayınları arasında çıkan kitabı tertipleyerek dostu "Rüştü Onur"un hatırasını yaşatmıştır. Sağlığında muhtelif mecmualarda çıkan şiirlerin toplanmasıyla meydana getirilen bu kitabın sonuna da Rüştü Onurun ölümünden sonra hakkında yazılan yazılardan parçalar alınmış ve şair hakkında bilgi verebilen, onu bütün sanatkâr cephesiyle gün ışığına çıkaran bir eser meydana çıkmış. "Rüştü Onur" adlı kitap şiirden zevk alanlara cesaretle tavsiye edilebilir.

Kitaptan bir şiir. Adı Memnuniyet: "Benden zarar gelmez - Kovanındaki arıya- Yuvasındaki kuşa:- Ben kendi halimde yaşarım-Şapkamın altında-Sebepsiz gülüşüm caddelerde Memnuniyetimden;-Ve bu çılgınlık delicesine- İçimden geliyor.- Dilsiz değilim susamam-Öyle ölüler gibi-Bu güzel dünya ortasında."

Bestekârlar

Fransa'nın genç musikisi

Debussy'nin memleketinde musiki sanatı bugün ne durumdadır? Yirminci Asra kadar musiki tarihindeki yeri -diğer milletlerin büyük bestekârlarıyla kıyas bakımından- ancak, başta Berlioz'un bulunduğu irili ufaklı bir kaç isim sayesinde sağlanan Fransa henüz, Debussy veya Ravel çapında bir yaratıcı yetiştirmiş değildir. Bugün, Fransa'nın bir savaş sahasını andıran musiki hayatına büyük tesiri olan üç dört şahıs vardır. Savaş, bu şahısların görüşleri, temayülleri ve çevreleri arasındadır.

Modern Fransız musikisindeki istikametlerden birini temsil eden tesirli bir musikişinas, Olivier Messiaen'dır. 1919 dan bu yana, ya Ravel'in virtüozca yazısını seçen, ya da konservatuarların geçen asırdan kalma akademiciliğini reddedip amatörlüğü moda haline getiren genç Fransız bestekârları, çağımızın en manalı cereyanı olan oniki ton'dan, İkinci Dünya Savaşı ve Nazi işgali yüzünden, habersiz kalmışlardı. Schönberg, Webern, Berg, Bartok gibi bestekârların, totaliter rejim tarafından yasak edilen eserleri Fransa'ya giremiyordu. Cehaletten doğan durgunluğa karşı ilk hareketi gösteren, Messiaen oldu. Bu musikişinas, Debussy ve Stravinski'nin attığı temellere dayanarak yeni bir musiki dili keşfetmiye kendini mecbur hissetti. Schönberg musikisinin biçimci cephesini kabul etmiyordu. Bu yüzden Webern'in bu musikiden çıkardığı neticeleri de zamanında idrâk edemedi. Hint makam ve ritmlerine başvurdu. Fakat bu kaynağın sınırlı oluşu, Messiaen'ı Webern'in başarısıyla kıyaslanabilecek bir merhaleye ulaştıramadı. Messiaen'ın gençler üzerine yaptığı tesir sadece öğretmenliğine münhasır kaldı. Gerçi bugün Fransa'da en önemli bestekârlar, 1945 ile 50 yılları arasında ondan ders alanlardır. Fakat Messiaen'ın bestekârlığı hiçbir zaman pedagogluğu kadar tesirli olamadı. Eserleri, uyuşmıyan unsurların ve renklerin bir karışımıydı; çok kere, Hollywood'un basit bestekârlarının musikisini andıran bir aleládelik taşıyordu.

Messiaen'ın genç nesil bestekârları üstündeki büyük tesirine rağmen bir başka öğreticinin çalışmaları daha kesin neticeler verdi. Bu öğretici René Leibowitz'di O da bestekârdı; fakat bu sahada Messiaen kadar bile önem taşımıyordu. Fakat Leibowitz, Schönberg dünyasını yakından tanıyordu. Bu mevzuda iki kitap da yazmıştı. Harp müddetince, işgale ve yasağa rağmen, üç çağdaş Viyanalı üstadın eserlerini ele geçirmeye muvaffak olmuştu. Bu eserleri tahlil etti ve Fransız musikişinaslarına öğretti. Genç neslin ilk büyük bestekârı sayılan Pierre Boulez bile dizisel musikiyi René Leibowitz'den öğrenmişti.

Boulez'in yolu

Boulez, öğrendikleriyle yetinecek yaradılışta bir sanatkâr değildi. Dizisel musiki dünyasının kurallarını ve inançlarını birer doğma olarak kabul etmedi. Meselâ Schönberg'in temanlayışının, bu bestekârın bizzat icat ettiği oniki ton dizisiyle uyuşamadığını ileri sürdü. Üç Viyanalı üstadın büyüklük sırasını değiştirdi ve herkesin üçüncülüğe lâyık gördüğü Webern'in, üç büyüklerin en büyüğü olduğunu İkinci Dünya Savaşı arasındaki sürenin tek önemli bestekârı olduğunu çevresine kabul ettirdi.

Webern'in başlattığı ve Boulez'in devam ettirdiği "dizisel atematism" birçok tenkitçi tarafından -1910 yılı civarında Schönberg'in tonal sistemi dağıtmasından beri- en önemli hareket sayılmaktadır. Bununla beraber Boulez, geçmişle olan bağları koparmamıya bilhassa dikkat etmektedir. Eski bestekârların musikilerinde, geleceği hazırlayan temayül ve buluşları ortaya çıkarmak suretiyle Boulez, nazariyeci ve tarihçi olarak da vazifesini başarıyla yapmıştır. "Büyüklerimizin geliştirdiği ve istifademize bıraktığı şeyleri bir araya getirmekten başka ne yapabiliriz ki?" diyen genç bestekâr - 1925 yılında doğmuştur-, gerçekten bunu yapmıştır. Boulez, insicamlı ve yumuşak bir musiki diliyle, geçmiş günlerin buluşlarını, Schönberg'in oniki ton dizisini, Stravinski'nin ritmik asimetrisini, Webern'in tınlama ve geometri anlayışını, Debussy'nin kurduğu "musiki şiiri" telâkkisi içinde bir araya getirmiştir. 1947-48 yıllarında bestelediği "İkinci Piyano Sonatı" ndan başlayarak, 1952-56 tarihlerini taşıyan "Structures" adlı eserine kadar Boulez, bazan emprovizasyona yaklaşan serbest bir uslûpla, bazan da çok hesaplı bir yazı tarziyle, bu davranışını gerçekleştirmiştir.

Bugün Boulez'in musikisi henüz dünyaya yayılmış değildir. 1953-56 tarihlerini taşıyan "le marteau sans maître" adlı eseri, nisbeten daha çok tanınmış bir partisyonudur. Solo kadın sesi ve çeşitli çalgılar için yazılmış olan bu eser, çalgıların seçilişi ve kullanılışı bakımından, uzak doğu musikisini hatırlatmaktadır. Bu bakımdan, bestekârın saf yaratış gücünü sınırladığı için, tenkide uğramıştır. Maamafih, batı ile doğunun izdivacı olarak görülen bu eser, her çalındığı yerde dinleyicilerin çok hoşuna gitmiştir. Halk henüz Boulez'i gerektiği gibi tanımıyorsa bile, gerek Fransa'da, gerekse diğer Avrupa memleketlerinde Boulez tesiri, Almanya'da Karlheinz Stockhausen, İtalya'da Bruno Maderna ve Luigi Nono, Belçika'da Henri Pousseur gibi bestekârlarda kendini göstermiye başlamıştır.

Yeni duyulan bir isim

Boulez'in faydalı bir çalışması da, "Domaine Musical" ismi altında bir konser serisi tertiplemek ve böylece Paris konserlerinin program bakımından monotonluğunu bir dereceye kadar olsun gidermek olmuştur. Bu konserlerden birinde çalınan bir eser, yeni musiki çevrelerinin çok dikkatini çekmiştir. Solo çalgılar ve insan sesi için yazılmış olan bu eserin adı "Séquence" idi ve bestekârı da Jean Barraqué adında, henüz otuz yaşına varmamış bir gençti.

Barraqué de Boulez gibi çocuk denecek yaşta kendini göstermiye başlamış bir musikişinastı. Ama ismi daha yeni duyuluyordu. "Séquence" da metin olarak Nietzsche'nin sözlerini seçmişti. Bu sözleri serbest bir şekilde Fransızcaya aktarmıştı. Genç bestekârın Prozodi anlayışı bilhassa dikkat çeken tarafıydı. Barraqué, cümleleri parçalamakla kalmıyor, âdeta eziyor, hattâ atomlaştırıyordu. Fransızca hecelerini sırf fonetik değeri için kullanmaktan çekinmiyor Böylece bazı sessiz harflerin vurmalı (percussif) karakterini ortaya çıkarıyordu. Bu tekniğini Barraqué, tamamen musikiyle ilgili maksatlar için kullanıyordu.

Tenkitçiler Fransız musikisinin bütün ümidini bugün Boulez ile Barraqué'ye bağlamışlardır. Musikide bir Fransız ekolünün artık mevcut bulunmadığının iddia edildiği bir sırada, Fransız bestekârlarının hâkim olduğu bir milletlerarası ekolün vücut bulmıya başlaması dikkat çeken durumdur.

Müsabakalar

İkinci "Altın Palmiye"

Postacının uzattığı zarfı alan kısa boylu son derece sempatik tıplı esmer adam içlerinde pırıl pırıl zekâ parlayan gözleriyle kaygısızca zarfın damgasını gözden geçirdi. Zarf Bordıkhera damgasını taşıyordu. Bordıkhera İtalyada ufacık bir şehrin adıydı. Gazetelerin dikkatli okuyucuları için Bordikhera adı pek de yabancı olmayan bir addı. Zira iki yıl var ki gazetelerin iç sayfalarında da olsa, ufacık başlıklarla da kaydedilse, Bordikhera mahreçli iki satırlık bir ajans haberi gazetelerde yer alıyordu. Hem de, yadellerdeki bu ufacık şehirden gelen haber, bizimle ilgili bir haber oluyordu. İşte postacının elinden zarfı aldıktan sonra yavaşça açan adam da bu Bordıkhera mahreçli haberlerin adından bahsettikleri mizah yazarı Aziz Nesin idi. Zarfın içinden İtalyanca yazılmış bir mektup çıkmıştı. Mektupta 1957 yılı Dünya Mizah yazarları beynelmilel hikâye yarışmasını kazandığından dolayı Aziz Nesin tebrik ediliyor ve gelecek yılki yarışmaya da katılması temennisi ile mektuba son veriliyordu. Mektubun altında Beynelmilel Mizah Hikâyeleri yarışması Jürisi başkanı Raymont Peynet imzası vardı. Aziz Nesin, hafifçe gülümsedi ve mektubu zarfıyla beraber yanıbaşındaki masaya koydu.

Güreşçilerimizin ve futbolcularımızın en ufak yabancı temaslarına velev ki neticede mağlûp bile olmuş olsalar çarşaf çarşaf yer ayırmakta birbiriyle âdeta yarış eden bu işte atlamayı ve atlatmayı meslek haysiyeti yapan gazetelerimiz nedense sanat, fikir, ilim sahasında kırk yılda bir vukua gelen başarılarımıza eskiden beri öyle uzun boylu yer vermezler. Ya bir kaç satırla geçiştiriverirler, ya da hiç duymazdan gelirler olur biter. Nitekim bu yıl da Aziz Nesinin Bordikhera'da yapılan beynelmilel mizahi hikâye yarışmasında 36 mizah yazarı arasında dünya birincisi seçilmesi haberini bermutat bir iki satırla geçiştirmişlerdi. Halbuki bu başarı en azından yüz milli maçı kazanmak kadar önemliydi. Zira herşeyden ve herşeyden evvel dünya mizah yazarları arasında zafer kazanan şey Türk zekâsı, Türk mizahı, Türk esprisi idi. Bacaklar yahut kalın ense ve pazularla kazanılan galibiyetler gün gelir unutulur giderdi ama sanat dünyasında, fikir dünyasında kazanılan bir zafer için böyle bir hükme varmak mümkün müydü?

Aziz Nesin'in başarısı gerçekten büyük bir başarıydı. Son bir kaç yıl hariç, dünya sanat çevrelerinde bir türlü duyulmayan Türk adı ancak müzisyenlerimizin ve son iki yıldır da Aziz Nesin'in sayesinde duyuluyor ve bu çevrelerde Türk Sanatı hakkında tomurcuk halinde de olsa bir fikir doğmağa başlıyordu. Bordikhera varışması sanat dünyasının gerçekten üzerinde dikkatle durduğu bir müsabakaydı. Zira bu müsabakanın jürisi de, müsabaka da, tam manasıyla beynelmilel bir mahiyet arzediyordu. Jüriyi teşkil eden isimler dünya mizahını ve sanat dünyasının en kalbur üstü otoriteleri idi. Bu jüride başkanlığı meşhur Raymont Peynet yapıyordu. Üyeler de en az onun kadar meşhurdular: Jeane Bheleuse, Filips Darberus, Dr. Guvaanni, Prof. Kigi Vidris, Gianni İsidori, Jülyano Mistü, Sezar Pardetto ve Dr. Merani.

Müsabakaya bu yıl 36 mizah yazarı katılmıştı. Bunlardan 3 ü Brezilyalı, 2 si Fransız, 2 si İngiliz, 20 si İtalyan, 1 i Yugoslav, 1 i İspanyol, 2 si Alman, 5 i de Türktü.

Müsabakaya bu yıl Türk yazarlarından beş kişinin birden katılmasına sebep Aziz Nesinin geçen yıl aynı yarışmada bir birincilik daha kazanarak bu müsabakadan Türk yazarlarını haberdar etmesi idi. 36 müsabık arasında yapılan seçme sonunda müsabakayı bu yıl da bir kere daha Aziz Nesin kazanıyordu. Aziz Nesin bu yıl müsabakaya Kazan Töreni adlı hikâyesi ile katılmıştı. Geçen yıl "Fil Hamdi" adlı hikâyesi ile sosyal hicivin bir şaheserini vererek Altın Palmiyeyi almaya hak kazanan muharririn bu yıl müsabakayı kazanan eseri Kazan Töreni de gene sosyal bir hiciv olup yazarının bütün hususiyetlerini ortaya koyuyordu.

Bordıkhera'daki jüri heyeti başkanı Aziz Nesine gönderdiği mektupta "biz sizin eserlerinizi basalım, burada yayalım, sizin editörleriniz de bizim hikâyecilerimizin kitaplarını bassınlar, böylece telif hakları hususunda ödeşelim" diye yazıyordu. Ama Jüri başkanı bilmiyordu ki Türkiyede telif hakları diye bir şey mevcut değildir. Ve burada ancak mütercime cüzi bir ücret ödenir. Hepsi o kadar. Aziz Nesin teklif edilen bu hal çaresinin çıkar yol olmadığını bildiği için, kendi kitapları için hiç bir karşılık istemeden de basılmalarına razı oluyordu ama bunu da Bordikhera'daki Jürinin aklı bir türlü almıyordu. Nasıl olur da bir muharrir, eserinin telifini almadan basılmasına razı olurdu?.

C E M İ Y E T

Dünyanın en garip tebliği geçen hafta Türkiyede Kayseri D. P. İl İdare Kurulu tarafından yayınlandı. Tebliğ aynen şudur:

"D.P. İl İdare Kurulundan tebliğ edilmiştir:

12 Ağustos 1957 Pazartesi tarihli ve 3333 sayılı Hürriyet gazetesinin birinci sayfa 2,3,4. üncü sütunlarında dercolunan muhterem Reisicumhurumuza ait fotoğrafın altındaki Bayar Düğünde başlıklı lejantta, Reisicumhur Celâl Bayar'ın refikası Reşide Bayar'ın kardeşi Hasnune Haki Erol'un kızı Özden ile İzmir'in tanınmış tüccarlarından **Almuş Vireskela**'nın evlendikleri bildirilmektedir. Yapılan tahkikat neticesinde gazeteye yanlış aksettiği katiyetle tespit edilen bu ismin bazı çevrelerde pek mübalağalı ve basit bir şekilde günlük politikaya alet edilmek istenerek partimiz ve muhterem Reisicumhurumuz hakkında bir takım yersiz, çirkin dedikodu ve isnatlarda bulunulduğu kemali teessürle öğrenilmiştir. Bir takım politika spekülâtörlerinin pek uygunsuz bu kabil şayiaları kendilerine mesnet ve meşgale edindikleri hemşehrilerimiz ve vatandaşlarımızca bilinen ve teessüfle karşılanan bir gerçektir. En selâhiyetli çevrelerden teyiden belirtildiği veçhile Bayan **Özden Haki Erol** ile evlenen İzmirli genç tacirin adı Nihat ve soyadı da Vuruşkale'dir. Bu açıklamanın muhterem halkımıza duyurulmasını rica ederiz."

Gerçi bu "en selâhiyetli çevreler"in kim oldukları bilinmemektedir ama bilinen Bayar ailesinin yeni damadının adının Nihat Vuruşkale değil, bal gibi Almuş Vireskela olduğudur.

Ürdün Kralı **Hüseyin**'in halen Kraliçe olup olmadığı pek iyi bilinmiyen **Dina** ile barışmak üzere Türkiyeye geleceğine dair bir sürü şayia çıktı. "Geliyor", "gelmiyor" derken vaziyeti tavzih mecburiyetinde kalan Ürdün Sefiri Prens **Abdülmecit** gazetecileri toplayıp şu beyanatı verdi: "Bu şayiaları çıkaranlar herhalde Arap memleketlerinin âdetlerini bilmeyenlerdir. Zira şimdiye kadar hiçbir Arap memleketinin Kralı sabık eşiyle barışmak üzere ayağına gitmemiştir."

★

Amerikanın en mühim gazetesi New York Times'in baş muharriri **John B. Oacks** Yunanistanda bir müddet bulunduktan sonra memleketimize geldi. Muhabirler, gazetesinin Kıbrıs meselesinde neden hep Türkiye aleyhinde bir tavır takındığını sorunca Mr. Oacks doğrudan doğruya cevap vermekten kaçınmış, sadece "Biz bu mevzuda tarafsız hareket ediyoruz" demiştir. Bu suretle tek taraflı tarafsızlık rekorunu kıran Mr. Oacks memleketimizde bir hafta kalarak tetkiklerde bulunacaktır.

★

Bu haftanın başında Ankaralı gazeteciler bir meslekdaşlardan garip bir nişan davetiyesi aldılar. Ulus gazetesinin istihbarat şefi **Erdoğan Örtülü** bu haftanın sonunda Mersinde ve **Günel Dalgün** ile nişanlanacaktı ve bunu arkadaşlarına haber vermek için gazetelerden "seçilmiş" başlıklarla süslü davetiyeler bastırmıştı. Davetiyede göze en fazla çarpan yazı şuydu: "Gazeteciler dövüldü". Ne diyelim darısı geriye kalanların başına!..

★

Türk gazetecilerinin piri **Hüseyin Cahit Yalçın** geçen hafta yurda döndü. Üstadın sıhhatli görünüşü herkesi memnun etti. Zira, basınımızın bu harika adamı İsviçrede mühim bir ameliyat geçirmişti. Ama bu sırada bir tek gün olsun Ulus'ta çıkan başyazılarına ara vermemişti.

Hüseyin Cahit Yalçın

Harika gazeteci

★

Geçen hafta ziyaretçi bakımından kısmeti açılan İstanbula son olarak Hindistan'ın en nüfuzlu gazetesi Times of India'nın neşriyat müdürü J. M. D. **Souza** geldi. Memleketinde hususi bir basın kanunu olmadığını gazetelere has tek tahdidin irticai körüklemek yasağı olduğunu, hükümet tarafından herhangi bir vasıtalı baskı da yapılmadığını anlatan mesut müdür, Türk gazetecilerini ağızlarının suyu akar bırakıp gitti

★

Bonn Büyükelçimiz **Settar İlksel** mezuniyetini geçirmek üzere memlekete döndü. Bugünlerde Almanya deyince akla hemen 740 geldiğinden muhabirlerin kendisine sordukları ilk sual "Yediyüz kırk milyondan ne haber?" oldu Büyükelçi cevaben iki memleket arasındaki ticaret anlaşmasının iyi yürüdüğünü söyledi. Mana murad olunup tafsilât istendikte Settar İlksel halen "Kredi" nin ilk kısmının borçlarımıza mahsub edilmekte olduğunu beyanatına ekledi.

★

Memleketimize uğrayan ecnebi mütehassısların hep insana ihtisasın neye yaradığını düşündüren beyanlarda bulundukları malûmdur. Diş çürülmesinin şeker yemekten, kalp bozukluğunun kalp bozukluğundan ileri gelmesi ihtimali bulunduğunu söyleyen yabancı allâmelerden sonra bu sefer İstanbula gelen Amerikanın en ünlü romatizma mütehassısı Mr. **Bernard Pergoff** muhabirlere, "Romatizmanın menşei hâlâ anlaşılamamıştır" dedi.

Erdoğan Örtülünün davetiyesi

Darısı başlarına...

Fransa

Milletler Tiyatrosunun rekoru

Paris bu yıl bir "Milletler Tiyatrosu" nun Sarah Bernhardt Tiyatrosunda açılışıyla tiyatro hayatının belki de en şerefli, en canlı günlerini yaşamıştı. Fakat Paris sadece bu şerefi kazanmakla kalmıyor, aynı zamanda Opera ve Opera-komik de dahil bütün Paris sahnelerinin bir yılda temin ettiği gelirden çok yüksek bir gişe hasılatıyla Fransanın tiyatro tarihinde yepyeni bir rekor da kırmış oluyordu. Milletler Tiyatrosunun 1957 yılının 27 Martında açılışından beri Sarah Bernhardt Tiyatrosuna her gece ortalama 1047 seyirci gelmişti. "Milletler Tiyatrosu" Festivalinin devamı müddetince Sarah Bernhardt Tiyatrosu sahnesinde 16 tiyatro teşekkülü 16 yabancı dilde 97 temsil vermişlerdi. Bunların 18'i Opera, 16 sı piyes, 18'i ise Bale temsili idi. Festivalin devamı müddetince ayrıca aynı program dahilinde bir konser de yer almış ve tam 98.000 seyirci Sarah Bernhardt Tiyatrosu gişesine 60 milyon frank civarında bir hasılat bırakmıştı. Bu, Fransanın başşehrinde, dünyanın dörtbir köşesinden gelmiş 1457 yabancı san'atkârın bıraktıkları dövize aşağı yukarı denk bir meblâğdı. Böylece Fransanın başşehri san'at bakımından olduğu kadar ticarî yönden de yılın en kârlı işini yapmış oluyordu.

Laurence Olivier ve Vivien Leight
İngiliz soğukkanlılığı...

"Milletler Tiyatrosu" Festivaline iştirak etmek üzere Paris'e gelen yabancı tiyatro trupları arasında en fazla heyecan uyandıran Doğu Almanya Tiyatro teşekkülünün Fransa başşehrine muvasalatı olmuştu. Doğu Almanya'dan gelenleri Paris'in Doğu Garına ulaştıran trenin özel surette çalan düdüğü dahi dikkati çekiyordu. Fakat trenin düdüğü daha birşey değildi: Koskoca bir lokomotif arkasından tam dört tane vagon çekiyordu. Bu vagonlar Doğu Almanya Tiyatro trupunun dekorlarını taşımakta idi. Bu vagonların arkasından kostümler taşıyan iki vagon daha geliyordu. Diğer altı vagon ise yolcuları taşımakta idi. Vagonlardan biri koroya, diğeri solistlere, diğer ikisi orkestra üyelerine, beşincisi teknisyenlere ayrılmıştı. Son vagon ise yedi yaş civarındaki çocuklarla doluydu. Böylece Doğu Almanya tiyatro trupu Paris şehrine "Milletler Tiyatrosu" na iştirak etmek üzere tam 450 elemanla ayak basmış oluyordu. Doğu Almanyanın "Berliner Ensemble" Tiyatrosu kurucusu ve son yılların tanınmış piyes yazarı Brecht'in iki eseriyle Festivale iştirak etmişti: Bunlardan biri "Galile'nin Hayatı", diğeri ise "Cesaret Ana" idi. Brecht'in sağlığında, geçen bahar da Paris Festivaline iştirak etmiş olan "Berliner Ensemble" bu yıl da Sarah Bernhardt Tiyatrosunda Brecht'in hatırasına lâyık bir şekilde temsillerini vermiş ve Parislilerin bir kere daha hararetli alkışlarını kazanmış oluyordu. Bilindiği gibi Brecht geçen yaz, Paris festivalinden Berlin'e dönüşünden az sonra hayata gözlerini yummuş fakat arkasında zamanla kolay kolay unutulmayacak tiyatro eserleriyle, değerinden zerrece şüphe edilemiyecek bir tiyatro topluluğu, "Berliner Ensemble"ı bırakmıştı.

Batı Almanyanın Bochum Tiyatrosu ise Paristeki "Milletler Tiyatrosu" na zengin bir programla iştirâk etmiş, Sarah Bernhardt Tiyatrosunda yine Brecht'in "l'Opéra de Quat'Sous", Frank Wedekind'in "Le Marquis von Keith", Sartre'in "Le Diable et le Bon Dieu"sü ve William Faulkner'in Albert Camus'den adapte ettiği "Requiem pour une Nonne"u ile parislilerin karşısına çıkmıştı. Bochum Tiyatrosu geçen yıl da Sartre'ın piyesiyle Sarah Bernhardt Tiyatrosunda haklı bir başarı kazanmış bulunuyordu. Bu yıl aynı eseri kendi dilinde aynı başarıyla temsil etmiş fakat Wedekind'in karanlık ve sıkıcı piyesiyle aynı başarıyı kazanamamışlardı.

Paris Tiyatrosunun aldığı dersler

Moskova Balesi "Milletler Tiyatrosu"ndaki temsilleriyle Paris sanatçılarına teknik bir ders vermiş oluyordu. Onların disiplini ve sanatlarına hakimiyetleri eskidenberi övülmekte idi. Temsillerdeki bu disiplini temin provalar esnasında sanatçıların neş'eyle çalışmaları sayesinde olsa gerekti. Zira bütün dansör ve dansözler her gün Sarah Bernhardt Tiyatrosu sahnesinde çepeçevre oturuyorlar ve bir ağızdan şarkılar söylüyorlardı. Sabahın 11 inden akşamın beşine kadar yapılan provalara da başka türlü dayanmak herhalde pek güç olmalıydı. Üstelik Moskovalı balerinler hiç de güzel değillerdi ve temsiller esnasında dudaklarından en küçük bir tebessüm döküldüğünü görmek de imkânsızdı.

"Milletler Tiyatrosu" temsiller müddetince birtakım snobların ağına düşmemek için bir klüp teşkil etmeyi ve âzalarına temsiller için biletlerde bir indirme yapmağı düşünmüştü. Bu teşebbüs başarıyla neticelendi. Zira temsiller boyunca bir klübe tam 5000 kişi âza kaydolmuştu. Bunlardan % 17 si memur, % 19'u talebe, % 8'i öğretmen, % 7,8i tiyatro sanatkârı ve diğer sanatkârlar, % 4,4ü tıp camiasına dahil şahıslar % 3,2 si de işçilerdi. Klüp "Milletler Tiyatrosu" temsilleri esnasında bu kimseleri tiyatronun iç işlerinde yardıma çağırmış ve bu 5000 Parisli tiyatronun her nevi iç işlerinde yararlı olmuşlardı. Klübün âzaları sayılmakta ve biletlerde bir tenzilat görmekte yerden göğe kadar hak kazanmış bulunuyorlardı.

Parislilerin bu temsillerde edindikleri tecrübelerden ve aldıkları derslerden biri de İngilizlerin onlara bir sabır örneği vermiş olmalarıydı. Laurence Olivier ve Vivien Leigh truplarına dahil diğer san'atkârlarla beraber "Titus Andronicus"un devamı müddetince günde tam on saat prova yapıyorlardı. Fakat çalışkanlık ve sabırda gösterdikleri asıl başarı bu değildi. Asıl sabrı şurada göstermişlerdi ki, bu provalar esnasında bütün Parisli fotoğrafçılar salonu doldurmuş bulunuyorlar ve İngiliz sanatkârları her 45 saniyede bir keskin magnezyum ışığı yağmuruna tutuyorlardı. Fakat her seferinde Majeste Elisabeth'in tebaasından olan sanatkârlar sonuna kadar sükûnetlerini kaybetmemişler ve en küçük bir sinirlilik işareti göstermemişlerdi. İngiliz soğukkanlılığı karşısında Fransızlar böylece bir kere daha şapkalarını çıkararak saygıyla eğilmek ihtiyacını duymuşlardı.

Diğer topluluklar

Amerikalılar başlarında Fredrich March ve Jason Bobards olduğu halde "Milletler Tiyatrosu" temsillerine ünlü yazarları Eugène O'Neill'in "Uzun Gece Seyahati" isimli eseriyle iştirâk etmiş bulunuyorlardı. O'Neill bu eserinin ölümünden elli yıl geçtikten sonra oynanmasını istemişti. Buna sebep neydi? Çünkü O'Neill bu eserinde hayatının bir hikâyesini yapıyor ve annesiyle babasını sahneye çıkarıyordu. Bu temsil münasebetiyle de Parisli seyirciler hayatlarının en büyük sabır imtihanını vermiş oluyorlardı. Zira eser Sarah Bernhardt Tiyatrosunda 35 derece hararette, İngilizce olarak ve tam 4.5 saatte temsil edilmişti. Bu uzun hayat hikâyesi baba rolündeki Fredrich March'ın kuvvetli oyunu sayesinde ve iyi bir mizansen yüzünden Parisliler tarafından 35 derece hararette yine de ilgiyle seyredilmiş ve Fransızlara O'Neill'i daha da yakından tanımak imkânını vermişti. Ancak böylece O'Neill'in vatandaşları yazarın arzusunu hakkıyla yerine getirmemiş ve eseri ölümünden elli yıl sonra değil fakat tam dört yıl sonra sahne ışıklarına çıkarmış oluyorlardı. (O'Neill 65 yaşında olduğu halde 1953 yılında ölmüştü). Bununla beraber vatandaşlarının bir "Milletler Tiyatrosu" nda O'Neill'in biyografisini temsille ünlü yazarlarının hatırasına lâyık bir harekette bulundukları da bir hakikatti. Böylece vazifelerini iki taraflı yerine getirmiş, yabancılara hem O'Neill'in hayatını hem de san'at kudretini tanıtmış oluyorlardı.

Japonların temsilleri sırasında Sarah Bernhardt Tiyatrosunun yerli teknisyenleri kısa bir zaman için istirahate çekilmek fırsatına kavuşmuşlardı. Zira Japonlar Sarah Bernhardt'ın sahnesi üstünde kendilerine has bir dekor hazırlamış bulunuyorlardı. Yer muhteşem halılarla süslenmişti. Tokyolu sanatkârlar bu halılar üzerinde beyaz çoraplarıyla yürümüyor, adetâ kayıyorlardı. Sahneyi sanki yeni baştan inşa etmişler ve bir Japon sahnesi meydana getirmişlerdi. Veranda ve galeri her perde açılmadan önce yeniden cilalanıyor ve duvarlar üç litre pastörize sütle adamakıllı badanalanıyordu. Fransızlar Japonların "Noh" tiyatrosunu önceden de biliyor, azçok tanıyorlardı. İlk temsil gecesi Paris'in bütün şık kadınları tiyatroya şark modasını taklidden meydana getirilen ve "Fourraux" adı verilen elbiselerle gelmişlerdi. Yoko Tani'nin üzerinde çok güzel bir kimono vardı. Véra Koren ise hemen hemen Çinlilerinkinin tıpkı bir elbiseyle gelmişti. Görüldüğü gibi Japonların sahnede yarattıkları ihtilâl salona da sirayet etmişti. "Noh" tiyatrosu aktörleri sahneye hemen daima maskeyle çıkıyor ve ifade etmek istedikleri her sahne için sanatkârlar

Noh Tiyatrosundan bir artist

Maskeli oyuncu

başka renkte bir elbise giyiyorlardı. Meselâ kırmızı bir elbise bu elbiseyi giyenin genç bir kadını temsil ettiğine işaretti. Balık pullarına benzer pullarla yapılmış bir elbise, elbiseyi giyenin bir şeytan kadın olduğuna işaretti. Hafif ve sade bir elbise, şefkati; daha kalın ve ağır bir kostüm ise kuvveti ifade ediyordu. Kıskanç kadın maskesinin üstündeki boynuzlarından belli oluyordu. Tabiî bütün bu semboller Fransızların kullandıkları sembollerden çok farklıydı. Üstelik "Noh" tiyatrosu elemanları kendilerine en uygun gelen bir zamanda sahneye çıkıveriyorlardı. Bununla beraber Tokyolu seyirciler gibi Parisliler de temsili daha sessiz daha sakin seyretselerdi "Noh" Tiyatrosu temsillerinden daha fazla zevk alacaklarına şüphe yoktu.

Temsillerinde olduğu kadar, temsil sonlarında selâma çıkışlarıyla da İngiliz san'atkârlar en yüksek dereceyi kazanmışlardı.

Buna mukabil Japonyalı sanatkârlar selâmda en fazla kargaşalık yaratanlardı. Belki de temsil esnasında olduğu gibi temsil sonunda da sahneyi sessizce terketmeğe alışmışlardı. Parislilerin alkışları onları şaşkına çevirmişti. Gerçekten perdenin bu kadar gürültüyle kapanacağını beklemiyorlardı. Alışmadıkları bir selâm şekli için hazırlıklı değillerdi. Kulisten itildikleri ve selâm vermeğe zorlandıkları görülüyordu.

Japonların bu tüy gibi sakin mizacı karşısında Avrupalılar ister istemez ne derece barbar olduklarını düşünmek zorunda kalıyorlardı. Unutamıyacakları bir husus ta muhakkak ki "Milletler Tiyatrosu" nda Japonların kendilerine gerçekten egzotik fakat o nisbette de sağlam bir tiyatro takdım etmiş olmalarıydı.

Bellac

Milli Bellac Festivali

"Yaşasaydı şimdi bizimle iftihar eder, bizden hoşnut kalırdı"...

Bu yılki Bellac Festivalinin üçüncü günü Bellac'lılar böyle söylüyorlardı. Ve tabiî bahsettikleri de bundan 75 yıl önce şehirlerinde dünyaya gelmiş olan tanınmış Fransız piyes yazarı Jean Giraudoux idi. "Giraudoux'larını" anmak için bu yıl da 36 senedenberi her yıl olduğu gibi Bellac Belediye Reisi André Chuzeau Giraudoux'un adına bir festival tertiplemiş ve bu festival iin Güzel Sanatlar - dan 600.000 franklık bir tahsisat almağa, aynı zamanda da festivale "Millî" ünvanını kazandırmağa muvaffak olmuştu. Bu yıl Festivale Jean - Louis Barrault ve kumpanyası Giraudoux'nun "İntermezzo" suyla iştirâk etmiş, ayrıca Molière'in "Amphytrion" unu da aynı festivalde temsil etmiştir. Bu suretle bu yaz "Bellac Festivali" münasebetiyle Molière, Giraudoux ve Barrault gibi Fransız tiyatrosunun üç mühim şahsiyeti Bellac'da bir randevuda birleşmiş oluyorlardı. Bellac halkı bu münasebetle yedisinden yetmişine kadar seferber olmuş ve hemşerileri Giraudoux'yu hatırasına lâyık bir şekilde anabilmek için hiçbir gayretten kaçınmamışlardı. Bellac'lı bir halıcının Bellac Belediye Tiyatrosunu halılarla döşemesi, yine Bellac'lı bir ressamın tiyatro ve sahne binasının duvarlarını bizzat boyayıp süslemesi ve Bellac'lı çocukların Bellac'ın mahallelerine festivalin tam 2000 afişini ve 1500 prospektusu bizzat dağıtmalarına kadar gerek idari, gerekse teknik Festivalin bütün hazırlıkları Bellaclılar tarafından yapılmıştı. Festivale davetli olarak Giraudoux'nun oğlu, yine Fransanın tanınmış piyes yazarlarından Jean - Pierre Giraudox da iştirâk etmiştir. 6000 yer daha festival başlamadan aylar önce Bellaclılar tarafından tutulmuş bulunuyordu.

Sinemacılık

Venedik Festivali başlarken

18 nci Milletlerarası Venedik Film Festivali bu Pazar başlayıp iki hafta devam edecektir. Bilindiği gibi Cannes Festivalıyle birlikte Venedik Festivali de dünyanın en büyük film festivallerinden sayılmaktadır. Umumiyetle, bir sinema mevsiminin en gözde eserleri önce Venedik'te gösterilir, sonra ticarî sinemalarda normal seyrine başlar. Bundan dolayı da sinemayla uzaktan yakından ilgisi olan hemen her memleket Venedik festivaline büyük bir önem verir.

Geçen yıldan beri Venedik Festivali, müsabaka şartlarını yeni bir nizama sokmakla meşguldür. Bunlardan en mühimi de, müsabakaya girecek eserlerin sayısını tahdit etmesidir. Bu esas ilk ortaya atıldığı vakit, Amerika ve İngiltere gibi büyük sinema endüstrisine sahip memleketler daha çok filmlerinin sayısına güvendikleri için itiraz etmişler; hattâ İngiltere geçen yılki festivale iştirak etmemiş, Amerika ise "gayrı resmî" olarak katılmıştı. Fakat sonunda zararlı çıkan yine bu iki memleket olmuştu. Bunu kendileri de anlamış olmalılar ki bu yılki festivale katılmak kararını vermişlerdir.

Bu yılki Venedik festivaline gönderilen filmler içinden ancak on tanesi müsabakaya katılabilecektir. Fakat yeni festival nizamnamesine göre, festival jürisi ayrıca beş filmi de müsabakaya katılmak üzere davet edebilecektir. Bu durum, geçen yıldan beri Venedik festivalinin kalitesini daha da yükseltmişti. Bu yılki müsabakanın oldukça çekişmeli geçeceği tahmin edilebilir. Her ne kadar, öbür milletlerarası festivallerde olduğu gibi Venedik'te de filmleri derecelendirmede bir takım "arka niyet"ler rol oynamaktaysa da, bu arada mevsimin en enteresan eserlerinden birçoğunu görmek fırsatı ortaya çıkmakta, ayrıca bu "arka niyet"e kurban giden gerçek değerler de, seyirciler ve tenkidçiler tarafından asıl notlarını alabilmektedir. Bu yıl, tanınmış Fransız rejisörü René Clair'in başkanlığında kurulan festival jürisinin evvelkilerden daha isabetli davranıp davranmaması bu bakımdan büyük bir önem taşımamaktadır.

Filmler

René Clair jüri başkanı olduğu için müsabaka dışı gösterilmesine karar verilen son filmi "Porte des Lilas - Leylâklı Kapı" bir yana bırakılırsa, şimdiye kadar çeşitli memleketlerden festivale gönderilmek üzere seçilen filmler oldukça dikkate değer eserlerdir. Fransızlar, "Leylâklı Kapı" yanında festivale resmen "Oeil pour oeil - Göze Göz" filmiyle katılacaklardır. André Cayatte'ın Lübnanlı bir Ermeni yazarı olan Vahé Katcha'nın romanından adapte ettiği "Göze Göz" aslında bir İtalyan - Fransız co - production'u olup dış sahneleri İspanya'da çekilmistir. Cayatte'ın ilk renkli filmi olan, Vista Vision usulüyle çekilen "Göze göz" aynı zamanda Cayatte'ın "tezli film"lerden uzaklaşıp ilk defa psikolojik bir dramı, sürükleyici bir macerayı anlattığı bir eserdir. Film, Lübnan'da yerleşen yabancı bir doktorun ihmalcilik yüzünden bir hastasının ölümüne sebep oluşunu, doktorun bundan duyduğu vicdan azabını anlatmakta; ölen kadının kocası, doktorun peşine düştüğü vakit film sürükleyici, korkulu bir havaya bürünmektedir. Gerek filmdeki doktor, gerekse seyirci hiçbir harekette bulunmayan, hiçbir söz söylemiyen, sadece karısının ölümüne sebep olan doktoru ısrarla adım adım takibeden adamın, bütün film boyunca yarttığı ağır, gergin, sinir bozucu havaya kendini kaptırmaktadır.

"İşe Yarar Birşey"

Cengelde geçen melodram

"Bir Şapka Dolusu Yağmur"

Amerikalıların ümidi

Fransızların Venedik'e yolladıkları bir başka film, Amerikalı rejisör Nicholas Ray'ın bir Fransız şirketi hesabına Trablus'ta çevirdiği "Amère Victoire - Acı Zafer"dir. Başrollerde Curd Jurgens ile Raymond Pellegrin'in oynadıkları bu film, Libya savaşı sırasında İngiliz ve Alman subaylarının macerasını ele almaktadır. Filmin mevzuu Nicholas Ray ile tanınmış İngiliz film tenkidçisi Gavin Lambert tarafından René Hardy'nin romanından adapte edilmiştir. Eser ilk neşredildiği vakit, yazarının şahsiyetinden dolayı etrafında epey gürültü koparmıştı; zira René Hardy, savaş sırasında Fransız mukavemet şeflerinden biriydi, fakat bir yandan da mukavemet arkadaşlarını ele verdiği şayiası dolaşıyordu.

El yardımıyla..

İngilizler de tıpkı Fransızların "Acı zafer" i gibi, bir Amerikan rejisörünün, David Miller'in, çevirdiği bir filmle festivale katılacaklardır. Nicholas Montsarrat'nın romanından adapte edilen "The Story of Esther Costello - Ester Costello'nun Hikâyesi", bir sağır-dilsiz kızın etrafında çevrilen dolapları oldukça melodramatik bir şekilde anlatmaktadır. Esther, bir İrlanda köyünde yaşıyan sağır - dilsiz bir kızdır. Zengin bir Amerikalı kadın (Joan Grawford) onu köyünden alır, bir yardım kampanyası açarak kızı bulunduğu durumdan kurtarmak ister. Fakat işsiz güçsüz kocası (Rossana Brazzi), bir reklâmcının yardımiyle bu yardım kampanyasını ticarî bir iş haline getirir. Kocasına düşkün olan kadın buna göz yumar; fakat bir fırtına sırasında adamın Esther'e [illegible] kalkışması işleri karıştırır. Her ne kadar Esther bu arada geçirdiği şokla normal durumuna dönerse de, adam karısı tarafından öldürülür; kadın da intihar eder. Miller'in filmi birkaç heyecanlı sahne dışında, Joan Crawford'un ihtisas kesbettiği melodramlardan biri olmaktan kurtulamamaktadır.

Mau Mau'lardan morfine

Festivalin bir başka melodramı da Amerikalıların yolladıkları "Something of Value - İşe yarar birşey" filmidir. Richard Brooks'un çevirdiği "İşe yarar birşey", Robert C. Ruark'-

Toshiro Mifune "Örümcek Ağı Şatosu"nda

Festivalin favorisi

ın aynı addaki "best - seller" inden adapte edilmiştir ve Kenya'da Mau Mau hareketinin ortasında geçen bir vakayı anlatmaktadır. Kikuyu kabilesinden genç Kimani (Sidney Poitier) ile Peter Mc Kenzie (Rock Hudson) çocukluk arkadaşıdırlar. Kimani, patronunun oğlu olan Peter'le birlikte büyümüştür. Ama büyüdükçe de kendisinin bir zenci oluşunun meydana çıkardığı meseleler yavaş yavaş iki arkadaşın arasında bir uçurum meydana getirir. Kimani, Mau Mau hareketine katılır, hattâ Mc Kenzie'lerin çiftliğine yapılan bir baskındaki katliama iştirâk eder. Peter ise hem siyahların tedhişinden hem de beyazların mukabil tedhişinden aynı derecede nefret eder. Kimani'yle hususî olarak konuşmak için hayatını tehlikeye atarak ormana gider. Fakat arada çıkan kavgada Kimani bir kaza neticesi ölür. Peter, Kimani'nin çocuklarını alarak çiftliğe döner. Kendi yeğenleriyle birlikte onları yetiştirerek siyah - beyaz meselesini halletmeğe karar verir.

Richard Brooks'un iyi niyeti; Ruark'ın romanındaki ve bir kısım Amerikan sinemasındaki kanlı çarpışmalar, tedhiş hareketleri, heyecan verici olaylar korku ve dehşet sahneleri yaratmak hevesi arasında kolayca kaynayıp gitmekte, geride sadece kötü bir melodram kalmaktadır.

Bu yılki Cannes Festivali'ne yollanacakken, Cezayir'deki son olaylar üzerine Amerikalılar tarafından lüzumsuz bir hassasiyetle geri alınan "İşe yarar birşey" ın Venedik'te başarı kazanması ihtimali pek azdır. Buna karşılık Fred Zinnemann'ın uyuşturucu maddelere müptelâ, Kore'den terhis edilmiş bir Amerikan gencinin macerasını anlatan "A Hatful of Rain - Bir şapka dolusu yağmur"u, Brooks'un filminden daha şanslı görünmektedir. Michael Vincente Gazzo'nun Broadway sahnelerinde büyük bir başarı kazanan piyesinden adapte edilen "Bir şapka dolusu yağmur" tehlikeli bir konuda melodrama düşmekten kaçınması, teknik ustalığı, belli bir çevreyi ve insanları anlatışındaki başarısiyle dikkati çekmektedir. Ayrıca Eva Marie Saint ("Rıhtımlar Üstünde" nin oyuncusu), Don Murray ("Otobüs Durağı" oyuncusu) ile piyesi Broadway'de canlandıran genç oyuncu Anthony Franciosa'nın başarılı oyunları da filmin şansını arttırmaktadır.

Çekmeceden hayata

İtalyanlar, Luchino Visconti'nin, Dostoyevski'nin uzun hikâyesinden adapte ettiği ve başrollerde Maria Schell, Jean Marais ile Marcello Mastroianni'nin oynadığı "Le Notti Bianche - Beyaz Geceler" in yanında Renato Castellani'nin son filmi "I Sogni nel Casetto - Çekmecedeki Rüyalar"ı da festivale yollamışlardır. İtalyan neo - realizmine "Sotto il Sole di Roma - Roma Güneşi Altında", "Due Soldi di Speranza - İki Paralık Ümit" gibi eserler kazandıran, "Giuletta e Romeo - Romeo ve Jülyet" in en başarılı adaptasyonunu yapan Castellani, bu son filminde daha çok eski eserlerini andıran bir iyimserlik, hafiflik, komedi havasına dönmektedir. İki genç üniversite talebesinin sevişip evlenmelerini, geçim sıkıntılarını, hayat mücadelelerini, herşeye rağmen iyimserliklerini kaybetmiyerek sonunda feraha çıkışlarını anlatan "Çekmecedeki Rüyalar" İtalyan neo - realizminden çok Hollywood'un iyimser sosyal filmlerine yakın bir eserdir. Bununla birlikte onlardaki yapma havadan bir dereceye kadar kurtulabilmektedir.

Japon "Macbeth" i

Bu yılki Venedik Festivalinin en dikkate değer eseri, aynı zamanda büyük mükâfat için en kuvvetli nâmzet, Akira Kurosawa'nın "Kumoonso - jo - Örümcek Ağı Şatosu" dur. (öbür adı: "Kanlı Taht"). Shakespeare'in "Macbeth" ini Ortaçağ Japonyasına başarıyla uygulayan "Örümcek Ağı Şatosu", daha evvelki festivallerde "Rashomon" ve "Yedi Samuray" gibi eserleriyle büyük mükâfatları kazanan Kurosawa'nın en iyi eserleri arasında yer almaktadır. "Örümcek Ağı Şatosu" ana hatlarıyla "Macbeth"ı yakından takibetmektedir, bununla birlikte "hava" tamamiyle bir Japon havasıdır. Film, Örümcek Ağı Şatosunun sahibi general Kuniharu Tsuzuki'nin, emrindeki kumandanlardan Taketoki Washizu ile onun karısı tarafından öldürülmesini anlatır. Tsuzuki'yi ortadan kaldıran Washizu şatonun idaresini ele geçirir. Karısı bu cinayetten dolayı büyük bir vicdan azabı duyarken, Washizu'nun kurbanlarından bir kumandanın oğlu kaleye hücum eder ve Washizu'yu öldürür. "Rashomon"un baş oyuncusu Toshiro Mifune'nın canlandırdığı Washizu ile "Lady Macbeth" rolünü canlandıran Isuzu Yamada'nın nefis oyunları, Kurowasa'nın hemen bütün filmlerinde göze çarpan plâstik ustalık, filmi saran korku ve dehşet havası, sürükleyici anlatım, birkaç yıldır festivallerde adı artık işitilmemeğe başlıyan Japonya'ya yeniden büyük bir başarı sağlayabilir.

S P O R

Beykoz

Particileri istemeyiz

Geçen haftanın son günü, bütün İstanbul dayanılmaz bir sıcakla kavrulurken, Boğazın en güzel semti eksik olmayan serin rüzgâra rağmen hararetli geçeceği anlaşılan bir sabaha başlıyordu. Erken saatlerde açık hava sinemasına toplanan semt sakinlerine, otomobil ve motorlarla şehirden gelenler katılıyor, sessiz fakat azimli bir ordu vücut buluyordu. Bu, Beykozun tarihi günlerinden biriydi. Taraftarlar birbirlerinden habersiz mühim kararlar vermişlerdi. 1911 de kurulan sarı siyahlı kulübün son senelerde gösterdiği terakki meydandaydı. Beykoz, spor sahasından başka, bir cemiyet olarak da hayli büyük köşeler kapmıştı. Taraftarlar kapılması çok güç köşelerden söküp atılmak ihtimalini hesaplamışlar ve işte o sabah için bazı mühim kararlar almışlardı. Önce erkenci kahvelerinde daha sonra sinema afişlerinin önünde teşekkül eden ufak gruplar birleşiyor, konuşmadan fakat tamamen anlaşmış olarak sinemanın kapısından içeri giriyorlardı. Beykozlu taraftarlar o gün, kulüp işlerinden particiliği kovmak kararını almışlardı. Artık bazı "adamlar" çok oluyorlardı. Onlara lâzım gelen dersi vermenin zamanıydı. İşte hararetli dediğin kongre böyle olurdu. Cemiyet hayatının normal etkileri altında böyle cesur ve dürüst hareket edilebilir, dürüstlüğün verdiği dinamizm açık alınlardan böyle açıkça okunabilirdi.

Hakiki sebep

Beykozun fevkalâde kongresi açıldıktan sonra kürsüye gelen genç bir adam, yakıcı güneş ve gazeteden yapılmış şapkaları altında kendisini dikkatle dinlemeğe çalışan Beykozlu üyelere "İdare heyetimiz istifa etmiştir. Bu istifanın sebebi heyet âzalarının işlerinin çokluğudur. Fakat hakiki sebebi siz nasıl olsa biliyorsunuz" diyordu. Genç adam Beykoz kulübü haysiyet divanı reisiydi. Söylenen sözler kongreye dinleyici olarak gelenleri ne kadar hayrette bırakmışsa, genel kurul üyeleri tarafından o kadar normal karşılanmıştı. Demek İdare Heyetinin istifa sebebi bütün Beykozlular tarafından açıkça biliniyordu. Demek o sabah açık hava sinemasına kulüp işlerinden particiliği kovmak kararıyla toplananların hepsi sebebi biliyorlardı. Beykozun böyle bir fevkalâde kongre toplamasına âmil olan bu mahut "sebep" in hikâyesi, transfer ayının son günlerindeki bir telefon konuşmasıyla başlıyordu.

Ümitsiz görüşmeler

Sümerbank Beykoz Deri ve Kundura Fabrikaları Müdürü Cevad Taray, kendisi ile konuşmağa gelen Beykoz kulübü idare heyeti üyelerini pek neşesiz karşılıyor ve artık kulüb işlerinde çalışamayacağını bildiriyordu. Cevad Taray, Beykoz kulübünün reisiydi ve kendisiyle konuşmaya gelen idare heyeti üyelerine göre, böyle hareket etmesi için sebep yoktu. Kulüp işleri gayet iyi yürüyordu. Futbol takımı dördüncü olmuş, transfer ayında gösterilen faaliyet reis tarafından tasvib edilmişti. Muhitinde çok sevilen ve kulübünü çok seven muvaffak bir başkanın ani istifasını izah kabil değildi. Heyet üyelerinin üzgün ve heyecanlı ricaları sonunda dayanamıyarak konuşan Cevad Taray sebeb olarak basit bir telefon görüşmesini gösteriyordu. Reis Umum Müdürlükte konuşmuştu. Gerci Sümerbank Beykoz Deri ve Kundura Fabrikaları müdürünün, merkezle sık sık telefon görüşmesinde bulunması normaldi.Fakat son muhavereler Fabrikanın günlük işlerinin tamamen dışındaydı. Umum Müdürlük, Cevad Taraya Beykoz kulübündeki reislik vazifesinden çekilmesi için ufak bir ikazda bulunmuş, aksi halde fabrika müdürlüğünden alınacağı yolunda "kulak bükmesi" de ihmâl edilmemişti. Cevad Tarayın particilikle uzaktan yakından alâkası yoktu. Fakat Meselenin particilikle mühim münasebetleri vardı.

Halk haktır

Cevad Tarayın istifa ettiği muhitte duyulur duyulmaz, derhal teşkil edilen heyetler reisin kapısında sıra beklemeğe başlamıştır. Sebep ne olursa olsun Beykoz camiası muvaffak reisin istifasını kabul etmıyecekti. İdare heyeti üyelerinin daimi görüşmeleri reisi bir zaman için beklemeğe ikna etmişti. Beykoz memnun fakat Cevad Taray üzüntü içindedir. Önce İstanbul içinde çalışan esrarengiz telefonlar Ankaraya kadar uzanmış, oradan tekrar Boğaza dönerek fabrika müdürünün odasına ulaşmıştır. İkinci ihtar daha sert, daha kat'i ve daha açıktır. Cevad Taray derhal kulüp reisliğinden istifa etmelidir. Durum artık içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Reis, idare heyeti üyelerine "Daima Beykozluyum. Daima sizinle beraberim, fakat istifa etmek zorundayım" demişti. Bu, idare heyetinin toptan istifası demekti. Yeni mevsim başında kulübün mâruz kaldığı ciddi tehlike bu defa haysiyet divanını harekete getirmişti. Cevad Taray ve idare heyetinin hakiki sebebi bilinen istifası mecburen kabul edilmiş, uzak yakın bütün Beykozlular birleşmeğe davet edilerek hararetli görüşmelere başlanmıştı. Varılan karar en doğrusuydu. Fevkalâde kongre yapılacak, taraftarların arzusu ile yeni idare heyeti seçilecek asla dikte ile hareket edilmeyecekti. Halk, haktı.

Kulis aralanıyor

Yeni bir kongrenin hazırlıkları başladığı zaman bütün Beykoz ikinci listenin kimlerden teşekkül edeceğini bilir görünüyordu. Artık bütün kulüplerin karşı karşıya kaldığı tehlike belirmiş ve Sarı siyahlı camianın da yaklaşan seçimlerde lüzumlu rolü oynaması için hazırlanan plânlar ortaya çıkmıştı. Plânların Beykozdaki köprübaşısı Selâhattin Gençti. Bir zamanlar basını ve umumi efkârı hayli meşgul eden Taşlık arsaları meselesinde adı ön plâna geçen, D. P. Beykoz ilçe başkanı Selâhattin Genc, bugün tekrar "eskisi kadar" kuvvetli olarak Beykoz muhalefetini meydana getirmişti. D. P. İstanbul seçim organizatörü Dr. Mükerrem Sarol'a göre "Güvenilir kale Beykoz, son günlerde muhtemelen Halkçılaşma yoluna" girmişti. Semtin hatırı sayılır topluluğu olan Beykoz kulübü derhal "emniyetli ellere" tevdi edilmeliydi. Bu ellerin de eski mesai arkadaşı Selahattin Gençten başka kimsede bulunması imkânsızdı! Bu şekilde kararlaşan tertip, en kısa yoldan yürütülerek Cevad Taray meselesi yaratılmış ve kulüp başkanlığı için Selahattin Gençe bir yol açılmıştı.

Muhalefetsiz kongre

Bununla beraber organizatörler tarafından yapılan bazı hesapların belki aritmetik bir çerçevede fakat tamamen mantık dışında yapıldığı kısa zamanda anlaşılacaktı. Durumun ciddiyetini tamamen kavrayan Beykozlular, şiddetli tedbirler yerine akıllarına müracaat etmişler, particiliğin kulüplerine girmemesi için lâzım gelenleri yapmak üzere harekete geçmişlerdi. Kongre gününe kadar Selahattin Genç ve listesini desteklemek kararında bir tek üye dahi görülmemişti. Eski İdare heyeti Cevad Taraysız olarak iş başında bırakılacaktı. Particilerin yoklamaları da kati neticeler vermişti. Çok sıcak bir günde birçok hakiki Beykozlunun içine girerek doğruyu yolundan ayırmağa çalışmak boşunaydı. Nitekim kongre hakkın mutlak hakimiyeti altında boş bir muhalefetten uzak cereyan etmiş, eski idare heyeti tekrar iş başına getirilmişti. Beykozlular tarihi bir gün yaşamışlar fakat bizzat tarihin de beğeneceği kararı vermişlerdi.

Fenerbahçe

Son gülen iyi güler

Geçen hafta Cumartesi günü öğleden hemen sonra Kadıköy çarşısının içinde arka arkaya yanaşmış iki lüks otomobil dikkat çekiyordu. Otolardan biri yeşil renkli ve "Ankara" plâkalı, diğeri siyah boyalı ve "Rize" plâkalıydı. Bununla beraber Rize plâkalı otomobil çarşının içinde ve kapısında "Terzi Kırkor", "Tuhafiye Evi" ve "Fenerbahçe Spor Kulübü lokali" yazan binanın önüne birçok defalar gelmişti. Ancak Taksimdeki Fenerbahçeliler Cemiyetinin önünde sık sık görülen yeşil hem cinsi ile aynı anda Fenerbahçe Lokalinin önünde bulunması çok manidardı. Kulüp içerisinde sürüp giden ve artık tehlikeli bir hal alan Kulüp ve Cemiyet mücadelesinin en gergin anında, tarafların ileri gelenlerine ait otomobiller yanyanaydı.. O saatlerde muhalefet liderlerini Taksimde bekleyen basın mensuplarından biri iki otomobilin bulunduğu yerde olsaydı, çok beklemiyecek ve lokalden çıkan beş kişinin yeşil lükse doldurğunu görecekti. Ancak yeşil lüks hemen hareket etmeyecek bir altıncıyı, beyaz elbiseli koyu renk güneş gözlüklü bir altıncıyı almadan gitmeyecekti. Altıncı, lokalden çıktıktan sonra "Rize" plâkalı otomobile yönelmiş fakat diğerlerinin "Ağabey, bizimki ile gidelim" yollu ricası üzerine yeşil lüksün şoför yanına kurularak, hafif bir Karadeniz şivesi ile "Haydi dediğiniz olsun" şeklinde bir cevap vermişti. Beş kişinin dedikleri sadece bir "Oto gezintisi" ne davet değildi. Yeşil Buick'li Cemiyet ileri gelenleri heyecanlı ve teklif doluydular. Otomobil hareket ettikten sonra carşının içinde Rize mebusu Osman Kavrakoğlunun siyah lüksü kalmış fakat kendisi, muhalefetin beş ileri geleni ile Küçük Çamlıca gazinosunda son derece gizli bir görüşme yapmak üzere yeşil lüks ile yola çıkmıştı.

Deklerasyon harbi

Hâdiseli geçen Fenerbahçe kongresinde idare heyeti "Kulüp içinde zararlı hareket ve konuşmaları görülenleri ihraç" kararını aldığı zaman, hiç bir üye bu kararın çabuk ve kolay kullanılacağı bir zeminin hemen kongre ertesi bulunacağını düşünmemişti. Fakat eller çubuk tutuluyor, esasen Fenerbahçeliler Cemiyetini kapamak hedefini güden mahdut madde bir mermi süratiyle namluyu terkediyordu. İdare heyeti bir deklarasyon yayınlamış ve Cemiyet üyelerine yedi gün mühlet vererek mensup oldukları topluluktan bu müddet zarfında istifa etmedikleri takdirde kulüpten ihraç edileceklerini bildirmişti. Fenerbahçeliler Cemiyeti tehdit ediliyordu. Ancak bunun hukuki bir eksikliği de hissediliyordu. Tanınmış hukukçular üyelerin bir kalemde kulüpten silinip atılamayacağını açıkça söylemişlerdi. Hareketlenen Cemiyet karşıt deklerasyonu yayınlıyor ve idare heyetini insan haklarını çiğnemekle itham ederek cemiyet üyelerinin hukuki bir çerçeve içinde muhalefete devam edeceklerini bildiriyordu. Durum en gergin halini aldıktan sonra yeni hâdiseler zuhur ediyor ve idare heyetinin aldığı "üyelerin ihraç" kararına ikinci reis Osman Kavrakoğlunun şiddetle itiraz ettiği ve karar defterine imza atmadığı meydana çıkıyordu. Kavrakoğlunun son aylar zarfındaki tutumu hayli ilgi çekiciydi. Rize milletvekili tamamen değişmiş en mütedil unsur halini almıştı. Muhalefetle daimi teması gözden kaçmıyor bu hal üyelerin sempatisini toplamağa kâfi geliyordu. Fakat Kavrakoğlu hakkında dolaşan söylentiler mühimdi. Fenerbahçe ikinci Reisinin Moda Deniz Kulübüne azalık için yaptığı müracaatın onbire karşı beş oyla reddedilmesi umumi hayreti doğurmuştu. Bilhassa kulüp reisi Zeki Rıza Sporel'in Moda Deniz Kulübünün muteber azaları arasında bulunması meselenin ehemmiyetini açıkca gösteriyordu. Kavrakoğlu bir "muhalefet dostu" mu sayılıyordu?

Turnuvadan görünüş

Rüzgâra pala sallamak

Çamlıca konferansı

Muhalefet ileri gelenlerinin Çamlıca Gazinosunda Kavrakoğluna söyleyecek çok şeyleri vardı. Cemiyetin karar karşısındaki tutumu belirtiliyor ve ikinci reisin yardımı isteniyordu. Kavrakoğlu yardıma hazırdır ancak cemiyetçilerin daha başka teklifleri var mıydı? Elbette muhalefet bu toplantıya pek boş gelmemiş, Osman Kavrakoğluna güven ve itimat veren makul bir teklifi hazırlamıştı. Politika hayatının engellerinde gittikçe pişen ikinci reisin cevabı gene de tam "kabul" değildi. "İşi bana bırakın ve şimdilik sesinizi yükseltmeyin. Görüyorsunuz ki ben müsait zemini bulmak için çalışıyorum. O vakit daha açık konuşacağız" diyen ikinci reis neler biliyor ve neler düşünüyordu? Ancak muhalefet ileri gelenlerin "sesi yükseltmemek" fikrini kabul ettikleri görülüyordu. Kavrakoğlu umumi efkârın "mutedil unsuru" fakat taraflarin "bilinmeyen adam"ıydı. Yeni doğacak her günün, Fenerbahçe camiasında bir hâdiseye gebe olduğu söylenebilirdi. Fakat bunlar Szekelly, kongre veya Dağlaroğlu gibi kolay halledilecek problemler olmayacaktı. Artık muhalefet hak peşinde koşuyordu.

Tenis

Yerinde say... Marş!

Geçen haftanın son günü tenis meraklıları İstanbul Radyosunda ümid etmedikleri bir sürprizle karşılaştılar. Spor yayınları bir hayli kifayetsiz ve ehliyetsiz halde bulunan radyonun spikeri "şimdi İstanbul Beynelmilel Tenis Turnuvasına dair bir konuşma dinliyeceksiniz" dedi. Onikinci senesini idrâk eden bir tenis turnuvasına mahalli radyoda saat ayrılması normaldi. Ancak turnuvanın dünya tenis piyasasında bir değer halini alması münakaşa götürebilirdi. İlgililer İstanbul Enternasyonal Tenis Turnuvasının Wimbledon, Forest, Hill, Hamburg, Roma ve Paris'ten sonra geldiğini ifade ediyorlardı. Söylendiğine göre Wold Tennis Dergisi artık bizim turnuvadan bahsedecekti. Fakat her zaman olduğu gibi gene de unutulan bir nokta vardı. İstanbul Tenis Turnuvasına iştirak eden yabancı tenisçiler, Avrupa ve Amerika'da sık sık raslanan mahalli birçok turnuvaya katılanların klâsını aşamıyordu. Dünya tenis âleminin dikkatini İstanbula çekmek, ancak daha fazla "üstün raket" i Dağcılık klübü kortlarına toplamakla kabil olabilirdi. Mervyn Rose, Sven Davidson, Nielsen ve Ulrich doğrusu aranırsa Ashley Cooper, Seixas, Fraser hattâ Mulloy, Pietrangeli veya Richardson gibi yıldızların katılabildiği maçlarda değer kazanırlardı. Turnuvanın milletlerarasında hakiki değere ulaşabilmesi için, bir çok dördüncü sınıf Asvalı tenisçinin yerine bir kaç hakiki kurda daha kavuşması lâzımdı. Tenis âlemi İstanbulu Jack Kramer'in bir profesyonel programında duyabilirdi. Büyük Pancho, Rosewall, Sedgman ve Hoad gibi muhteşem raketleri görmek için mühim paralar ödeyebilecek pek çok spor sever hazırdır. Üçüncü yılında İsveçli Sven Davidsson'un Rose ile yapacağı mücadeleyi merakla beklenen beş bine yakın Tenis meraklısı, artık daha fazlar "şeyler" de beklemektedir.

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab.. - İSTANBUL

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA